

ทูลทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน :

กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดน ตำบลสะตอน

อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

นางสาวกาสฎา สุนทร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2563

**The Social Capital for Border Security Problem-Solving: A Case Study of 3
Border Villages between Thailand and Cambodia. Saton Sub-district,
Soi Dao District, Chanthaburi Province.**

Miss Kanda Soonthunr

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Local Politics and Government
School of Political Science
Sukhothai Thammathirat Open University

2020

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ทูนทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน :
กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดน ตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว
จังหวัดจันทบุรี

ชื่อและนามสกุล นางสาวกมลญา สุนทร

วิชาเอก การเมืองการปกครองท้องถิ่น

สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรีมี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศรีมี)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันส ปิยะกุลชัยเดช)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ทูนทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน : กรณีศึกษา
3 หมู่บ้านชายแดน ตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี
ผู้ศึกษา นางสาวกาดฎา สุนทร **รหัสนักศึกษา** 2578001204 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาภิรมย์ **ปีการศึกษา** 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาบทบาททูนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา ของทูนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบบเจาะจง มีประชากรวิจัย 6 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มทหาร (2) กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (3) กลุ่มประชาชนชาวบ้าน (4) กลุ่มประชากรในพื้นที่ (5) ครูในพื้นที่ และ(6) กลุ่มผู้นำทางศาสนา โดยใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบการพูดคุย การบันทึกเสียงร่วมกับการจดบันทึกข้อมูล เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ทูนทางสังคมของทั้ง 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชาได้แก่ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำทางปัญญา เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ และกลุ่มองค์กรเครือข่าย มีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในชุมชน โดยช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีทั้งระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน และระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความไว้วางใจ ช่วยเหลือกัน มีความรักความสามัคคีต่อกัน ร่วมกันทำกิจกรรมของส่วนรวมให้สำเร็จอย่างพร้อมเพรียง และมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำชุมชน รวมทั้งบุคลากรของหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหา ส่วนปัญหาอุปสรรค และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นคง และสามารถพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม หากจะทำให้ชุมชนมีความมั่นคงอย่างยั่งยืนนั้น การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คงไว้ได้อย่างเหนียวแน่นได้ ท่ามกลางสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันจากคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นเมื่อมีนโยบายหรือแนวทางที่ส่งเสริมความมั่นคงในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องสามารถให้ข้อมูลที่ครบถ้วน และทั่วถึงแก่คนในชุมชน รวมทั้งสามารถสร้างความเข้าใจ และความเชื่อมั่นในนโยบายหรือแนวทางที่นำเสนอต่อชุมชนได้เพราะหากคนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในนโยบายหรือแนวทางที่นำเสนอก็จะให้ความร่วมมือในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ ทูนทางสังคม ความมั่นคงชายแดน บ้านซันตารี บ้านสวนส้ม บ้านทรัพย์สมบูรณ์

Independent Study title: The Social Capital for Border Security Problem-Solving: A Case Study of 3 Border Villages between Thailand and Cambodia. Saton Sub-district, Soi Dao District, Chanthaburi Province.

Author: Miss Kanda Soonthunr; **ID:** 2578001204; **Degree:** Master of Political Science;

Independent Study advisor: Dr. Pisan Mukdaratsami, Associate Professor; **Academic year:** 2020

Abstract

The purposes of this research are to: (1) study role of social capital in security promotion of three villages located at Thai-Cambodia border; (2) study problems and obstacles as well as propose problem solutions of social capital in security promotion of three villages located at Thai-Cambodia border.

This research is a quantitative study. The sample group is selected purposively. The research population is divided into six groups: (1) military; (2) sub-district headman and village headman; (3) local philosophers; (4) local population; (5) local teachers; and (6) religious leaders. The research tools including interview, voice record and note taking are used for compiling data and data analysis.

The findings prove that social capital of three villages located at Thai-Cambodia border comprises of trust / support, local wisdom and local philosophers. It is a horizontal structure of relationships. The organization network plays a role in solving problems relevant to security in community. They promote good relationship among villagers and also villagers with relevant agencies, resulting in trust, cooperation and unity. The villagers join activities and feel confident in community leaders and staff of agencies relevant to problem solving. The solution proposal enables community security and community development. To develop community sustainably, it is significant to maintain good relationship among villages and villagers with relevant agencies amidst rapid changing society. It needs cooperation from villagers and relevant agencies. For example, relevant agencies have to provide complete information about security policies or guidelines and make understanding and confidence in policies or guidelines proposed to communities. If villagers have confidence in policies or guidelines, they will cooperate with agencies to implement such policies or guidelines and eventually leading to sustainable security.

Keywords: Border security social capital, Ban Subtaree, Ban Suansoam, Ban Supsoamboon

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยการช่วยเหลือจาก รองศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์สมิ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระที่กรุณาให้คำแนะนำแนวทางการวิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจ และขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นสูง

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ กรรมการสอบที่ทำให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในโอกาสนี้ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน สุวรรณมงคล และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันนำมาซึ่งความทรงคุณค่าทางวิชาการ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่คอยติดต่อประสานงาน คอยอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณใน ท่านครูบา บุญธรรม สุทธิญาโณ เจ้าอาวาสวัดคลองแจรง (วัดเขาแจรงเบง) เป็นอย่างสูงยิ่ง ที่สนับสนุนทุนในการศึกษา และให้ข้อมูลทางวิชาการตลอดระยะเวลา การศึกษา ขอขอบคุณรองเจ้าอาวาสวัดคลองแจรง (วัดเขาแจรงเบง) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด จันทบุรี (สจ.) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านซำตารี ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยาอุปถัมภ์ 2 บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสวนส้ม ทหาร กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ประชากรในทั้ง 3 หมู่บ้าน ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล อันเป็นส่วน สำคัญที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ท้ายที่สุดขอขอบคุณ พ่อ แม่ ครูบา อาจารย์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ที่ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือให้งานสำเร็จไปด้วยดี คุณประโยชน์อันใดที่ได้จากการค้นคว้าฉบับนี้ขอมอบเป็นสิ่งบูชาแด่ ครูบาอาจารย์ บิดามารดาและผู้มีพระคุณ ทุกท่าน

กาลฎา สุนทร

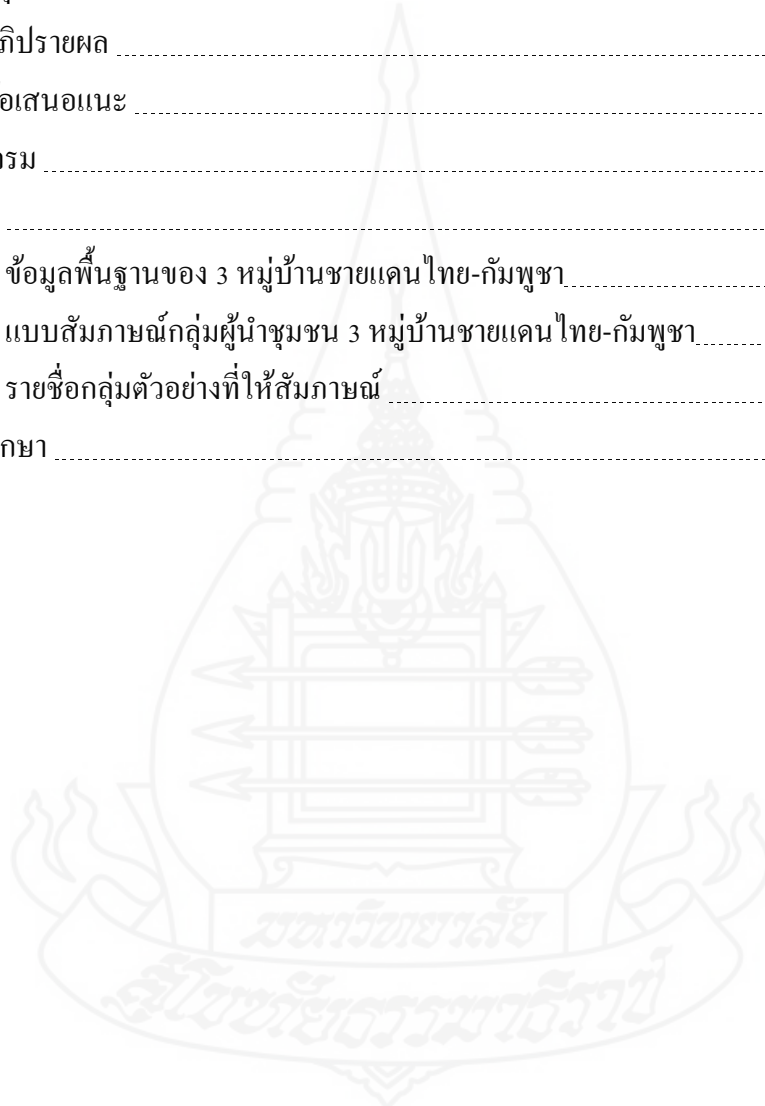
พฤศจิกายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดทฤษฎีทางสังคม	8
แนวคิดความมั่นคง	18
แนวคิดชุมชนนิยม	26
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	29
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	50
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	50
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	52
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
บทบาททฤษฎีทางสังคมในการสร้างความมั่นคงของหมู่บ้านชายแดน	54
ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา	72

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	78
สรุปการวิจัย	78
อภิปรายผล	80
ข้อเสนอแนะ	82
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก	89
ก ข้อมูลพื้นฐานของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา	90
ข แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา	95
ค รายชื่อกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์	98
ประวัติผู้ศึกษา	100

ณ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย 5

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ความสูญเสียที่เกิดจากสงคราม ทำให้หลายประเทศทั่วโลกเร่งฟื้นฟูประเทศไปพร้อม ๆ กับการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองของฝ่ายตน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเรารู้จักกันในชื่อ ยุคสงครามเย็น (Cold War) (ค.ศ. 1945 - 1991) ที่สืบเนื่องมาจากความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างสหรัฐอเมริกา ผู้นำกลุ่มโลกเสรี กับสหภาพโซเวียต ผู้นำกลุ่มโลกคอมมิวนิสต์ ซึ่งทั้ง 2 ฝ่าย ต่างพยายามต่อสู้แข่งขันกันขยายอิทธิพลแสวงหามิตรประเทศเข้าร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อแย่งชิงความได้เปรียบในการสร้างอำนาจให้เหนือกว่าฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด ด้วยวิธีการต่าง ๆ ยกเว้นการทำสงครามเปิดเผย และการใช้อำนาจต่อสู้กันโดยตรง ทำให้การเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้นเกิดความตึงเครียด

วิธีการหนึ่งที่มาหาอำนาจทั้ง 2 ฝ่ายใช้ในการสร้างฐานอำนาจทางอุดมการณ์ทางการเมืองของตนคือ การแข่งขันทางการทหาร มีการเสริมสร้างพัฒนาอาวุธแบบใหม่และกำลังทหาร โดยสหรัฐอเมริกาใช้วิธีการรวมกลุ่มพันธมิตร จัดตั้งองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ หรือ นาโต้ (NATO) องค์การสัญญาแอนซัส (ANZUS) เพื่อปิดล้อมกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคต่าง ๆ ในทางด้านของสหภาพโซเวียตก็ให้การคุ้มครองอารักขาประเทศที่ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ด้วยวิธีการส่งอาวุธและกองกำลังทหารไปประจำในประเทศต่าง ๆ ยุยงให้ประชาชนก่อการปฏิวัติ สร้างสงครามกลางเมือง ซึ่งอ้างว่าเป็นสงครามปลดแอกให้ประชาชน

ในการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งประกอบด้วย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งสงครามกลางเมืองที่รุนแรงและมีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ครั้งหนึ่งไม่พ้น สงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชา ที่มีความยืดเยื้อและสืบเนื่องจากการต่อสู้เพื่อแผ่อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์และเสรีนิยม การต่อสู้ถึงขั้นรุนแรงเมื่อกรุงพนมเปญแตกในราว พ.ศ. 2522 และส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เพราะกองทัพเวียดนามบุกเข้าโจมตีและไล่กองทัพเขมรแดงจนถอยร่น

ออกไปตามตะวันตกของประเทศและไหลเข้ามาทางชายแดนประเทศไทยในแถบทิศตะวันออก ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ตามแนวตะเข็บชายแดน อย่างจังหวัด ศรีสะเกษ ปราจีนบุรี สุรินทร์ บุรีรัมย์ และจันทบุรี กองทัพเขมรแดงที่เข้ามาตั้งกองกำลังตามแนว ตะเข็บชายแดน ได้พยายามช่องสุ่มกำลัง รวมทั้งมีการเข้ามากวาดต้อนผู้คนตามแนวชายแดนของ ไทยเข้าไปเป็นกองกำลังด้วย และหลายหมู่บ้านในจังหวัดตามแนวชายแดนได้รับผลกระทบจากการ สู้รบกันของกองทัพเขมรแดงกับกองทัพเวียดนาม

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่ติดชายแดนของประเทศกัมพูชา ซึ่งได้รับ ผลกระทบจากสงครามกลางเมืองของประเทศกัมพูชา โดยกองกำลังเขมรแดงได้มาฝังตัวอยู่ในพื้นที่ แนวตะเข็บชายแดนบริเวณ อำเภอสอยดาว อำเภอโปรงน้ำร้อน และพยายามเข้ามารุกรานเพื่อจัดหา เสบียง และยึดพื้นที่แนวชายแดนของไทย ส่งผลต่อความมั่นคงของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณติดกับ ชายแดน เนื่องจากการสู้รบกันของเขมรทั้ง 2 ฝ่ายนั้นทำให้เกิดความไม่สงบไม่ปลอดภัยขึ้น เพราะ เมื่อเกิดการสู้รบทั้ง ลูกปืน ลูกระเบิด ก็จะมาตกที่ฝั่งไทย การทำมาหากินไม่ปกติสุขต้องคอยหลบที่ หลุมหลบภัยบางวันลูกระเบิดตกเป็นหลายร้อยลูก แต่ที่ชาวบ้านก็ยังคงอยู่ได้ ด้วยการช่วยเหลือกัน และสามัคคีกันของชาวบ้าน พร้อมกันนั้นก็ได้ขวัญและกำลังใจจาก ครูบาอาจารย์ ที่คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ ในส่วนของรัฐบาล ทางกรมที่ดินก็ได้แบ่งพื้นที่ทำกินให้กับราษฎรโดยให้ฝ่าย ทหารนำราษฎรเข้าไปอาศัยอยู่เพื่อเป็นแนวกันชนเพื่อรักษาดินแดนและสร้างความมั่นคงของ ประเทศชาติ ตั้งเป็นหมู่บ้านป้องกันตนเองเพื่อรักษาแนวพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา

ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทางรัฐบาล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้มีการนำ ยุทธศาสตร์ การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติสำนักงานนายกรัฐมนตรี ได้แก้ปัญหาโดยให้ฝ่ายพลเรือน สนับสนุนภารกิจของฝ่ายทหาร โดยเฉพาะการช่วงชิงพื้นที่ในชนบทที่มีปัญหาความมั่นคงรุนแรง โดยการให้ประชาชนเข้าไปอยู่ในพื้นที่เป็นกลุ่มก้อนไม่กระจัดกระจายเป็นกำลังในการต่อสู้กับ คอมมิวนิสต์ ด้วยการใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 66/23 เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ เพื่อแก้ปัญหาความมั่นคงด้านชายแดน และต่อสู้กับภัย คอมมิวนิสต์ที่เป็นภัยคุกคาม เพราะลำพังแต่กำลังทหารอย่างเดียวที่ใช้ในการปราบปรามนั้นไม่ สามารถเอาชนะคอมมิวนิสต์ได้ จึงต้องใช้การสนับสนุนฝ่ายพลเรือนในการช่วยกันเป็นกำลัง สนับสนุนภารกิจของทหารด้วย จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดนขึ้นมาแก้ไข สถานการณ์ปัญหาความมั่นคงของประเทศ ซึ่งทุกวันนี้สถานการณ์ของชายแดนด้านความมั่นคงนั้น จะมีปัญหาทั้งสถานการณ์ในรูปแบบเก่ากับสถานการณ์ปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยปัญหา ความมั่นคงรูปแบบเก่าในอดีตนั้นส่วนมากจะเป็น ความไม่ชัดเจนของแนวเขตแดน การลักลอบ หลบหนีเข้าเมือง การสู้รบตามแนวชายแดน การลักลอบค้าอาวุธสงคราม และในส่วนของปัญหา

ความมั่นคงรูปแบบใหม่นั้นจะประกอบด้วย ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการโจรกรรมรถ แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย การลักลอบหลบหนีเข้าเมือง การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โรคระบาด การก่อการร้าย อาชญากรข้ามชาติ สาธารณภัยขนาดใหญ่เพราะทุกวันนี้ปัญหาของภัยคุกคามความมั่นคงในบริบทของพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถานการณ์ในมิติต่างๆ ที่มีความหลากหลาย มีความซับซ้อนของปัญหาเพิ่มมากขึ้น แต่ปัจจุบันสภาวะสงครามเย็นระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้ง 2 ฝ่าย ได้สิ้นสุดลงแล้ว จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาบริเวณชายแดนด้านความมั่นคงให้เป็นองค์รวมเพื่อรักษาเสถียรภาพ สันติภาพความมั่นคงของประเทศให้มีความสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตามกระแสของโลกาภิวัตน์

สำหรับชาวบ้านที่ต้องประสบกับสถานการณ์ของสงคราม ย่อมเป็นธรรมดาที่จะรู้สึกถึงความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะหมู่บ้านตามเขตชายแดนของประเทศจากเหตุการณ์การสู้รบของกองกำลังเขมรแดงที่กินดินแดนมาถึงประเทศไทยส่งผลกระทบต่อขวัญกำลังใจของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่ที่ผ่านมามีชาวบ้านที่ยังคงอาศัยและทำมาหากินใช้ชีวิตแบบปกติในการต้องคอยหลบระเบิดและลูกปืนบ้าง ถึงแม้จะมีการบาดเจ็บล้มตายไป ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีซึ่งมีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชาทางด้านอำเภอสอยดาว ซึ่งเดิมอยู่ในเขตปกครองของอำเภอโป่งน้ำร้อน แต่แยกการปกครองออกมาและมีฐานะเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2535 และมีอำเภออื่นอีกที่ติดชายแดนกัมพูชาคือ อำเภอโป่งน้ำร้อน ก็ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์สงครามเขมรแดงเช่นเดียวกัน สำหรับอำเภอสอยดาวโดยเฉพาะในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านซำตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้มและหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง โดยเฉพาะหมู่บ้านสวนส้ม หมู่บ้านซำตารีที่อยู่ติดกับประเทศกัมพูชา ได้รับผลกระทบอย่างหนักจนประชาชนต้องอพยพย้ายเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่ถัดเข้าไปในอำเภอสอยดาว

ในปัจจุบัน พื้นที่หมู่บ้านชายแดนของจังหวัดจันทบุรี มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากแต่ยังคงมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ด้วยความแตกต่างหลากหลายด้านแหล่งที่มา ซึ่งคนในพื้นที่อำเภอสอยดาวส่วนใหญ่เป็นคนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 50 ภาคกลางร้อยละ 20 ภาคเหนือร้อยละ 10 นอกนั้นเป็นคนพื้นที่ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมร้อยละ 20 ภาษาที่ใช้เป็นภาษาอีสาน ภาษาไทยกลาง และภาษาเขมร และอยู่ร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้านชายแดนที่ติดกับประเทศกัมพูชา ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์สงครามในประเทศกัมพูชา และสร้างความเจริญตามแนวทางวิถีชีวิตของตน โดยอาศัยความเป็นคนพื้นที่เดียวกัน เครือญาติ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นตัวนำในการสร้างความมั่นคงในพื้นที่

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจและเห็นถึงความสำคัญสิ่งที่เป็นทุนทางสังคมของกลุ่มหมู่บ้านชายแดนในเขตอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ในการสร้างความมั่นคงให้กับพื้นที่และมีการพัฒนา

พื้นที่ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ในตำบลสะตอง และตำบลทุ่งขนาน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีประชาชนกลุ่มจากภาคอีสานเป็นจำนวนมากอาศัยอยู่ในการประกอบทำมาหาเลี้ยงชีพ พร้อมกันนั้นก็เกิดเป็นความสัมพันธ์ขึ้นในการที่ต้องมาอยู่ตรงแนวชายแดน เพราะร่วมกันค้าจุนระบบความเป็นอยู่ในการประกอบอาชีพของตนด้วยการที่มีทุนทางสังคมในหมู่บ้านของตนอยู่แล้วให้เกิดความมั่นคงขึ้นมา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาททุนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย - กัมพูชา (หมู่บ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม และหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี)

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา ของทุนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม และหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี)

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

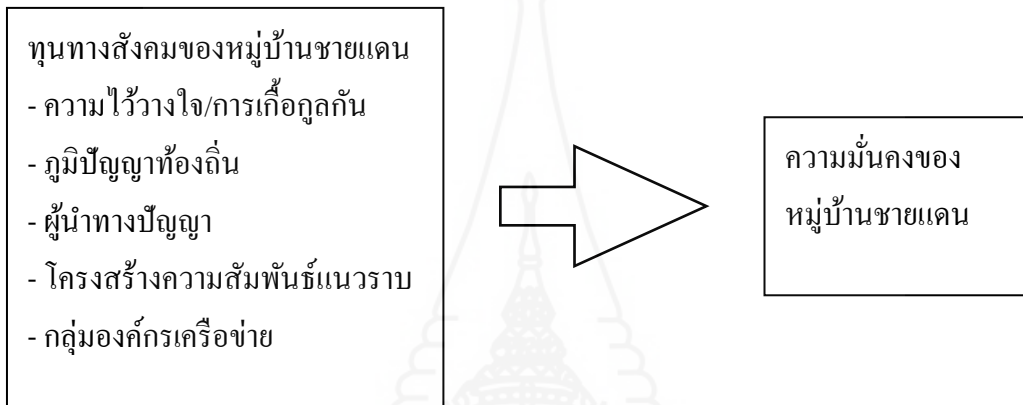
การศึกษาวิจัยเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน” : กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้มและหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี) ผู้ศึกษาได้นำ แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดความมั่นคง และแนวคิดชุมชนนิยม มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

3.1 แนวคิดทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อกันบนรากฐานของความไว้วางใจกันมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในแต่ละสังคม ที่จะก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน บนพื้นฐานความไว้นื้อเชื่อใจกัน ด้วยสายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม (trust) เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี เห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน เมตตาปราณี มีคุณธรรม รู้จักแบ่งปัน ต่างตอบแทน เพราะ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน

3.2 แนวคิดความมั่นคง หมายถึง มีความปลอดภัยไม่ว่าจะใน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม-จิตวิทยา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการทหาร ส่วนในด้านชีวิตของประชาชนมีความวัฒนาผาสุก มั่นคงปลอดภัยในสวัสดิภาพ

3.3 แนวคิดชุมชนนิยม หมายถึง การมีสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ ในชุมชน ให้ความสำคัญกับค่านิยมของสังคม มากกว่าปัจเจกชน หรือค่านิยมส่วนตัวของคนนั้น เพราะในชีวิตของแต่ละคน และเสรีภาพของปัจเจกชนที่เข้มแข็ง และมีชีวิตชีวาขึ้นอยู่กับ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ในชุมชนเกิดคุณค่าที่ดึงมาให้กับพื้นที่ที่เป็นชุมชนในสังคมของผู้ที่อาศัยอยู่ทั้งสามหมู่บ้าน

จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้นสามารถสร้างกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาคือ หมู่บ้านในตำบลสะตอ และตำบลทุ่งขนาน จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านซับริ ตั่งอยู่ตำบลทุ่งขนาน และหมู่บ้านสวนส้ม หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอ อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากรเป็นการศึกษาจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเคยปฏิบัติหน้าที่หรือที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบัน และประชาชนใน 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ หมู่บ้านซับริ ตั่งอยู่ตำบลทุ่งขนาน และหมู่บ้านสวนส้ม หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอ อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาบทบาททุนทางสังคมในการสร้างความมั่นคงทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ของหมู่บ้านในพื้นที่ชายแดน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **ทุนทางสังคม (Social Capital)** หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ในทั้งสามหมู่บ้าน มีการดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ของทั้งสามหมู่บ้านด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสนับสนุน อุดหนุนซึ่งกันและกัน ด้วยการต่างตอบแทนกัน ร่วมแรง ร่วมใจกันด้วยความซื่อสัตย์เพราะมีความไว้วางใจต่อกัน บนพื้นฐานของหลักศีลธรรมและความดีงามของสังคม

5.2 **ความมั่นคง (Security)** หมายถึง ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ที่เพิ่มขึ้น การมีงานทำ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ความมั่นคงด้านสังคม ได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การได้รับความไว้วางใจของคนในหมู่บ้าน มีวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน ความสัมพันธ์แนวราบ และความมั่นคงด้านการเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การมีผู้นำที่เข้มแข็ง การมีเครือข่ายในสังคมของผู้ที่อาศัยอยู่ทั้งสามหมู่บ้านทั้งด้านความเป็นอยู่ การดำเนินวิถีชีวิต

5.3 **ชุมชนนิยม** หมายถึง ชุมชนมีคุณค่าในการกำหนดความเป็นปัจเจกชนมากกว่าปัจเจกชนจะไปกำหนดหน้าตาชุมชนได้ตามต้องการ โดยมีหลักของศีลธรรมคำจูนบ่มเพาะของชุมชน สังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำหน้าที่เป็นเสมือนอิฐบล็อกที่วางโครงสร้างพื้นฐานทางศีลธรรมให้กับปัจเจกชน ที่อาศัยอยู่ทั้งสามหมู่บ้าน

5.4 **ปัญหาด้านความมั่นคงชายแดน** หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณ 3หมู่บ้านมีหมู่บ้านซับริ ต่าบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม และหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ซึ่งทุกวันนี้จะเป็น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการโจรกรรมรถจักรยานยนต์ ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย ปัญหาการมีความเห็นขัดแย้งกัน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อทราบว่ทุนทางสังคมมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน : กรณีศึกษา 3หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซับริ ต่าบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม และหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี)

6.2 เพื่อทราบแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อทุนทางสังคม กับการแก้ปัญหา ด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน: กรณีศึกษา 3หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซับริ ต่าบล

ทุ่งขนาน หมู่บ้าน สวนส้มและ หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัด
จันทบุรี)

6.3 สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไข
ปัญหาความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ทูททางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน: กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้มและหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี) ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษาวิจัย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทุนทางสังคม
2. แนวคิดความมั่นคง
3. แนวคิดชุมชนนิยม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทุนทางสังคม

ทุกวันนี้ถึงแม้สงครามเย็นได้หมดสิ้นไปแต่การเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมาในสังคมทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่นั้นได้ทำให้การดำเนินชีวิตไม่มีความสุข ด้วยต้องมีการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการครองชีพสูงขึ้นทั้งด้านการดูแลชีวิตและทรัพย์สินของตนเองในส่วนของปัจจัยสี่ก็มีการเสียค่าใช้จ่ายมากมาย ในภาวะเช่นนี้ ประเทศต่างๆ ก็ประสบปัญหาเช่นกัน จึงมีความเห็นร่วมกันในการที่จะช่วยกันทำให้สังคมมีความน่าอยู่เกิดขึ้นจึงมีการรื้อหาสังคมที่หายไปในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหมือนในอดีตที่ผ่านมา จึงได้มาศึกษาหาความหมายทุนทางสังคมกัน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

1.1 ความหมายคำว่า “ทุนทางสังคม” ในประเทศไทย

ในประเทศไทยมีนักวิชาการกล่าวถึงทุนทางสังคมกันมากขึ้น หลังจากเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ปี 2540 และหน่วยงานที่ทำให้คำว่า “ทุนทางสังคม” กล่าวถึงอย่างแพร่หลายมากที่สุด ได้แก่ กองทุนเพื่อสังคม (SIF) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมแล้ว เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนรวมทั้งสิ่งที่เป็น

ศักยภาพในการพัฒนาสร้างทักษะในการจัดการร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดจะส่งเสริมให้เกิดความชำนาญที่มีอยู่ในการจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในสังคม ซึ่งมีนักวิชาการนำแนวคิดทุนทางสังคมที่มีการอ้างอิงในแวดวงการศึกษาดังนี้

ชาตรี เจริญศิริ 2543 (อ้างถึงในวรวิฑูมิ โรมรัตน์พันธ์ 2548, น.29) ความหมาย คำว่า ทุนทางสังคม (Social capital) เป็นสิ่งหนึ่งที่หลายฝ่ายอธิบายและให้ความหมายที่หลากหลาย ทุนทางสังคมเป็นนามธรรม ที่ไม่อาจนับออกมาว่ามีมูลค่าเท่าใด แต่มีความรู้สึกว่ามีอยู่ในสังคม ซึ่งน่าจะมีหลายประเภทและมีรายละเอียดมากมาย สิ่งที่เราเรียกว่าทุนทางสังคมนั้น มีอยู่ในทุกสังคมแต่มีมากน้อยต่างกัน และเป็นทุนที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ “มีพอ” “มีคุณธรรม” “รู้จักแบ่งปัน”

โรเบิร์ต พูทนาม Robert Putnam 1993(สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต 2548, น.1) การให้ความหมายของทุนทางสังคมจึงมีความแตกต่างตามนัยและบริบทที่แตกต่างของผู้ให้ความหมายและประสบการณ์ในการทำงาน เพราะทุนทางสังคมมีการกล่าวถึงมานานแล้ว หากแต่อยู่ในรูปแบบอื่นๆ อาทิ พลังสังคม พลังแผ่นดิน หรือ แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น จึงเป็นเสมือนธรรมชาติพื้นฐานที่มีอยู่ในแต่ละสังคมหรือแต่ละหมู่บ้าน ที่จะก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์ร่วมกันซึ่งได้แก่ การไว้วางใจกัน และจารีตที่เกี่ยวกับการพึ่งพิงอิงอาศัยกัน หรือการต่างตอบแทนกัน ซึ่งผลงานที่ สะท้อนให้เห็นประเด็นเรื่องทุนทางสังคมที่ชัดที่สุดและได้รับการอ้างอิงถึงมากที่สุดคือผลงานของ

ซึ่งสำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต (2548, น.18-19) ได้ยกมากล่าวถึง บทเรียนจากการเรียนรู้ทุนทางสังคมในต่างประเทศเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมและเข้าใจความหมายของทุนทางสังคมชัดเจนขึ้นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคน

Putnam 1993 (อ้างถึงในวรวิฑูมิ โรมรัตน์พันธ์ 2548, น.31) ได้พยายามนำเสนอทุนทางสังคมด้วยการเชื่อมโยง มิติในปัจจุบัน อนาคต กับมิติในอดีต โดยอธิบายว่า ทุนทางสังคมซึ่งประกอบด้วยความไว้วางใจ การต่างตอบแทน หรือการพึ่งพาอาศัยกัน การมีข้อพันธะกรรมร่วมกันของประชาชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรูปแบบของทุนทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นในอดีต และพยายามที่จะนำมาใช้ในปัจจุบันหรืออนาคต ทุนทางสังคมในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นความสัมพันธ์ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างกันของสมาชิกในวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นการสร้างความสำนึกในหน้าที่ร่วมกัน และการทำให้รู้สึกปลอดภัยร่วมกันของหมู่สมาชิก

Sirianni and Friedland 1995 (อ้างใน Putnam อ้างถึงในวรวิฑูมิ โรมรัตน์พันธ์ 2548, น.32) ยังสรุปถึงทฤษฎีทางสังคมที่ทำให้มองเห็นเรื่องของทุนทางสังคมที่มีการสะสมหรือสำรองอยู่ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้เพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหาเอง จึงอาจสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมที่สะสมและสำรองอยู่ จะเป็นตัวช่วยเหลือเลี้ยงสังคม โดยใช้จารีตหรือธรรมเนียมปฏิบัติ การพึ่งพา

อาศัยกันหรือการต่างตอบแทน และความไว้วางใจกันของคนในสังคม สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันของคนในสังคมที่ลดการเอาเปรียบผู้อื่น ผู้คนในสังคมจะเกิดการรวมตัวกัน มีการสร้างสำนึกร่วมกัน มีการเปลี่ยนจาก ตัวฉัน (I) เป็น พวกเรา (We) และทำให้เกิดค่านิยมในเรื่องของประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันของคนในสังคม

Putnam 1993 (อ้างถึงใน พิศาล มุกดาร์สมิ และ ปิยะพงษ์ บุษบงก์ 2551, น.8) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมว่าเป็นเสมือนสะพานเชื่อมที่จะทำให้เกิดความร่วมมือเพิ่มขึ้นระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายในสังคมหรือชุมชนหนึ่งๆ หากว่าทุนทางสังคมนั้นไม่ได้รวมถึงปฏิสัมพันธ์ของแก๊งวัยรุ่นทำอะไรรตามอำเภอใจแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ เวลากล่าวถึงทุนทางสังคมจึงหมายถึงสิ่งที่ดีงามและสร้างสรรค์ในการมีเป้าหมายร่วมกันของสมาชิก โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ

Robert D. Putnam 2000 (อ้างถึงใน ส่วนสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2551, น.9) ได้ให้ความหมายของคำว่า ทุนทางสังคมไว้ว่าเป็นองค์กรทางสังคม เช่น เครือข่าย บรรทัดฐาน และความไว้วางใจของสังคม ซึ่งจะอำนวยและประสานประโยชน์ให้กับสังคม ทุนทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ความไว้วางใจ บรรทัดฐานและเครือข่าย โดยความร่วมมือจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อได้มีการเชื่อมต่อถึงกันและไว้วางใจซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่า ทรัพยากรทางศีลธรรม (moral resource) ซึ่งทุนประเภทนี้มีลักษณะที่พิเศษ ยิ่งใช้ก็ยิ่งเพิ่ม ไม่ได้ลดลงอย่างทุนแบบอื่น

โคลแมน Coleman 1999 (อ้างถึงใน วรวุฒิ โรมรัตน์พันธ์ 2548, น.30) ได้ให้ความหมายทุนทางสังคมว่าเป็นชุดของความสัมพันธ์ระหว่างคน เป็นความสัมพันธ์ที่มีผลมาจากความตั้งใจบนพื้นฐานของความคาดหวังในสิ่งที่จะต้องใช้ร่วมกันและค่านิยมร่วมกัน รวมทั้งการมีสำนึกในความไว้วางใจระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนหรือมากกว่าที่ได้แสดงออกมาและส่งผลต่อกิจกรรมที่ได้กระทำในมิติดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าทุนทางสังคมนั้น เป็นโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลในองค์กร และทางตรงกันข้ามในที่ที่มีทุนทางสังคมอ่อนแอ ก็จะมีปรากฏการณ์ของความขัดแย้งกันในค่านิยมและการขาดซึ่งความไว้วางใจระหว่างกัน

ทั้งนี้ในทุนทางสังคมถ้าเกิดความอ่อนแอเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดของ Coleman ได้ยกตัวอย่างขึ้นมากล่าวถึงว่าโรงเรียนที่ขาดทุนทางสังคมจะเห็นได้จากการที่บุคลากรขาดความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม แต่ละคนมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายส่วนตัวที่ปราศจากการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ที่เป็นอยู่จะเป็นไปอย่างผิวเผินขาดความเต็มใจขาดความยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และขาดการแบ่งปันแนวความคิดในสิ่งที่ควรจะมีการดำเนินงานร่วมกัน และทุนทางสังคมในมุมมองของวิถีชีวิตใน

สังคม คือ การมีเครือข่าย สถาบัน นโยบาย จารีต และความสัมพันธ์ที่ทำให้คนทำงานร่วมกันได้ สร้างพลังร่วมกัน และสร้างความภาคีระหว่างกัน

ธนาคารโลก World Bank 1999 (อ้างถึงในวรวิฑู โรมรัตน์พันธ์ 2548, น.33) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า เป็นสถาบัน (institutions) ความสัมพันธ์ (relationships) และบรรทัดฐาน/จารีต (norms) ซึ่งมีลักษณะที่เป็นทั้งคุณภาพและปริมาณของการปฏิสัมพันธ์กันของคนในสังคม ทุนทางสังคมไม่ใช่เกิดได้ในสถาบันทั้งหมดของสังคม แต่มันเป็นกาวที่เชื่อมสถาบันเหล่านั้นเข้าด้วยกันบรรทัดฐาน/จารีต และความสัมพันธ์ในสังคมเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในโครงสร้างสังคม ซึ่งสามารถทำให้ผู้คนเกิดความร่วมมือเพื่อเป้าหมายที่ปรารถนาสูงสุด นอกจากนั้น ทุนทางสังคมอาจจะถูกมองในลักษณะที่เป็นเจตคติและคุณค่าที่เกิดจากการดำเนินงานระหว่างคนภายในชุมชนและความช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาจากภายนอกสังคม

ทุนทางสังคมในมิติของ World Bank นั้น อาจจะไม่ใช้ระบบคิดและวิธีปฏิบัติที่เกิดขึ้นในองค์กร สังคมเสมอไป ทุนทางสังคมสามารถเกิดจากภายนอกองค์กร สังคมได้ด้วย โดยที่ World Bank ได้ยกตัวอย่างความช่วยเหลือหรือการพัฒนาจากภายนอกชุมชน

นอกจากนี้ World Bank ได้เสนอแตกต่างไปจากความหมายอื่นๆ คือการมองว่าถึงแม้ว่าบางองค์กรหรือบางสถาบันจะไม่มีทุนทางสังคมเกิดขึ้นแต่ทุนทางสังคมอาจจะมาจากภายนอกองค์กรหรือสถาบันนั้นๆ และทำหน้าที่เชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ หรือความร่วมมือระหว่างกันขององค์กรหรือสถาบันดังกล่าวได้

โคเฮนและพรุสัค Cohen and Prusak 2001 อ้างถึงในวรวิฑู โรมรัตน์พันธ์ 2548, น. 34) อธิบายว่าทุนทางสังคมประกอบด้วยสิ่งที่เอื้อให้การติดต่อกันระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (stock of active connections) ซึ่งได้แก่ เรื่องของความไว้วางใจ (trust) และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน (mutual understanding) การมีค่านิยมร่วมกัน (shared values) การมีพฤติกรรมของสมาชิกที่อยู่ในรูปของเครือข่ายระหว่างคน (human networks) หรือระหว่างชุมชนซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน ความหมายของทุนทางสังคมที่ Cohen and Prusak เห็นเหมือนคนอื่นได้แก่ การมองว่าทุนทางสังคมเป็นระบบและกระบวนการที่ประกอบด้วยระบบคิดอันได้แก่ ความไว้วางใจระหว่างกัน การมีค่านิยมร่วมกัน รวมทั้งความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลถึงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าทุนทางสังคมประกอบไปด้วยความเข้าใจอันดีระหว่างกัน (understanding) ทั้งนี้เพราะว่าความเข้าใจอันดีระหว่างกันนั้น น่าจะเป็นสิ่งที่เกิดได้จากการเรียนรู้ระหว่างบุคคล ในขณะที่ความไว้วางใจระหว่างกัน (trust) อาจจะมีได้ทั้งจากการเรียนรู้และความเชื่อมั่นศรัทธาของบุคคล ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า มิติที่ Cohen and Prusak ได้นำเสนอนี้ ทำให้สามารถมองได้ว่าในระบบหรือกระบวนการ

ทุนทางสังคมนั้น ระบบคิของบุคคลหรือองค์กรอาจจะได้เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาหรือเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลก็ได้

ในส่วน ฟูกูยามา Fukuyama 1995 (อ้างถึงในวรวิฒิ โรมรัตนพันธ์ 2548, น.35) ได้ อธิบายทุนทางสังคมว่า เป็นชุดของค่านิยมที่ไม่เป็นทางการ และบรรทัดฐาน/จารีตร่วมกัน (norms shared) ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม การมีค่านิยมและบรรทัดฐาน/จารีตร่วมกัน ก็ไม่ได้หมายความว่าสิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมทั้งหมด เพราะว่าคุณค่าเหล่านั้นอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องก็ได้ ดังนั้น ค่านิยม และบรรทัดฐาน/จารีต ที่เป็นทุนทางสังคม นั้นจะต้องเป็นสิ่งสอดคล้องกับศีลธรรมความดีงาม (virtues) และกล่าวว่าการครอบครัวยุคใหม่เป็นแหล่งทุนทางสังคมที่สำคัญ และทุนทางสังคมในระดับครอบครัวสามารถสร้างได้งายกว่าในระดับสังคม เพราะในสังคมมีความแตกต่างกันมากกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติจะมีความไว้วางใจ และการต่างตอบแทนมากกว่าที่ไม่ใช่ญาติ ถึงแม้ว่าเครือญาติที่มีความแตกต่างกัน เช่น คนที่แข็งแรงกับคนที่อ่อนแอก็ยังส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคมได้เช่นกัน ดังนั้น ทุนทางสังคมจึงเป็นทรัพยากร (resources) ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคม ทรัพยากรในรูปของทุนทางสังคม ได้แก่ ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน/จารีต และความเป็นเครือข่ายที่ได้ปรากฏขึ้น สำหรับในองค์กร/กลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่วนรวม และแสดงว่ามีทรัพยากรที่อยู่ในรูปของบรรทัดฐาน/จารีตในทุนทางสังคมมาก ก็คือการที่คนในสังคมมีการพึ่งพาอาศัยกันหรือต่างตอบแทนกันมาก ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวจะส่งเสริมให้มีการต่อรองการประนีประนอมและกำหนดนโยบายที่ครอบคลุมความเชื่อและความเห็นที่หลากหลายของประชาชนในกลุ่มในองค์กรมากขึ้น

นอกจากนี้ ฟูกูยามา ได้นำเสนอเพิ่มเติม ได้แก่ ค่านิยมที่ไม่เป็นทางการ และความสอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงาม ประเด็นดังกล่าวทำให้ความหมายของทุนทางสังคมมีความชัดเจนยิ่งขึ้นว่า จะต้องเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงามเท่านั้น ดังนั้น ถึงแม้ความสัมพันธ์ของสมาชิกจะมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความไว้วางใจกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการมุ่งประโยชน์ร่วมกัน และเป็นความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการก็ตาม แต่ถ้าความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับศีลธรรมความดีงาม ก็ไม่น่าจะถือว่าเป็นเรื่องของทุนทางสังคม

Social Capital Interest Group: SCIG (n.d.) (อ้างถึงในวรวิฒิ โรมรัตนพันธ์ 2548, น. 37) ได้มีการนิยามทุนทางสังคมอย่างเป็นทางการว่า เป็นศักยภาพหรือความสามารถที่เป็นไปได้ที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นผลประโยชน์ได้ (the potential benefits) เป็นความได้เปรียบของกลุ่มคน เพราะทุนทางสังคมสามารถทำให้เกิดประโยชน์ได้โดยการกระทำที่ดีงามของคนหรือกลุ่มคนที่มีความเห็นอกเห็นใจกัน และมีความสำนึกร่วมกันที่จะก้าวไปข้างหน้า ซึ่งค่านิยมดังกล่าวได้สอดคล้องกับนักวิชาการอื่นๆ ซึ่งได้ให้ความหมายเพิ่มเติมไว้ว่า ทุนทางสังคม คือ คนหรือกลุ่มคน

ที่มีความเกี่ยวข้องกัน ดูแลกันเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีความเคารพต่อกันและมีจิตสำนึกผูกพันกัน จึงจะเห็นได้ว่า ทูททางสังคมในลักษณะดังกล่าว เป็นเสมือนสิ่งดีๆ ที่ถูกคาดหวังขึ้นในการ แลกเปลี่ยนกันระหว่างคนหรือกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการมองว่าทูททางสังคมเป็น ศักยภาพหรือความสามารถที่เป็นไปได้ที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นประโยชน์ได้นั้น (the potential benefits) ทำให้มองเห็นภาพของชุมชนแต่ละแห่งว่า มีศักยภาพไม่เท่ากัน และขึ้นอยู่กับทูททาง สังคมที่มีอยู่

อย่างไรก็ตาม ทั้ง SCIG และกลุ่มนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องทูททางสังคมต่างก็มอง ทูททางสังคมในมิติของระบบคิด และวิถีปฏิบัติรวมกันไป ซึ่งสามารถจำแนกได้ว่า ในส่วนที่ เกี่ยวกับระบบคิด ต่างก็มองว่าทูททางสังคมประกอบด้วยความสำนึกร่วมกันที่จะก้าวไปข้างหน้า หรือมีจิตสำนึกผูกพันกันของคนในสังคมรวมทั้งการมีค่านิยมในการเคารพต่อกัน และค่านิยมต่าง ตอบแทนหรือแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ซึ่งระบบคิด และค่านิยมดังกล่าวทำให้คนในสังคมมีวิถีปฏิบัติ ต่อกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ รวมทั้งการเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน

ดังนั้น ทูททางสังคมจึงหมายถึงเรื่องของค่านิยม วัฒนธรรมของประชาชน ความ ไว้วางใจระหว่างกัน และเป็นชุดของความสัมพันธ์ที่อยู่บนความคาดหวังและค่านิยมร่วมกัน ทูท ทางสังคมอาจมองในมิติที่กว้างขึ้น เป็นการมองสังคมที่นอกเหนือจากตัวองค์กร สถาบัน หรือ ชุมชน ซึ่งการมองทูททางสังคมในมิติระหว่างองค์กร ระหว่างสถาบัน และระหว่างชุมชนนี้ จะเห็น ได้ว่าทูททางสังคมจึงเป็นเรื่องการเชื่อมโยงระหว่างองค์กร สถาบัน หรือเครือข่ายชุมชน ที่เป็นเรื่อง นอกเหนือจากระบบคิดและวิถีปฏิบัติที่เกิดขึ้นในองค์กรชุมชน หรือสังคมเท่านั้น ซึ่งหมายความว่า ทูททางสังคมสามารถเกิดจากภายนอกองค์กร ชุมชน หรือสังคมได้ด้วย ทูททางสังคมอาจหมายถึง ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน (understanding) ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ระหว่างบุคคล ในขณะที่ ความไว้วางใจระหว่างกัน (trust) อาจเกิดจากการเรียนรู้และความเชื่อมั่นศรัทธาของบุคคล ทำให้ สามารถมองได้ว่าในระบบหรือกระบวนการทูททางสังคมนั้น ระบบคิดของบุคคลหรือองค์กรอาจ เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา หรือเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลก็ได้

จากความหมายต่างๆ ข้างต้น ทูททางสังคมจึงหมายถึง ค่านิยมที่ไม่เป็นทางการที่มี ความสอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงามและทำให้เกิดความชัดเจนว่า ถ้าความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ สอดคล้องกับศีลธรรมความดีงาม ก็ไม่น่าจะถือว่าเป็นเรื่องของทูททางสังคม เพราะทูททางสังคม เน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดและค่านิยมความเชื่อที่มีส่วนทำให้บุคคลเกิดความเอื้ออาทร ช่วยเหลือ เกื้อกูล ไว้วางใจกัน หรือต่างตอบแทนกัน ในบรรทัดฐานและจารีตประเพณีที่ดีงาม และมีความเป็น ส่วนร่วมที่มุ่งประโยชน์ต่อ หมู่บ้าน สังคม ประเทศชาติ ประชาธิปไตย

ประมวล วรรษี 2542 (อ้างถึงในวรรษี โรมรัตนพันธ์ 2548, น.40) มองว่า ทูตทางสังคมเป็นพลังทางสังคมในการแก้ปัญหาวิกฤตของสังคมได้ โดยให้ความหมายทูตทางสังคมว่า “การที่คนมารวมกัน เอาความรู้มารวมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาของสังคม”

อมรา พงศาพิชญ์ 2543 (อ้างถึงในพิศาล มุกดาร์ศรี ปิยะพงษ์ บุญบงก์ 2551, น.9) กล่าวถึงทูตทางสังคมว่าเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในแนวราบและแนวตั้ง ระหว่างบุคคล สถาบัน และ/หรือองค์กรต่างๆ ทั้งในรูปแบบปัจเจก กลุ่มและเครือข่าย ซึ่งมีผลต่อวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม รวมทั้ง มีความเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ อันเป็นเรื่องต่างตอบแทนบุญคุณ การแลกเปลี่ยนแบบไม่เท่าเทียมกัน รวมถึง การมีเครือข่ายการตอบแทนและประโยชน์ร่วมกัน

อานันท์ กาญจนพันธ์ 2541 (อ้างถึงในวรรษี โรมรัตนพันธ์ 2548, น.41) กล่าวถึงทูตทางสังคม คือวิถีคิด และระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดการระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ ระบบ/ภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้ที่นั้น ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้นๆ เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (จากเว็บไซต์) ได้ให้ความหมายของทูตทางสังคมไว้ 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณค่าและระบบคุณค่าทางสังคม หมายถึง กฎเกณฑ์ทางสังคม จารีต ประเพณี วิถีปฏิบัติในชุมชน ระบบการจัดการชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นพี่น้อง ความไว้วางใจกัน ความรัก ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คุณค่าที่ร้อยรัดผู้คนเข้าด้วยกัน ให้อยู่เป็นครอบครัว ชุมชนที่พึ่งพากัน พึ่งพาอาศัยกัน เป็นพรหมวิหารสี่ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ที่ทำให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันอยู่เป็นพี่เป็นน้อง เป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่อยู่แบบตัวใครตัวมัน

ส่วนที่ 2 สถาบันทางสังคม หมายถึง สถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันหมู่บ้าน สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งในปัจจุบันสถาบันทางสังคมมีมากมายซึ่งรวมถึงชมรม สมาคม ขบวนการ เครือข่าย ที่รวมเอาผู้คนเข้ามาร่วมกันด้วยวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายของตนในการทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน (สมาคมชาวจีน)

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (อ้างถึงใน สุวรรณี คำมั่น และคณะ 2551) ได้สรุปความหมายของทูตทางสังคมจากการระดมสมองในเวทีสาธารณะว่า หมายถึง การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในชุมชน สังคม ซึ่งเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำของคนในสังคม บนพื้นฐานความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยความผูกพันและวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยผ่าน

ระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม

ทั้งนี้ ความหมายของทุนทางสังคม ที่นักวิชาการทั้งชาวไทยและนักวิชาการต่างประเทศให้ความหมายหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปได้ถึงความหมายของทุนทางสังคมได้ว่า ทุนทางสังคมคือ คุณลักษณะที่สังคมให้คุณค่าว่าควรนำมาปฏิบัติ ยกย่อง โดยมีลักษณะของ การปฏิบัติที่มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของคนในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน มาจนถึงระดับชาติที่มีสถาบันต่างๆ ในสังคมเป็นตัวยึดโยงความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ซึ่งสังคมให้ ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ของเครือข่าย จะก่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการพัฒนา และแก้ปัญหาในสังคมได้ ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเป็นองค์รวมด้วยภูมิปัญญาของสังคม และของชาติ โดยอยู่บนความไว้นับถือเชื่อใจมีคุณธรรม รวมทั้งมีจริยธรรมในการจัดการแก้ปัญหา รวมทั้งมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับ สังคม ประเทศ มีเอกราชอธิปไตย ร่วมกัน

1.2 องค์ประกอบของทุนทางสังคม

วรุฒิ โรมรัตนพันธ์ (2548, น.47-50) ที่มาของทุนทางสังคมจะเห็นได้ว่าในหลายๆประเทศ รวมทั้งองค์การระดับโลก อย่างเช่น ธนาคารโลก (World Bank) ได้นำแนวคิดและวิธีปฏิบัติของทุนทางสังคมว่าเป็นวาระแห่งโลกไปแล้วเนื่องจากทุนทางสังคมเกี่ยวข้องกับคนทุกระดับ ซึ่งการนำทุนทางสังคมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาองค์กร ชุมชน และสังคมนั้นเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการนำทุนทางสังคมไปประยุกต์ใช้ในแต่ละที่นั้นก็เท่ากับเป็นการยอมรับในแนวคิดของการเกิดขึ้นของทุนทางสังคมแล้ว

สรุปได้ว่า ทุนทางสังคมเป็นคุณค่าที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย จึงต้องมีความพยายามในการที่จะปลูกจิตสำนึก เพื่อให้เกิดพลังร่วมในหมู่ประชาชน องค์กร สถาบัน ชุมชนและสังคม ในอันจะนำไปแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองร่วมกัน โดยการช่วยกันรังสรรค์คุณค่าทุนทางสังคมเพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคม และประเทศชาติร่วมกัน

Bain and Hicks 1998 (วรุฒิ โรมรัตนพันธ์ 2548, น.51-53) มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 องค์ประกอบด้วยกันซึ่งองค์ประกอบแรกจะมองในเชิงโครงสร้างและหน้าที่ของทุนทางสังคม องค์ประกอบที่สอง จะเป็นทุนทางสังคมที่กล่าวถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในเชิงบูรณาการ อาจกล่าวได้ดังนี้

1) เบนและฮิกส์ (Bain and Hicks) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของทุนทางสังคม สามารถมองได้ในเชิงโครงสร้างและหน้าที่ โดยการอธิบายในรูประบบและกระบวนการทำงานของทุนทางสังคม ในความเห็นของ Bain and Hicks ทุนทางสังคมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

ระดับมหภาค (macro) และระดับจุลภาค (micro) ในระดับมหภาค ทูทางสังคมจะครอบคลุมบริบทขององค์กรหรือสถาบันต่างๆ ซึ่งจะเป็นความสัมพันธ์ที่ภายใต้โครงสร้างแบบเป็นทางการ อาทิ รูปแบบของการปกครอง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมาย ระบบความคิด ความเชื่อที่สอดคล้องกับกฎหมาย ระดับของการกระจายอำนาจ และระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

ในระดับจุลภาค ทูทางสังคมถือเป็นศักยภาพของการรวมตัวขององค์กรในแนวนอน รวมทั้งเครือข่ายในการพัฒนา ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ อันได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับสาระหรือวิถีคิด ความเข้าใจ และการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ของประชาชน (cognitive) และเรื่องโครงสร้าง (structural) จะเห็นได้ว่า ทูทางสังคมที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสาระหรือวิถีการคิด (cognitive) นั้น เป็นสิ่งที่จับต้องยาก เพราะจะอยู่ในรูปของการให้คุณค่า (values) ความเชื่อ (beliefs) ทักษะคติ (attitudes) พฤติกรรม (behavior) และบรรทัดฐานทางสังคม (social norms) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับการให้คุณค่า ซึ่งจะประกอบด้วยเรื่องของความไว้วางใจ (trust) ความสามัคคี (solidarity) และการต่างตอบแทน (reciprocity) คุณค่าเหล่านี้ถือเป็นค่านิยมร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน และถือว่าเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ส่วนร่วมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2) การมองในเชิงบูรณาการ โดยสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (2545) มีการนำเสนอภาพรวมของทูทางสังคมในเชิงบูรณาการหรือเชิงผลลัพธ์ โดยกล่าวถึงลักษณะรวมของทูทางสังคมในแง่ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) ศาสนธรรม หรือหลักธรรมในศาสนา เป็นเครื่องชี้แนะบุคคลให้มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทร ต่อกัน และใช้หลักการทางศาสนานั้นๆ มาสร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคม เช่น ในพระพุทธศาสนาที่มุ่งสอนให้คนละเว้นความชั่ว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การทำความดีด้วยการให้ทาน เสียสละ รักษาศีล และมีจิตใจที่สงบ มีความเมตตาต่อสรรพสิ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นทุนที่สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคมได้

(2) สำนักในท้องถิ่น การที่บุคคลในชุมชนมีจิตสำนึกต่อชุมชนและท้องถิ่นของตน บรรณานาที่จะเห็นการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จึงมีความตั้งใจและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานร่วมกันโดยยึดส่วนร่วมเป็นใหญ่

(3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การใช้ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมของชุมชน และประยุกต์ขึ้นมาใหม่ในการสร้าง และจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

(4) ทรัพยากรบุคคล และเครือข่ายบุคคล ได้แก่ การนำบุคคลที่เป็น ผู้นำ ประชาชนท้องถิ่น พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ และศาสตร์ต่างๆ มาให้ความรู้ และถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน เป็นการสร้างทุนทางสังคมในระดับบุคคล

(5) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรท้องถิ่นทั้งดิน น้ำ ป่า ภูเขา ที่สามารถนำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมมีกระบวนการจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างเหมาะสม

(6) วิถีชีวิตทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชน ที่จะนำเสนอในรูปแบบที่สร้างความภูมิใจให้กับชุมชน และเป็นวิถีที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างแท้จริง

(7) ความเอื้ออาทร นับว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ที่คนในสังคมจะต้อง มีความเอื้ออาทรต่อกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งความเอื้ออาทรนี้ เป็นพลังที่สำคัญยิ่งของทุนทางสังคม

องค์ประกอบของทุนทางสังคม ในส่วนของโครงสร้างจะเป็นกระบวนการของการทำงานในรูปของระบบที่มีการเชื่อมต่อสัมพันธ์กันเพื่อให้การทำงานขับเคลื่อนไปในทางที่เกิดคุณค่าเป็นประโยชน์กับสังคม โดยองค์ประกอบของทุนทางสังคมนั้นมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในทุกส่วน ทุกระดับ โดยหลักการพื้นฐาน “ทุนทางสังคม” ในประเทศไทย เพิ่งจะมีมาเมื่อไม่นาน แต่ถ้าวิจารณาจากปรากฏการณ์จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ถูกเรียกว่า “ทุนทางสังคม” ได้ปรากฏให้เห็นในสังคมไทยมาช้านานแล้ว โดยอยู่ในรูปของความสัมพันธ์ที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้ออาทรต่อกันและกัน หรือความมีน้ำใจต่างตอบแทนต่อกัน

ในเชิงพัฒนาการ ขององค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ทุนทางสังคมของไทย ได้มีวิวัฒนาการมาจาก แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนแต่โบราณมา แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา แนวคิดการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

คำว่า ทุนทางสังคม ของไทยเริ่มมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นหลังจากที่มีการดำเนินงานของโครงการกองทุนเพื่อสังคม แม้ว่าทุนทางสังคมเริ่มจากปัจจัยภายใน แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธปัจจัยภายนอก ที่สำคัญทุนทางสังคมเป็นกระบวนการเปลี่ยนระบบแนวคิดและวิถีปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนบนหลักแห่งศีลธรรม จึงจะทำให้เกิดประโยชน์จากทุนทางสังคม และทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมขึ้น ช่วยให้งานมีประสิทธิภาพรวดเร็วมากขึ้นและลดต้นทุนลง ช่วยให้เกิดจารีตประเพณี ที่ช่วยหนุนส่งเสริมให้สังคมมีพลังและเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ทุนทางสังคมมีส่วนช่วยให้บุคคลมีทางเลือกมากขึ้น การพัฒนาชีวิตส่วนบุคคลหรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ มีลักษณะการทำงานแบบเป็นระบบความสัมพันธ์บนพื้นฐานของการไว้วางใจกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยการทำงานแบบเป็นภาคี ก็จะต้องประสานความร่วมมือจาก

ฝ่ายต่างๆ นับตั้งแต่ภาคประชาชนด้วยกันเองและก็รวมถึงความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนด้วยจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่จะส่งผลให้การทำงานสามารถบรรลุซึ่งความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น ทั้งใน ส่วนร่วม สังคม เพราะ ถ้าสังคมเข้มแข็งก็เกิดประชาธิปไตยขึ้นแล้วประเทศชาติ

2. แนวคิดความมั่นคง

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 (เว็บไซต์) การ ดำรงเอกราชของประเทศชาติต้องมีความเข้มแข็งของกำลังทหารในการช่วยปกป้องบ้านเมือง ขณะเดียวกันก็ต้องมีการบำรุงไพร่พลของตนเองให้มีกำลังที่เข้มแข็ง มีการฝึกอย่างดี มีความอดทน และมีจิตใจต่อสู้ รวมทั้งมีผู้นำทัพที่ดี มีความสามารถ พร้อมทั้งจะสู้รบกับศัตรูได้อย่างชาญฉลาด ก็ จะสามารถป้องกันรักษาเอกราชไว้ได้ แต่เพราะประเทศชาติประกอบไปด้วย ผืนแผ่นดินกับ ประชาชนจึงต้องมีการพัฒนาไปด้วยกันเพื่อให้เกิดความมั่นคงยิ่งขึ้นไป การศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ เข้าใจแนวคิดความมั่นคงในการพัฒนาบ้านเมือง สังคม ประเทศชาติ และความเป็นอยู่ของ ประชาชนให้เจริญยิ่งขึ้นไป

ความหมาย จาก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ได้ให้ความหมายของคำว่า มั่นคง ไว้ ดังนี้ “มั่นคง ว.แน่นหนา และทนทาน” ยกตัวอย่างเช่น บ้านที่มั่นคง ก็คือบ้านที่หนาแน่น ทนทาน ซึ่งแน่นอนว่าความหนาแน่น ทนทานนั้น นำสู่ความปลอดภัย ผู้อยู่อาศัย เราอยู่แล้วก็สบายใจ ปลอดภัย ซึ่งแนวคิดความมั่นคง โดยทั่วไปมีอยู่ด้วยกัน 6 แนวคิด ได้แก่

2.1 แนวคิดความมั่นคงแห่งชาติ (National Security) แนวความคิดนี้มุ่งเน้นในการ ป้องกันชาติให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง การปกป้องผลประโยชน์ของชาติ ของสังคม รวมถึงการ สร้างความมั่นคงของประชาชน ทั้งภายในประเทศและนอกประเทศด้วย ดังที่มีพระราชดำรัสใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ได้อธิบายความหมายของความมั่นคงของชาติไว้อย่าง ชัดเจนในพระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารม้ารักษาพระองค์ เมื่อ 2 ธันวาคม 2544 ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ความว่า “... ประเทศชาตินั้นประกอบด้วย ผืนแผ่นดินกับประชาชน และผืนแผ่นดินนั้นเป็นที่เกิด ที่อาศัย ที่อำนวย ประโยชน์สุข ความมั่นคง ร่มเย็นแก่ประชาชน ให้สามารถรวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติได้ ความ มั่นคงปลอดภัยของประเทศจึงมิได้อยู่ที่การปกป้องรักษาผืนแผ่นดินไว้ด้วยแสนยานุภาพแต่เพียง อย่างเดียว หากจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความผาสุก ปราศจากทุกข์เข็ญด้วย” วิทยาลัยป้องกัน ราชอาณาจักร 2553-2554 (อ้างถึงใน มติชนรายสัปดาห์, 2547, น. 37)

หลวงวิจิตรวาทการ ได้ให้ความหมาย ความมั่นคงแห่งชาติว่าการทรงตัวอยู่อย่างแน่นหนาถาวร ดำรงเอกราช มีเสรีภาพแห่งชาติ มีความสุขภายในประเทศ มีความแน่นอนในชีวิต และเศรษฐกิจของพลเมือง คาดหมายรายได้ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง ค่าของเงินตรามีเสถียรภาพ รัฐไม่ต้องประสบความยุ่งยาก ไร้สาระสาຍ ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ง่าย ประชาชนพลเมือง รู้สึกมีความปลอดภัย มีความหวังและความไว้วางใจในอนาคต และยังวางใจต่อไปอีกว่า ถึงแม้ความผันผวนหรือเหตุการณ์ร้ายๆ อันใดจะเกิดขึ้นมารัฐสามารถจะต่อสู้หรือป้องกันได้ ดังนั้น พลตรีหลวงวิจิตรวาทการจึงได้จำแนกความมั่นคงแห่งชาติออกเป็น 4 ด้าน ตามลักษณะของภารกิจที่ชาติจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของชาติคือ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา และ ด้านการทหาร (แต่ปัจจุบันได้เพิ่ม ด้านเทคโนโลยีการวิทยาศาสตร์)

เอกสาร วปอ. หมายเลข 008 (เดิม) (2552, น. 9) ความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง หมายถึง สถานการณ์ทางการเมืองที่ทำให้ประชากรมีความเชื่อถือและศรัทธาต่อระบอบการปกครอง ต่อรัฐบาลผู้บริหารการปกครอง ประชากร มีความเคารพเชื่อฟัง และยอมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ มีความเชื่อมั่นในรัฐบาลว่าจะสามารถสร้างความเป็นธรรมในหมู่ประชากร และสามารถป้องกันความแตกแยกระหว่างชนในชาติ สามารถรักษาดินแดนให้ปลอดภัยจากการแบ่งแยกยึดครอง มีเอกภาพ และรักษาศักดิ์ศรีของชาติในวงการเมืองระหว่างประเทศ รัฐบาลมีความชอบธรรม สามารถบริหารประเทศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอิสระ ปลอดภัยจากการคุกคามทั้งภายในและภายนอก และที่ปฏิบัติการภายใต้อิทธิพลของต่างประเทศ

เอกสาร วปอ. หมายเลข 008 (เดิม) (2553, น. 9-10) ความมั่นคงแห่งชาติด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่ทำให้ประชากรมีงานทำ และยอมรับนับถือระบบเศรษฐกิจของประเทศสามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจทั้งส่วนตัว และส่วนรวมให้สูงขึ้นได้ในอัตราที่เหมาะสม โดยที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีความแตกต่างเหลื่อมล้ำกันมากนัก ประเทศสามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ มีระบบภาษีอากรที่เหมาะสม และเป็นธรรม สามารถพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมีอิสระทางเศรษฐกิจจากต่างประเทศ มีความสามารถทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม การบริการ ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ

เอกสาร วปอ. หมายเลข 008 (เดิม) (2555, น. 0) ความมั่นคงแห่งชาติด้านสังคมจิตวิทยา หมายถึง สภาพทางด้านสังคมที่ทำให้ประชากรสามารถครองชีวิตอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม และความเป็น

ธรรมในการดำเนินชีวิต มีความเสมอภาคและภราดรภาพ มีความรู้ความสามารถ มีวัฒนธรรม จริยธรรม และศีลธรรม รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมือง และต่อสังคม ตลอดจนมีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นชาติและเกียรติภูมิของบรรพบุรุษ รวมทั้งยึดมั่นในอุดมการณ์ของชาติ

เอกสาร วปอ. หมายเลข 008, (2552,น. 10) ความมั่นคงแห่งชาติด้านการทหาร หมายถึง จิตความสามารถด้านการทหารที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกำลังรบของชาติ ความพร้อมรบ ความมีประสิทธิภาพของอาวุธยุทโธปกรณ์และการใช้อาวุธ มีวินัย มีขวัญ และกำลังรบอื่นๆ มีการจัด การฝึก การศึกษา การสวัสดิการ ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีที่สามารถจะเอาชนะศัตรูผู้รุกรานทั้งจากภายในและภายนอกประเทศได้

สรุป ความมั่นคงแห่งชาติเป็นกำลังอำนาจที่สำคัญของประเทศ ในการรักษาความมั่นคงในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม-จิตวิทยา และ ด้านการทหาร ให้นำความสงบรวมโยนให้กับประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่เป็นสิ่งที่เกื้อกูลด้านต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะ การที่ประเทศจะพัฒนาให้ทันกับความเจริญ นั้น หากพิจารณาในเชิงทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอาจพิจารณาในเชิงความสามารถของรัฐในเรื่องเศรษฐกิจ ในเรื่องกำลังทางทหาร หรือในเชิงความเจริญความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อกลุ่มบุคคลหน่วยงานหรือประเทศอื่นๆ ทั้งโดยทางตรงหรือการตั้งเกณฑ์เพื่อควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ไว้ในครอบครอง ทั้งนี้ปัจจัยกำหนดความสามารถของรัฐดังกล่าวนอกจากจะประกอบด้วย ขนาดของเศรษฐกิจ อาณาเขต ระดับของเทคโนโลยี ขนาดของอุปกรณ์ทางทหารที่มีแล้ว ยังมีปัจจัยทางประชากรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพด้วย เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกำลังอำนาจทางด้านความมั่นคงแห่งชาติ เพราะถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความมั่นคงภายในประเทศ

2.2 ความมั่นคงภายใน

เรื่องนี้ที่เกี่ยวพันโดยตรงกับความมั่นคงของชาติ โดยความมั่นคงภายในจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของความมั่นคงภายในประเทศที่จะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติในที่สุด

2.3 ความมั่นคงของภูมิภาค

เรื่องนี้ให้ความสำคัญกับประเทศใกล้เคียงกันหลายประเทศที่รวมตัวกันเป็นภูมิภาคย่อยซึ่งความมั่นคงในภูมิภาคนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ประเทศแต่ละประเทศมีความมั่นคงภายในและมีความมั่นคงของชาติ

2.4 ความมั่นคงของโลก

เรื่องนี้เหมือนกับความมั่นคงของภูมิภาค แต่จะต่างกันที่การรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น คือทุกประเทศในโลกนี้ ซึ่งจะรวมความมั่นคงภายในแต่ละชาติและความมั่นคงของชาติแต่ละชาติ

2.5 ความมั่นคงของสถานะแวดล้อม

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่พยายามจะรักษาภาวะเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมภายในโลกเพื่อให้สังคมมนุษย์ยังคงอยู่ต่อไปภายในโลกนี้ร่วมกับธรรมชาติได้ การพิจารณาแนวความคิดนี้จะมองไปในอนาคตโดยใช้หลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับประเด็นสำคัญของความมั่นคงประเภทนี้ คือ ประเทศที่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมมากมักจะเป็นประเทศมหาอำนาจ หรือ ประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ดังนั้น ความรับผิดชอบในการออกค่าใช้จ่ายในการรักษาสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างไร

2.6 ความมั่นคงของบุคคล

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่หลายประเทศได้เฟื่องฟูและให้ความสนใจเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นของสิทธิความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยการดำเนินการเพื่อให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์นั้น จะต้องใช้พลังอำนาจของชาติในด้านต่างๆ มาเป็นเครื่องมือจำนวนมากเพราะแต่ละบุคคลจะมีความมั่นคงได้ จะมีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาหลายประการ เช่น สิทธิมนุษยชน คุณภาพชีวิต การศึกษา ฐานะทางการเงิน อนามัยชุมชน

เมื่อเรามาพิจารณากันเรื่องความมั่นคงของชาติ คิดว่าบุคคลทั่วไปคงจะนึกถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ สงคราม การทหาร การสู้รบ หรือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง แต่ในปัจจุบันเรื่องของความมั่นคงของชาติเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ที่ไม่ได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง หรือ ว่าสงคราม เช่น ความมั่นคงภายใน ที่มีรากฐานมาจากความมั่นคงในชีวิตของคนในชาติ หรือ เรื่องของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ เรื่องเหล่านี้ถือเป็นเรื่องราวอีกด้านหนึ่งของความมั่นคงของชาติ ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าเราซึ่งก็คือประชาชนทุกคนในชาติล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งสร้างให้เกิดความมั่นคงแก่ชาติได้

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (เว็บไซต์ [www.crma.ac.th/Msdept. Pdf](http://www.crma.ac.th/Msdept.Pdf). Lesson.4:39) ในตอนเริ่มแรกเมื่อก้าวถึงความมั่นคง ส่วนมากมักจะเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทหาร การสู้รบ หรือการสงครามโดยตรง ความเข้าใจเช่นนั้นอาจเป็นจริงในสมัยก่อน เพราะเหตุว่าในสมัยก่อนนั้นภัยคุกคามที่จะมีผลกระทบต่อประเทศชาติได้ ก็คือ การรุกรานด้วยกำลังทหารของต่างชาติที่เหนือกว่า เพื่อต้องการยึดหรือบังคับประเทศอื่นให้ปฏิบัติตามความต้องการของประเทศตน หากประเทศใดที่มีกำลังทหารเข้มแข็ง มีการฝึกอย่างดี มีความอดทน และมีจิตใจต่อสู้ รวมทั้งมีผู้นำทัพที่ดีมีความสามารถ ก็จะสามารถป้องกันรักษาเอกราชและความมั่นคงปลอดภัยของชาติเอาไว้ได้ ดังนั้นความอยู่รอดของชาติหรือความมั่นคงของชาติ จึงขึ้นอยู่กับกำลังอำนาจทางทหารเป็นสำคัญ

ต่อมา วิวัฒนาการของโลกได้พัฒนาก้าวหน้าเป็นลำดับ การศึกษาเฉพาะเรื่องของการสงครามและการทหารเพียงอย่างเดียว นับว่าเป็นการศึกษาที่ค่อนข้างแคบ และอยู่ในวงจำกัดไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เรื่องของความมั่นคงจึงไม่ควรจะจำกัดอยู่ในวงแคบๆ แต่ควรครอบคลุมถึงเรื่องราวต่างๆ ออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่ง การทหารเป็นเพียงองค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติอย่างหนึ่งเท่านั้น องค์ประกอบอย่างอื่นก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการทหาร ดังนั้น คำว่า “ความมั่นคงแห่งชาติ” (National Security) จึงเกิดขึ้นตามมาภายหลังและนานาประเทศต่างก็ยอมรับกันทั่วไปว่า ความมั่นคงแห่งชาติเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมเรื่องต่างๆ อีกมากมาย อันได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม-จิตวิทยา และการเมือง เป็นต้น

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสังคม โลก และลักษณะของความขัดแย้งอยู่ในสภาวะการณ์ที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากและสลับซับซ้อนกันมากขึ้น แม้กระทั่งในห้วงระยะเวลาที่ประเทศชาติพ้นจากสภาพของการสงครามแล้วก็ตาม แต่ก็ยังประสบกับปัญหาในเรื่องความปลอดภัยขนานปีการ ในอดีตหากประเทศใดไม่ต้องการเผชิญกับการสงคราม หรือเมื่อสงครามได้ยุติลงแล้วก็ดี ประเทศนั้นก็จะมีสันติภาพและความปลอดภัยคู่กันไป แต่ในปัจจุบัน สภาวะการณ์กลับตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ แม้ว่าประเทศต่างๆ จะไม่มีการสงครามหรือการสู้รบก็ตามแต่ประเทศนั้นอาจไม่มีความมั่นคงปลอดภัยก็ได้ ทั้งนี้อาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุ 2 ประการ

1) ความไม่มั่นคงปลอดภัย อาจเกิดขึ้นจากประเทศมีความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์ของชาติ (National Interests) ทำให้มีการสะสมกำลังรบไว้อย่างมากมายมหาศาลเกินความจำเป็น ซึ่งการกระทำเช่นนั้น อาจนำไปใช้ในการรุกรานหรือคุกคามอีกฝ่ายหนึ่งได้

2) ความไม่มั่นคงปลอดภัย อาจเกิดปัญหาการคุกคาม (Threats) จากภายใน เช่น การก่อการร้ายของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศ เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาเรื่องความมั่นคงของชาติ จึงเกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์ทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม-จิตวิทยา ควบคู่กันไปกับด้านการทหาร ทั้งในยามปกติและยามสงครามหาได้เจาะจงหรือเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะไม่ ซึ่งอดีตประธานาธิบดีสหรัฐ คือ (ไอเซนฮาว Eisenhower) ได้กล่าวไว้ว่า “Security is a great burden, but war, the failure of security, would be a catastrophe.” (ความมั่นคงเป็นภาระอันหนักยิ่ง แต่การสงคราม ซึ่งเป็นความล้มเหลวของความมั่นคงควรจะเป็นความหายนะ) เพราะโดยปกติธรรมดาแล้ว ไม่ว่าจะบุคคลใดก็ตาม ย่อมต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย ปราศจากอันตรายใดๆ ที่จะมารบกวนหรือขัดขวางการทำมาหาเลี้ยงชีพของตน ไม่ว่าจะป็นรัฐก็เฉกเช่นเดียวกันกับบุคคล แม้ว่ารัฐจะไม่มีชีวิตเหมือนบุคคลทั่วไปก็ตาม แต่รัฐก็ต้องการความอยู่รอด

คือต้องการดำรงความเป็นรัฐอยู่ตลอดไป แต่การดำรงความอยู่รอดดังกล่าว รัฐก็ย่อมต้องการมีเสรีภาพ (Liberty) มีความมั่นคงปลอดภัย (Security) และมีความผาสุกสมบูรณ์ (Wealth) ด้วย และการที่จะมีสิ่งเหล่านี้ได้นั้น รัฐก็จะต้องมีพลังอำนาจ (National Power) ที่เข้มแข็ง เพื่อจะได้เป็นเครื่องมือในการพิทักษ์รักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นความต้องการหรือที่เป็นผลประโยชน์ของชาติ (National Interests) ไว้ให้ได้และการพิทักษ์รักษานี้จำเป็นจะต้องรักษาองค์ประกอบของรัฐไว้ให้ได้ทุกองค์ประกอบรัฐก็จะดำรงอยู่ต่อไปโดยไม่สิ้นชาติ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเรื่องของความมั่นคงแห่งชาติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะมีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปเกือบจะแทบทุกเรื่อง รวมทั้งนโยบายหรือการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลด้วยหลายประเทศ (รวมทั้งสหรัฐฯ) จะคงความหมายของคำว่า “ความมั่นคง” ไว้ในรูปของนามธรรม ซึ่งจะแปรเปลี่ยนได้เมื่อมีความจำเป็น ตัวอย่างเช่น เรื่องของความมั่นคงของประเทศหนึ่งอาจหมายถึงความหายนะของอีกประเทศหนึ่งในสมัยหนึ่ง และในอีกสมัยหนึ่งจะกลายเป็นเรื่องของความร่วมมือหรือเป็นมิตรประเทศกันก็ได้

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐฯ ต้องเข้าสู่สงครามด้วยความจำเป็นเพราะถูกญี่ปุ่นใช้เครื่องบินโจมตีฐานทัพของคนที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ อย่างแหลกกลาญ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2484 (ตรงกับวันที่ 8 ธันวาคม ในประเทศไทย) ในระยะนั้น สหรัฐฯ ไม่ได้มีการจัดสภาความมั่นคงแห่งชาติแต่อย่างใด ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการควบคุมและการประสานงานระหว่างการเมืองและการทหารรวมทั้งการระดมสรรพกำลังเพื่อสนับสนุนการสงครามให้ได้ชัยชนะ สหรัฐฯ ต้องใช้เวลาถึง 19 เดือนเศษ จึงสามารถกอบกู้สถานการณ์ระดมสรรพกำลังต่างๆ และขยายกำลังกองทัพบุกให้พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับการสงครามสูงกว่าที่มีอยู่เดิมถึง 15 เท่า ดังนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง สหรัฐฯ จึงได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1947 (พ.ศ.2490 1) เรียกว่า “National Security Act of 1947” ซึ่งต่อมาประเทศไทยของเราก็เห็นความจำเป็นในการตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นหน่วยงานของชาติในการพิจารณาใช้ทรัพยากรของชาติให้บรรลุถึงจุดประสงค์หรือเป้าหมายของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.2502 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าได้ออกพระราชบัญญัติตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติขึ้นมาแล้ว แต่พระราชบัญญัตินี้ก็ไม่ได้ให้นิยามศัพท์ความหมายความมั่นคงแห่งชาติไว้แต่อย่างใด ไม่คงปล่อยให้อยู่ในรูปนามธรรมใครใคร่นำไปใช้ก็ตีความเอาเอง ซึ่งก็จะเป็นปัญหาของการตีความทางกฎหมายต่อไปได้ เพราะเรื่องความมั่นคงนี้ได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย และในที่สุดก็คงจะตกเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญที่จะต้องวินิจฉัยต่อไป

มีข้อสังเกตอยู่ประการหนึ่งคือใน พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการใน สถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495 ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติไว้ดังนี้

“ความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หมายความว่า การให้เอกราช ของชาติหรือสวัสดิภาพของประชาชนอยู่ในความมั่นคง ปลอดภัย รวมตลอดถึงการให้ประเทศ ดำรงอยู่ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”

จากความหมายตามแนวความคิดของบุคคลต่างๆ รวมทั้งพระราชบัญญัติที่ เกี่ยวข้องซึ่งยังมีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันดังกล่าว พอจะสรุปสาระสำคัญได้ว่า ความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) เอกราช
- 2) บูรณภาพแห่งดินแดน
- 3) สวัสดิภาพของประชาชน

การปกครองระบอบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรวิทยาลัย ป้องกันราชอาณาจักร (อ้างถึงใน กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2457, น. 9) ในการปกครองแต่ โบราณ ประเทศไทยมีความปลอดภัย เพราะ 2 ประการ คือ

- 1) ประเทศไทยมีกำลังทหารมาก
- 2) อุปนิสัยประจำชาติของคนไทยอันได้แก่ ความรักอิสระ ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น และความฉลาดในการประสานประโยชน์ของคนไทย

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรปี 2551 ได้พิจารณาองค์ประกอบของความมั่นคง แห่งชาติไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับ เรื่องยุทธศาสตร์ของการศึกษา 8 ด้าน คือ ด้านการเมือง (ภายในและระหว่างประเทศ) ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านการป้องกัน ประเทศ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ด้านการพลังงาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ด้วยกำลังอำนาจทั้งหมดมีการสอดประสานกันให้เป็น พลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันประเทศให้เกิดความมั่นคง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (2551, น. 2) ซึ่งประเทศไทยตั้งแต่โบราณมาจนถึง ปัจจุบันในการรักษาความมั่นคงจะกล่าวถึงกำลังของทหารเป็นหลัก แต่ต่อมาในปี ค.ศ.1994 ได้เกิด แนวคิดใหม่ เกี่ยวกับความมั่นคงในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นความพยายามครั้งใหญ่ที่จะให้คำจำกัด ความของความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่หมายถึงความมั่นคงของชาติไปสู่ความมั่นคงทางการพัฒนาที่ให้ ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered) ของการพัฒนา โดยในแผนงานพัฒนาความมั่นคง แห่งชาติ องค์การสหประชาชาติ (United Nations Development Program : UNDP) เสนอเป็นระเบียบ วาระของโลกเกี่ยวกับความมั่นคงและมีการเพิ่มเติมมา เป็นเรื่องของความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้

เข้าใจความมั่นคงแห่งชาติในปัจจุบันและในอนาคต จึงได้มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (2560, น. 3) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาขึ้นมา จากการสืบเนื่องโดยในช่วง พ.ศ.2517-2518 ได้นำการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ของฝ่ายพลเรือน เข้ามาสนับสนุนภารกิจของทหาร โดยเฉพาะการช่วงชิงพื้นที่และประชาชนในชนบทที่มีปัญหาความมั่นคงรุนแรงจากภัยคุกคามนอกประเทศและได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-9 เป็นการดำเนินงานภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน แต่เนื่องด้วยปัญหาของชายแดนมีปัญหาทั้งรูปแบบเก่าและปัญหาที่เป็นรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนหลากหลายที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศโดยรวม จึงได้เกิด ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ เพื่อใช้แทนยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) รับไปอำนวยการและประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบูรณาการแผนงาน/โครงการในระดับต่างๆ โดยใช้กลไกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของชาติ รวมทั้งกำหนดให้จังหวัดชายแดนได้จัดทำแผนงานด้านความมั่นคงในแผนพัฒนาจังหวัดพร้อมกันไปด้วย

แผนบริหารจัดการชายแดน ด้านความมั่นคง (พ.ศ.2559-2564) ให้ความสำคัญในเชิงพื้นที่บริเวณชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติอย่างยั่งยืนในอนาคตตามวิสัยทัศน์ประเทศ (พ.ศ.2558-2564) คือ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” แนวทางการดำเนินงานตามแผนบริหารจัดการชายแดนด้านความมั่นคง (พ.ศ.2559-2564, น. 7) จัดระบบป้องกันพื้นที่ชายแดน ให้สามารถต้านทานภัยความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทันถ่วงที เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของพื้นที่ชายแดน และสนับสนุนการพัฒนาการค้าชายแดนของไทยกับประเทศกัมพูชา ด้วยการพัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัยความมั่นคงเพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ ด้วยการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานโดยนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิภาค สนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่เฝ้าระวังและระบบตรวจการณ์ปัญหาความมั่นคง บริเวณช่องทางสัญจรข้ามแดน เพื่อให้การแก้ปัญหาความมั่นคง การผ่านเข้า-ออกด่านชายแดนมีข้อมูลยานพาหนะที่อาจจะแฝงมากับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้าอาวุธ การค้าสิ่งผิดกฎหมาย กับการสัญจรข้ามแดน ในแรงงานต่างด้าวของชาวกัมพูชา จัดให้เป็นระบบ เพื่อลดปัญหาความมั่นคงโดยการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ปัญหาในด้านความมั่นคง

จุดสารความมั่นคง สำนักงานสภาความมั่นคง ฉบับที่ 1/2558 เดือน กรกฎาคม-กันยายน 2558 ได้มองกระบวนการทัศน์ในการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและแนวโน้มที่ปัญหาความมั่นคงที่

เป็นภัยคุกคามต่อปัจเจกบุคคลหรือปัญหาความมั่นคงมนุษย์ ที่ถือเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ของการมองทิศทางความมั่นคงในยุคปัจจุบัน

3. แนวคิดชุมชนนิยม

ปิยะพงษ์ บุญบงก์ (2561, น. 2-6) ความหมายของชุมชนนิยม คือชุมชนมีคุณค่าและมีบทบาทในการกำหนดความเป็นอยู่ของปัจเจกชนมากกว่าที่ปัจเจกชนจะไปกำหนดหน้าตาชุมชนได้ตามต้องการด้วยการกล่าวถึงแนวคิดชุมชนนิยมว่ามี 2 กระแส คือ กระแสแรก มีฐานความคิดมาจากการต่อต้านแนวคิดเสรีนิยมที่แบ่งโลกเป็นสองค่ายใหญ่ คือ ค่ายโลกเสรีนิยมและค่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งบางประเทศที่เป็นเสรีนิยมก็มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำกัด ส่วนกระแสที่สอง ชุมชนนิยมในฐานะอุดมคติซึ่งเติบโตมาจากการวิพากษ์วิจารณ์เศรษฐกิจสังคมนิยมของฝ่ายซ้ายจัดหรือคอมมิวนิสต์ กระแสนี้จึงตอบโต้กระแสแรก ซึ่งในช่วงหลังถูกครอบงำโดยทุนนิยม (มีการปรับตัวในยุคทุนนิยม) โดยถูกเรียกใหม่ว่าเป็นแนวคิดชุมชนนิยมที่ตอบสนองต่อสังคมสมัยใหม่โดยแนวคิดทฤษฎีทางด้านชุมชนนิยมมีคำอธิบายคือ หลักศีลธรรมค้ำจุนโลกเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางศีลธรรมให้กับปัจเจกชนซึ่งทำหน้าที่เสมือนเป็นอิฐบล็อกจากที่ว่างการบ่มเพาะของชุมชนสังคมที่ต่อเนื่อง สำหรับสังคมไทยที่เป็นชุมชนแนวคิดชุมชนนิยมถูกใช้ปะปนกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาเชิงพุทธ และแนวคิดสิทธิชุมชน นอกจากนี้ “แนวคิดทุนทางสังคม” ทำให้การขับเคลื่อนร่วมกันของประชาสังคมนั้นเป็นไปได้พร้อมกับที่เรียกร้องให้เกิดการเพิ่มพันธะของชุมชนต่อสมาชิกของตนเอง

ปิยะพงษ์ยังได้กล่าวถึงแนวคิดประชาสังคมที่มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดชุมชนนิยมว่าเกิดขึ้นจากเชื่อมต่อที่สำคัญนั่นคือ แนวคิดทุนทางสังคมที่บุคคลมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาโดยอาศัยพลังร่วมและพลังอาสาสมัครขับเคลื่อนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายในการแสวงหาแนวทางการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งอันเป็นรากฐานของการสร้างและธำรงรักษาประชาธิปไตยที่เข้มแข็งบนฐานของการยึดหลักศีลธรรม โดยมีลักษณะเป็นเรื่องของส่วนรวมที่ไม่ใช่รัฐและตลาด ประชาสังคมที่ปิยะพงษ์กล่าวไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคลและกินความถึงภาคส่วนที่สามคือองค์กรนอกภาครัฐ กลุ่มทางสังคม ขบวนการทางสังคม เครือข่ายสังคม และชุมชนที่เข้มแข็งหรือชุมชนที่รักษารากเหง้าของตนเอง ซึ่งเน้นความมีอิสระไม่ใช่ความรุนแรงอยู่บนรากฐานความเคารพผู้อื่น ยึดหลักศีลธรรมบางประการและแนวคิดประชาสังคมนี้มักจะเชื่อมโยงร้อยกับฐานแนวคิดอื่นๆ เช่นแนวคิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยแนวคิดนี้ถูกใช้อย่างกว้างขวางเพื่อมุ่งเป้าหมายในการแสวงหาแนวทางการสร้าง

ชุมชนที่เข้มแข็ง ด้วยการให้ความหวังไปที่การรวมกลุ่มทางสังคมที่เข้มแข็งและการให้กลุ่มทางสังคมเหล่านี้เป็นผู้แสดงบทบาทหลักในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

กาญจนา แก้วเทพ (2538, น. 9-18) ได้อธิบายว่าการศึกษาในเรื่องของชุมชนนิยมนั้นยังถือว่าเป็นแนวทางที่แปลกใหม่พอสมควร โดยเกิดจากกระแสภายนอกในช่วง ค.ศ.1950 ซึ่งได้แบ่งโลกเป็นสองค่ายใหญ่คือ ค่ายโลกเสรีนิยม และค่ายสังคมนิยม ซึ่งหลายประเทศที่อยู่ในค่ายโลกเสรีนิยมที่ยากจน ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงเสนอ “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ” เพื่อพัฒนาประเทศโลกที่สามให้เจริญแต่พบว่าบางประเทศเลือกที่จะพัฒนาวัฒนธรรมของตนขึ้นมากกว่า ดังนั้นจึงเกิดการศึกษารื่องดังกล่าวขึ้น เหตุเพราะหลังจากการพัฒนาเศรษฐกิจแล้วพบว่าประเทศมีความเจริญขึ้นแต่คนจนกลับยังมีมากขึ้นและความเสื่อมโทรมมีมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้สรุปว่าการพัฒนาโลกที่สามไม่เป็นผลลัพธ์เท่าที่ควรเพราะเป็นการนำเข้ามาจากภายนอกไม่ได้เป็นความต้องการของคนจากชุมชนภายในประเทศ รวมไปถึงการสั่งการแบบจากบนสู่ล่าง (TOP-down approach) ทำให้การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจได้ละเลยความสำคัญของชุมชนนิยมนิจต้องมีการนำแนวคิดชุมชนนิยามมาตระหนักให้มากขึ้นในส่วนกระแสภายในประเทศไทยเองคือการพัฒนาโดยเฉพาะในองค์กรเอกชนมักจะเริ่มต้นช่วยเหลือผู้ยากจนด้วยการ “การสงเคราะห์แบบให้เปล่า” ซึ่งพบว่ามันเป็นไปได้แค่เพียงครั้งคราวเท่านั้น จึงได้มีการพัฒนาเป็น “กึ่งสงเคราะห์กึ่งพัฒนา” และในขั้นต่อมาคือ “การพัฒนาเต็มรูปแบบ” คือการที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนในการให้ความรู้สอนการประกอบอาชีพเพื่อประชาชนในท้องถิ่นสามารถดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองให้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและวางแผนความเป็นท้องถิ่นของตนเองซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่แพร่หลายอย่างมากที่สุดในปัจจุบัน (อ้างใน กิรพัฒน์ เขียนทองกุล, 2557) ชุมชนนิยมน แนวคิดและข้อสังเกตพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น

วิทยากร เชียงกุล (<http://witayakoenclub.woedewss.com>) ให้ความหมายชุมชนนิยมนว่าเป็นปรัชญาระบบความเชื่อซึ่งให้ความสำคัญกับชุมชนหรือค่านิยมของสังคม (บรรทัดฐาน / ปทัสถานทางสังคม) มากกว่าปัจเจกชนหรือค่านิยมส่วนตัวของคน ดังนั้นปรัชญานี้จึงได้เสนอว่าความหมายในชีวิตของแต่ละคนและเสรีภาพของปัจเจกชนที่เข้มแข็งและมีชีวิตชีวาขึ้นอยู่กับการมีสัมพันธที่ดีกับคนอื่น ในชุมชน ฉะนั้นนโยบายของรัฐสนองกับค่านิยมของสังคม ปรัชญานี้มีแนวคิดที่อยู่ตรงกันข้ามกับปัจเจกชนนิยม (อ้างใน อนุชิตา น้อยพรม, 2561, การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการทุนทางสังคมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

ปธาน สุวรรณมงคล (2554, น. 200-201) แนวคิดชุมชนนิยมนเป็นกระแสพลิกกลับจากการพึ่งพิงปัจจัยภายนอกชุมชนมาสู่การให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะเป็นตัวกระทำการเปลี่ยนแปลงชุมชนเอง โดยที่ชุมชนมารวมพลังกันเพื่อดำเนินการในการแก้ไขปัญหาของตนเอง

หรือริเริ่มเรียกร้องให้รัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นเข้ามาแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนในแนวทางที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการหรือกิจกรรมนั้น นอกจากนี้ยังมองว่าแนวคิดนี้ต้องการลดบทบาทของระบบราชการที่มีการชี้แนะและดำเนินการให้บริการสาธารณะแก้ไขปัญหาทั้งหมดในสังคมและเปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับการเพิ่มอำนาจ (empowerment) ให้กับประชาชนที่รวมกันเป็นชุมชนมีการร่วมมือประสานงานกันอย่างไม่เป็นทางการทำให้เกิดองค์การหรือขบวนการต่างๆ ที่มีการดำเนินการเพื่อชุมชน ยอมรับบทบาทและคุณค่าของชุมชนที่มีต่อปัจเจกบุคคล

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) ได้อธิบาย ชุมชนนิยมไว้ว่าคนในชุมชนจะได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมเข้าร่วมเป็นสมาชิก ส่งผลให้คนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนเล็กๆ มากมายและมีความหลากหลายโดยแต่ละชุมชนมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งและมีแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน และเป็นผลดีต่อสมาชิกทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยรวมในสังคมที่คนเห็นประโยชน์และรู้จักประโยชน์จากชุมชนอีกทั้งให้ประโยชน์เป็นการตอบแทนต่อชุมชนคนในชุมชนจะได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมเข้าร่วมเป็นสมาชิก ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน (อ้างใน ภูสิทธิ์ วันดีกุล, ม.ป.ป. น. 8)

3.1 ลักษณะของชุมชนนิยม

การร่วมมือกันจะเกิดขึ้นได้และประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง โดยชุมชนต้องมีความสามารถที่จะพัฒนาและรวมกันในการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้มีความเจริญ โดยชุมชนต้องมีคุณลักษณะในการกำหนดของชุมชนที่เหมาะสมเอาไว้ว่าชุมชนต้องมีลักษณะว่าชุมชนมีขนาดเหมาะสมที่ทุกคนรู้จักกันก่อให้เกิดความยึดโยงรับผิดชอบต่อกัน สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกทุกด้าน ที่รวมตัวตามความสนใจรวมกัน เช่นกลุ่มที่มีความสนใจประเด็นต่างๆ ในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ จะรวมกันเป็นชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนประจำตรอก ซอก ซอย เพื่อดูแลความเป็นอยู่ในพื้นที่ของตน หรือ กลุ่มที่มีความสนใจในสิ่งๆ ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตนและคนในกลุ่ม เช่น คนรักดนตรี กลุ่มเพื่อนสลัม ที่มีเป้าหมายร่วมกันและทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทุกคนที่เป็นสมาชิกมีความผูกพันรับผิดชอบแก้ปัญหาช่วยกันก่อนที่จะพึ่งพารัฐในการเชื่อมโยงกับสังคมที่มีพลวัตพร้อมกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองเสมอ เพื่อเตรียมชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดแบบแผนการดำเนินชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น โดยให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของชุมชนจึงมีลักษณะเป็นชุมชนยั่งยืน (Sustainable Community) มีเอกภาพท่ามกลางความแตกต่างซึ่งชุมชนต้องมีจุดสนใจที่สำคัญร่วมกันอย่างน้อยหนึ่งจุดแต่เรื่องอื่นๆ สามารถหลากหลายได้ไม่จำกัดมีลักษณะ

เชิงซ้อน ซึ่งจะมีกลุ่มย่อยๆ หรือชุมชนย่อยจะช่วยให้สมาชิกของชุมชนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และใกล้ชิดเกิดการแบ่งปันและลงลึกในรายละเอียดของชีวิตที่มีความสนิทสนมมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งเต็มไปด้วยบรรยากาศของความรักความผูกพันที่สมาชิกแต่ละคนได้รับการเอาใจใส่ในทุกด้านอย่างครบถ้วน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2544, น. 42-46; อังในภูสิทธิ์ ชันติกุล, มปป., น. 12)

สรุปได้ว่า ลักษณะชุมชนนิยม ชุมชนมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงมีการส่งต่อองค์ความรู้ต่าง จากรุ่นสู่รุ่น ชุมชนมีความสนใจในประเด็นสาธารณะร่วมกันมีเป้าหมาย มีส่วนร่วมในการดำเนินการอธิบายต่อเนื่องเชื่อมโยงกันของส่วนร่วม

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

นอกจากการพิจารณาแนวคิดทฤษฎีแล้ว ผู้ศึกษาวิจัยขอยกตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งสอดคล้องกับเรื่องที่จะศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์เรื่องทุนทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน : กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดน ตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

วุฒิชชาติ ทอนศรี และคณะ (2557) ศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาชายแดน โดยชุมชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมีระยะดำเนินการระหว่างปี 2553-ปลายปี 2555 โดยใช้แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมและแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากการศึกษาพบว่า

1) เพื่อศึกษาทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์เขมรที่มีอยู่ภายในชุมชนในการแก้ปัญหาภายในชุมชน จากการศึกษาบริบทพื้นที่ชุมชนทางกายภาพและบริบททางสังคมชุมชนบ้านพลวงเป็นชุมชนชนบทอีสานที่มีบริบทพื้นที่เป็นชุมชนเกษตรกรรมเป็นหมู่บ้านของชาวไทยเขมรที่มีประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้านหลายอย่างจากอดีตความสัมพันธ์ของคนบ้านพลวงมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยควบคุมความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดีเมื่อทำการเปรียบเทียบในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งการขยายตัวของประชากรในหมู่บ้าน ความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและเทคโนโลยีการสื่อสารด้านต่างๆ ทำให้บ้านพลวงมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ความขัดแย้งในหมู่บ้านมีมากขึ้น แต่ที่สำคัญและเห็นได้เด่นชัดที่สุดคือกระบวนการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น (การเมืองท้องถิ่น) ที่ทำให้คนในหมู่บ้านเกิดความแตกแยกในด้านความคิดแต่ชุมชนบ้านพลวงได้มีการใช้วัฒนธรรมทางความเชื่อภายในชุมชนมาเป็นตัวจัดการความขัดแย้งภายในชุมชน เช่น การจัดทำบุญประเพณีต่างๆ คือบุญเดือนสาม - บุญไหว้ตา

ปราสาท (แซนตาปราสาท) บุญเดือนหก – เช่นไว้เจ้าปู่ตา (แซนตา) และบุญเดือนสิบ – บุญเช่นไหว้บรรพบุรุษ (แซน โถนตา) เป็นต้น และเป็นหลักการสร้างความสามัคคีในระบบความสัมพันธ์ของเครือญาติ

2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหายาเสพติดและกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

กระบวนการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนหากทำการเปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในอดีตถือว่ารุนแรงมากกว่าปัจจุบันอันเห็นได้จากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นมีหลากหลายกลุ่มทั้งกลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มเด็กและเยาวชน แต่ในปัจจุบันกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดส่วนใหญ่คือเด็กและเยาวชน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมาชาวบ้านได้รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน คือกิจกรรมสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว กิจกรรมให้ความรู้ โทษและพิษภัยของยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชนและกิจกรรมเฝ้าระวังเวรยาม

3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรที่มีอยู่ในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ต้องมีการบูรณาการระหว่างผู้นำทางการกับความเป็นชุมชนในการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนโดยการใช้กระบวนการทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างเป็นกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้งสาม ผู้วิจัยเห็นว่า การป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้รับความร่วมมือทั้งจากผู้นำเป็นทางการหรือผู้ใหญ่บ้านและผู้นำทางธรรมชาติรวมถึงสมาชิกทุกคนในชุมชนทุกระบบในสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันจึงสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพกับการแก้ปัญหายาเสพติดด้วยความมีส่วนร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนที่เหนียวแน่นในระบบวาระเครือญาติเป็นหลัก ซึ่งวาระเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบ้านพลวงมีลักษณะวัฒนธรรมความเชื่อที่หล่อหลอมให้เห็นว่ามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน โดยการนำทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรที่มีอยู่ภายในชุมชนมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้จริงคือ “กิจกรรมการเฝ้าระวังเวรยามลากรต๋มน้ำสาบาน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด” และพบว่า การที่ทั้ง 2 กิจกรรมสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้จริงจำเป็นต้องบูรณาการอำนาจภายในชุมชน 2 ระบบเข้าด้วยกันคืออำนาจการสั่งการของผู้นำในชุมชน หรือนโยบายรัฐกับอำนาจจากวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชนผ่านผู้นำทางธรรมชาติที่มีในชุมชนขึ้นมาสร้างพลังเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน กลุ่มองค์กรภายในชุมชนถูกดึงมาช่วยกันในการควบคุมดูแลซึ่งกันและ

กัน ในชุมชนความเอื้อเพื่อแผ้วในความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกันความเป็นมิตร ความเป็นพี่เป็นน้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตปฏิบัติในชุมชน ระบบความเชื่อภูมิปัญญา การเรียนรู้จากครอบครัว วัด และปราชญ์ชาวบ้าน ค่านิยมข้อห้ามในชุมชนเป็นสิ่งที่มีความหมายในชุมชนที่ได้นำทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เขมรมาใช้ให้เกิดความสงบสุขให้กับสังคม

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (2554) ศึกษาเรื่อง ความมั่นคงแห่งชาติ พบว่า ได้มีการรักษาความมั่นคงมาตลอด ตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน ในการปกครองประเทศชาติได้เกิดความคิดใหม่เกิดขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ.1994 (พ.ศ.2537) โดยเสนอเป็นระเบียบวาระโลกของแผนงานพัฒนาองค์การสหประชาชาติ ให้คำจำกัดความของความมั่นคงของชาติไปสู่ความมั่นคงทางการพัฒนาที่ถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People centered) จึงได้มีการศึกษาและการให้ความหมายของความมั่นคงแห่งชาติและความมั่นคงของมนุษย์ควบคู่กันไป เพื่อให้เข้าใจความมั่นคงแห่งชาติในปัจจุบันและอนาคตตาม ที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีเชื้อสายเดียวกัน มีความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด และมีประวัติศาสตร์ร่วมกันอยู่ในรัฐเดียวกัน ภายใต้ประมุขของรัฐคนเดียวกัน รัฐ (state) คือชาติที่มีการจัดการเป็นรูปองค์กรอิสระ เน้นทางภูมิศาสตร์หมายถึงการมีดินแดนอันเป็นที่รวมชนชาติของรัฐ หรือเป็นที่รวมของของสังคมขนาดใหญ่ สังคม (Society) เป็นศัพท์ที่เน้นถึงสภาพความเป็นอยู่ของหมู่คนที่คบค้าสมาคมอยู่ด้วยกันเมื่อกล่าวถึงความมั่นคงแห่งชาติ จึงอาจกล่าวได้ว่าความมั่นคงของสังคมก็ได้ ดังนั้นองค์ประกอบของชาติในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขเป็นกระบวนการสำคัญถึงในการพิทักษ์และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประชากรที่มีอนามัยสมบูรณ์เป็นกำลังสำคัญของประเทศในการผลิตการสร้างสม และการพัฒนาร่วมทั้งการป้องกันประเทศ กับความมั่นคง ได้แก่

1) ดินแดน ประชากร รัฐบาล ความมีเอกราช และ การรับรองของสังคมนานาชาติ ความคิดของนักวิชาการ อื่นๆ กล่าวว่าความมั่นคงของชาติ คือ ความมั่นคงของแกนทั้ง 3 ซึ่งได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แกนนี้เป็นรากแก้วหรือแก่นแท้ของประเทศชาติประสานกันอยู่ในลักษณะของรูปแบบสามเหลี่ยมปิรามิด

2) ความมั่นคงแห่งชาติในความหมายใหม่ตามแนวคิดของนักวิชาการและนักบริหารยุคปัจจุบันเป็นความมั่นคงในลักษณะองค์รวมที่มีความหมายมากขึ้นครอบคลุมถึงปัจจัยโดยไม่มองเพราะเพียงความอยู่รอด ความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติ ของชุมชนและของประชาสังคมในทุกคน แต่หมายรวมไปถึงนอกประเทศด้วย คือ ความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยเหตุผลว่า ประเทศไม่สามารถมั่นคงได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แนวคิดในลักษณะองค์รวมนี้เรื่องว่าความมั่นคงสมบูรณ์แบบ หรือความมั่นคงเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ (comprehensive national security) ตามมาด้วยองค์ประกอบของชาติ พร้อมกับกำลังในการรักษาคุณลักษณะของกำลังอำนาจไว้ด้วย

องค์ประกอบด้วยเครื่องมือเป็นปัจจัยของกำลังอำนาจ ซึ่งรัฐต้องการจะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นด้วยการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนระยะที่ 1 (2504-2509) จนถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 10 (2550-2554) และตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 8 เป็นต้นมาได้ปรับขอบเขตนโยบายพัฒนาประเทศให้ประชากรมีคุณภาพชีวิต ให้มีการพัฒนาการแบบบูรณาการเป็นองค์รวม” คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่สมดุลเป็นแบบแผนและยั่งยืนที่สุด โดยเน้นเรื่องการพัฒนาคน โดยเชื่อว่าหากคนได้รับการพัฒนาได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดคนจะสามารถพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความก้าวหน้า ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้ต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่าต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ด้านการสาธารณสุขเป็นกระบวนการสำคัญยิ่งในการพิทักษ์และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และทางสังคม ประชากรที่มีอนามัยที่สมบูรณ์เป็นกำลังที่สำคัญของประเทศในการผลิต การสร้างสรรค์ และการพัฒนาเพื่อให้ประชากรทุกเพศ และทุกวัยเป็นประชากรที่มีคุณภาพมีอนามัยที่สมบูรณ์มีสุขภาพจิตที่ดี และดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไร้มลพิษเป็นกำลังสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติต่อไป

ปัญหาสำคัญในสังคมยังเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงที่ก่อให้เกิดปัญหา ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาความแตกต่างทางความคิดทางการเมือง อย่างไรก็ตามรากฐานสถานะด้านสังคมไทย สถาบันศาสนา และ สถาบันครอบครัวมีส่วนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติมาโดยตลอด โดยที่กระบวนการทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรักความสงบ ความเอื้ออาทรความเป็นสังคมยึดหยุ่น และปรับตัวให้ได้ง่ายแต่ที่สำคัญที่สุด ประเทศไทยมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา (2560) ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างมั่นคงของชาติ (พ.ศ.2556-พ.ศ.2560) พบว่า สถานการณ์ปัญหาความมั่นคงของประเทศในปัจจุบันมีลักษณะผสมผสานระหว่างปัญหาความมั่นคงรูปแบบเก่ากับปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนและมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศโดยรวม ด้วยเหตุดังกล่าวสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความสำคัญกับ “การเสริมสร้างความมั่นคงแบบองค์รวมที่ควบคู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม การป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี” และการบริหารจัดการที่เป็นเอกภาพโดยมุ่งเน้นการมีภูมิคุ้มกันการป้องกัน การลดเงื่อนไขของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายด้วยการใช้กระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการป้องกันประเทศ

เข้ามาดำเนินงานร่วมกันทั้งในระดับกระทรวง กรม ระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง (พ.ศ.2556-2560) อันสืบเนื่องจากแนวคิดในช่วง พ.ศ.2517-2518 ให้นำการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ของฝ่ายพลเรือนเข้ามาสนับสนุนภารกิจของทหาร โดยเฉพาะช่วงชิงพื้นที่และประชาชนในชนบทที่มีปัญหาความมั่นคงรุนแรงจากภัยคุกคามจากนอกประเทศ โดยการประสานแผนพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงเข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-9 และเมื่อสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน (พ.ศ. 2545-2547) ขึ้น ดังนั้นจึงได้นำการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) เป็นการดำเนินงานภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดนและขยายห้วงเวลาให้ครอบคลุมถึงปี พ.ศ.2549 เมื่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน (พ.ศ.2545-2549) ได้สิ้นสุดห้วงระยะเวลา ดังนั้น เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2550 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน (พ.ศ.2550-2554) และให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร(กอ.รมน.) รับผิดชอบดำเนินงานและประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานทั้งในระดับกระทรวง และระดับพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชายแดน โดยใช้กลไกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ.2547 ทำหน้าที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ.2547 ทำหน้าที่ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบูรณาการแผนงาน โครงการ ในระดับต่างๆ รวมทั้งกำหนดให้จังหวัดชายแดนและจังหวัดได้จัดทำแผนงานด้านความมั่นคงในแผนพัฒนาจังหวัดด้วยในห้วงสุดท้ายของการดำเนินงานยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2554 ในการประชุมคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (นพ.ช.) ได้พิจารณาเห็นว่าสถานการณ์ปัญหาและภัยคุกคามความมั่นคง

ในปัจจุบันเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนและหลากหลายส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและพื้นที่เป้าหมายด้วยการจัดระบบป้องกันความมั่นคงให้ครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการจัดระเบียบชุมชน และ เสริมสร้างระบบหมู่บ้านเข้มแข็งให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่จังหวัดชายแดน โดยมุ่งเสริมความเข้มแข็งของระบบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) เป็นลำดับแรกๆ และพัฒนากลไกของหมู่บ้านทั่วไป คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กลุ่มพลังมวลชนไทยอาสาป้องกันชาติทางทะเล (ทสปช.) ชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน การฝึกอบรมกำลังประชาชนเพื่อความมั่นคงให้มีความพร้อมและสามารถป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนและหมู่บ้าน จัดให้มีระบบการแจ้งเตือนและระบบเฝ้าตรวจทั้งบริเวณช่องทางสัญจรข้ามแดนและช่องทางทางธรรมชาติ เพื่อความปลอดภัยให้กับคนในพื้นที่

ในส่วนการพัฒนาให้มีคุณภาพขั้นพื้นฐานนั้นต้องพัฒนาการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้มีจิตสำนึกด้านความมั่นคง สนับสนุนการรวมกลุ่มผ่านสถาบันการศึกษาและองค์กรทางศาสนาให้มีความเข้าใจด้านความมั่นคงในพื้นที่ ไม่ว่าจะกับประเทศเพื่อนบ้านด้วยการประสานแผนงานในทุกระดับพื้นที่

สรุป ความมั่นคงแห่งชาติเป็นกำลังอำนาจที่สำคัญของประเทศ ในการรักษาความมั่นคงในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม-จิตวิทยา และ ด้านการทหาร ให้นำความสงบรวมโยชน์ให้กับประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่เป็นสิ่งที่เกื้อกูลด้านต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะ การที่ประเทศจะพัฒนาให้ทันกับความเจริญ นั้น หากพิจารณาในเชิงทฤษฎีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอาจพิจารณาในเชิงความสามารถของรัฐในเรื่องเศรษฐกิจ ในเรื่องกำลังทางทหาร หรือในเชิงความเจริญความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อกลุ่มบุคคลหน่วยงานหรือประเทศอื่นๆ ทั้งโดยทางตรงหรือการตั้งเกณฑ์เพื่อควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ไว้ในครอบครอง ทั้งนี้ปัจจัยกำหนดความสามารถของรัฐดังกล่าวนอกจากจะประกอบด้วย ขนาดของเศรษฐกิจ อาณาเขต ระดับของเทคโนโลยี ขนาดของอุปกรณ์ทางทหารที่มีแล้ว ยังมีปัจจัยทางประชากรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพด้วย เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกำลังอำนาจทางด้านความมั่นคงแห่งชาติ เพราะถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความมั่นคงภายในประเทศ

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่พยายามจะรักษาภาวะเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมภายในโลกเพื่อให้สังคมมนุษย์ยังคงอยู่ต่อไปภายในโลกนี้ร่วมกับธรรมชาติได้ การพิจารณาแนวความคิดนี้จะมองไปในอนาคตโดยใช้หลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับประเด็นสำคัญของความมั่นคงประเทนี้ คือ ประเทศที่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมมากมักจะเป็นประเทศมหาอำนาจ หรือ ประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ดังนั้น ความรับผิดชอบในการออกค่าใช้จ่ายในการรักษาสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกัน ต่อมา วิวัฒนาการของโลกได้พัฒนาก้าวหน้าเป็นลำดับ การศึกษาเฉพาะเรื่องของการสงครามและการทหารเพียงอย่างเดียว นับว่าเป็นการศึกษาที่ค่อนข้างแคบ และอยู่ในวงจำกัดไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เรื่องของความมั่นคงจึงไม่ควรจะจำกัดอยู่ในวงแคบๆ แต่ควรครอบคลุมถึงเรื่องราวต่างๆ ออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่ง การทหารเป็นเพียงองค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติอย่างหนึ่งเท่านั้น องค์ประกอบอย่างอื่นก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการทหาร ดังนั้น คำว่า “ความมั่นคงแห่งชาติ” (National Security) จึงเกิดขึ้นตามมาภายหลังและนานาประเทศต่างก็ยอมรับกันทั่วไปว่า ความมั่นคงแห่งชาติเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมเรื่องต่างๆ อีกมากมาย อันได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม-จิตวิทยา และการเมือง เป็นต้น

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก และลักษณะของความขัดแย้งอยู่ในสภาวะการณ์ที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากและสลับซับซ้อนกันมากขึ้น แม้กระทั่งในห้วงระยะเวลาที่ประเทศชาติพ้นจากสภาพของการสงครามแล้วก็ตาม แต่ก็ยังประสบกับปัญหาในเรื่องความปลอดภัยนานัปการ ในอดีตหากประเทศใดไม่ต้องการเผชิญกับการสงคราม หรือเมื่อสงครามได้ยุติลงแล้วก็ดี ประเทศนั้นก็จะมีสันติภาพและความปลอดภัยคู่กันไป แต่ในปัจจุบัน สภาวะการณ์กลับตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ แม้ว่าประเทศต่างๆ จะไม่มีการสงครามหรือการสู้รบก็ตามแต่ประเทศนั้นอาจไม่มีความมั่นคงปลอดภัยก็ได้ ทั้งนี้อาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุ 2 ประการ

1) ความไม่มั่นคงปลอดภัย อาจเกิดขึ้นจากประเทศมีความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์ของชาติ (National Interests) ทำให้มีการสะสมกำลังรบไว้อย่างมากมายมหาศาลเกินความจำเป็น ซึ่งการกระทำเช่นนั้น อาจนำไปใช้ในการรุกรานหรือคุกคามอีกฝ่ายหนึ่งได้

2) ความไม่มั่นคงปลอดภัย อาจเกิดปัญหาการคุกคาม (Threats) จากภายใน เช่น การก่อการร้ายของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศ เป็นต้น

คือต้องการดำรงความเป็นรัฐอยู่ตลอดไป แต่การดำรงความอยู่รอดดังกล่าว รัฐก็ย่อมต้องการมีเสรีภาพ (Liberty) มีความมั่นคงปลอดภัย (Security) และมีความผาสุกสมบูรณ์ (Wealth) ด้วย และการที่จะมีสิ่งเหล่านี้ได้นั้น รัฐก็จะต้องมีพลังอำนาจ (National Power) ที่เข้มแข็งเพื่อจะได้เป็นเครื่องมือในการพิทักษ์รักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นความต้องการหรือที่เป็นผลประโยชน์ของชาติ (National Interests) ไว้ให้ได้และการพิทักษ์รักษานี้จำเป็นจะต้องรักษาองประกอบของรัฐไว้ให้ได้ทุกองค์ประกอบรัฐก็จะดำรงอยู่ต่อไปโดยไม่สิ้นชาติ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเรื่องของความมั่นคงแห่งชาติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะมีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปเกือบจะแทบทุกเรื่อง รวมทั้งนโยบายหรือการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลด้วยหลายประเทศ (รวมทั้งสหรัฐฯ) จะคงความหมายของคำว่า “ความมั่นคง” ไว้ในรูปของนามธรรม ซึ่งจะแปรเปลี่ยนได้เมื่อมีความจำเป็น ตัวอย่างเช่น เรื่องของความมั่นคงของประเทศหนึ่งอาจหมายถึงความหายนะของอีกประเทศหนึ่งในสมัยหนึ่ง และในอีกสมัยหนึ่งจะกลายเป็นเรื่องของความร่วมมือหรือเป็นมิตรประเทศกันก็ได้

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐฯ ต้องเข้าสู่สงครามด้วยความจำเป็นเพราะถูกญี่ปุ่นใช้เครื่องบินโจมตีฐานทัพของคนที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ อย่างเหลือกลาญ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2484 (ตรงกับวันที่ 8 ธันวาคม ในประเทศไทย) ในระยะนั้น สหรัฐฯ ไม่ได้มีการจัดสภาพความมั่นคงแห่งชาติแต่อย่างใด ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการควบคุมและการประสานงานระหว่งการเมืองและการทหารรวมทั้งการระดมสรรพกำลังเพื่อสนับสนุนการสงครามให้ได้ชัยชนะ สหรัฐฯ ต้องใช้เวลาถึง 19 เดือนเศษ จึงสามารถกองทัพสถานการณ์ระดมสรรพกำลังต่างๆ และขยาย

กำลังกองทัพทำให้พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับการสงครามสูงกว่าที่มีอยู่เดิมถึง 15 เท่า ดังนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง สหรัฐฯ จึงได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1947 (พ.ศ.2490 1) เรียกว่า “National Security Act of 1974” ซึ่งต่อมาประเทศไทยของเราก็เห็นความจำเป็นในการตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นหน่วยงานของชาติในการพิจารณาใช้ทรัพยากรของชาติให้บรรลุถึงจุดประสงค์หรือเป้าหมายของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.2502 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าได้ออกพระราชบัญญัติตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติขึ้นมาแล้ว แต่พระราชบัญญัตินี้กลับไม่ได้ให้นิยามศัพท์ความหมายของสภาความมั่นคงแห่งชาติไว้แต่อย่างใด ไม่คงปล่อยให้อยู่ในรูปนามธรรมใครใคร่นำไปใช้ก็ตีความเอาเอง ซึ่งก็จะเป็นปัญหาของการตีความทางกฎหมายต่อไปได้ เพราะเรื่องความมั่นคงนี้ได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย และในที่สุดก็คงจะตกเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญที่จะต้องวินิจฉัยต่อไป ของความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่หมายถึงความมั่นคงของชาติไปสู่ความมั่นคงทางการพัฒนาที่ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered) ของการพัฒนา โดยในแผนงานพัฒนาความมั่นคงแห่งชาติ องค์การสหประชาชาติ (United Nations Development Program : UNDP) เสนอเป็นระเบียบวาระของโลกเกี่ยวกับความมั่นคงและมีการเพิ่มเติมมา เป็นเรื่องของความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้เข้าใจความมั่นคงแห่งชาติในปัจจุบันและในอนาคต จึงได้มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (2560, น. 3) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาขึ้นมา จากการสืบเนื่องโดยในช่วง พ.ศ.2517-2518 ได้นำการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ของฝ่ายพลเรือน เข้ามาสับสนุนภารกิจของทหาร โดยเฉพาะการช่วงชิงพื้นที่และประชาชนในชนบทที่มีปัญหาความมั่นคงรุนแรงจากภัยคุกคามนอกประเทศและได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-9 เป็นการดำเนินงานภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน แต่เนื่องด้วยปัญหาของชายแดนมีปัญหาทั้งรูปแบบเก่าและปัญหาที่เป็นรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนหลากหลายที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศโดยรวม จึงได้เกิดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ เพื่อใช้แทนยุทธศาสตร์ความมั่นคงชายแดน โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) รับไปอำนวยการและประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบูรณาการแผนงาน/โครงการในระดับต่างๆ โดยใช้กลไกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของชาติ รวมทั้งกำหนดให้จังหวัดชายแดนได้จัดทำแผนงานด้านความมั่นคงในแผนพัฒนาจังหวัดพร้อมกันไปด้วย

จิราพร งามเลิศสุกร, พิระพร แก้วรัตนกร และทัสมะ โพธิ์ดี (บทคัดย่อ) ได้ศึกษา งานวิจัยชื่อ “โครงการบุคคลสองสัญชาติ: ผลกระทบต่อความมั่นคงตามชายแดนไทย-มาเลเซีย

บุคคลสองสัญชาติมีความเป็นมาจากเหตุผลสำคัญคือการสร้างชาติจนนำไปสู่การขีดเส้นเขตแดน และการบัญญัติกฎหมายสัญชาติ ความผูกพันเป็นญาติพี่น้องมีภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เหมือนกันและพรรคการเมืองมาเลเซียต้องการฐานคะแนนเสียงที่เป็นมลายูมุสลิมและปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นแรงจูงใจสำคัญที่สุดของการมีสองสัญชาติส่วนจำนวนบุคคลสองสัญชาติไม่มีตัวเลขบันทึกไว้ที่แน่นอน

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาฝ่ายไทยยังมีความไม่ชัดเจนระหว่างระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย ขณะที่ความร่วมมือระหว่างไทยกับมาเลเซียยังมีปัญหาประการสำคัญคือมาเลเซียไม่ได้ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เนื่องจากบุคคลสองสัญชาติเป็นผลประโยชน์ทางการเมืองของมาเลเซีย ประการสุดท้ายคือเรื่องผลกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-มาเลเซียนั้นพบว่าแท้จริงแล้วบุคคลสองสัญชาติไม่ใช่ปัญหาความมั่นคงแนวตามชายแดนของทั้งของไทยและมาเลเซีย จากการศึกษาที่ถือว่าคนสองสัญชาติเป็นภัยต่อความมั่นคงเป็นสิ่งสร้างทางสังคมที่เพิ่งเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์รุนแรงปะทุเมื่อปี 2547 ขณะที่บุคคลสองสัญชาติสำหรับมาเลเซียแล้วถือเป็นความมั่นคงทางการเมืองส่วนตัวบุคคลสองสัญชาติเองกระทบความมั่นคงของมนุษย์โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและความปลอดภัยในชีวิต

โดยกลุ่มก่อความไม่สงบอาศัยการมีสองสัญชาติมีบัตรประจำตัวประชาชนสองใบ เมื่อกระทำผิดแล้วก็หลบหนีไปยังฝั่งประเทศมาเลเซียซึ่งมีพรมแดนติดต่อกัน เมื่ออยู่ฝั่งมาเลเซียก็ถือบัตรประจำตัวประชาชนของมาเลเซียและใช้ชีวิตตามปกติเป็นเหมือนพลเมืองมาเลเซีย ทำให้การติดตามจับกุมกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนไทยมุสลิมซึ่งมีความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจรัฐในสัดส่วนที่สูงอยู่แล้ว ดังนั้นการแก้ไขปัญหานี้จึงต้องศึกษาให้รอบด้าน ก่อนตัดสินใจกำหนดหรือดำเนินนโยบายในเรื่องบุคคลสองสัญชาติของรัฐบาลและฝ่ายความมั่นคง

สมเด็จพระติ อริยปรัชญา และคณะ (2558, บทคัดย่อ) การประเมินผลและการวิเคราะห์บทบาทของการดำเนินนโยบายทางการทูตกับการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศต่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก

ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านและมีพรมแดนทางบกติดต่อกันเป็นระยะยาวประมาณ 800 กิโลเมตร ความสัมพันธ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมระหว่างสองประเทศมีประวัติอันยาวนานมีทั้งห้วงเวลาที่ราบรื่นและห้วงเวลาที่ตึงเครียดหรือแม้แต่วิกฤตสงครามความมั่นคงด้านชายแดนไทยที่ติดต่อกับกัมพูชาจึงเป็นเรื่องที่ทางการไทยที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญเป็นลำดับสูง ในหวังที่ความสัมพันธ์มีความตึงเครียดฝ่ายรัฐบาลทั้งสองประเทศได้ใช้การปฏิบัติสารสนเทศตามข้อมูลของแต่ละฝ่ายซึ่งในหลายๆกรณีเป็นข้อมูลที่ตรงกัน โดยเฉพาะ

ข้อพิพาทปราสาทพระวิหารทำให้เกิดความเข้าใจผิดขยายผลความขัดแย้งอันมีผลต่อความมั่นคงตามชายแดนตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่ศึกษาการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศของทั้งสองฝ่ายไทยและกัมพูชา ผลกระทบของการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชายแดน และต่อการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติการสารสนเทศต่อประชาชนที่อยู่อาศัยตามชายแดนและต่อการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบผู้ปฏิบัติการสารสนเทศของทั้งสองประเทศพร้อมทั้งวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของไทย (SWOT Analysis) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การใช้การปฏิบัติการสารสนเทศของไทยอันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชา ในระยะยาว ขอบเขตด้านเวลาการศึกษาวิจัยอยู่ในห้วงเดือนธันวาคม 2551 ถึงเดือนสิงหาคม 2554 ซึ่งเป็นห้วงที่ประเทศไทยมีรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เหตุที่นำห้วงเวลานี้มาศึกษาเพราะเป็นห้วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชามีความตึงเครียดอันเนื่องมาจากกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียงได้ปะทุขึ้นมาอีกอันเนื่องมาจากกัมพูชาได้ขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารในบัญชีมรดกโลกทางด้านชายแดนก็เกิดการปะทะกัน โดยแต่ละฝ่ายก็อ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งได้รุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ “*ที่มีกรรมสิทธิ์ทับซ้อน*” ประชาชนที่อาศัยตามแนวชายแดนได้รับผลกระทบในทางลบเสียหายทั้งชีวิต ทรัพย์สินและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้รับผลกระทบกระเทือน การศึกษาวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีการศึกษาจากข้อมูล 1) เอกสารหนังสือ ตำราวิชาการทั้งทางประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศเพื่อจะได้ทราบถึงบริบทของระบอบการเมือง โครงสร้างอำนาจ ตัวละครและสภาพความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการสารสนเทศ ถ้าดำเนินนโยบายทางการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง รวมทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง 3) แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการปฏิบัติการสารสนเทศเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่าการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชาจะได้ผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าฝ่ายไทยด้วยเหตุผลหลายประการแต่ที่สำคัญคือมีความต่อเนื่องสูงในทางด้านรัฐบาลผู้บริหารประเทศและทีมดำเนินการเรื่องข้อพิพาทปราสาทพระวิหารเมื่อคำนึงว่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาเกือบจะตลอดเวลาตั้งแต่ ปี ค.ศ.1979 ขณะที่รัฐบาลไทยมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งและสังคมไทยช่วงนั้นก็แตกแยกทางการเมืองและอุดมการณ์ ทำที่ของกัมพูชาในเรื่องข้อพิพาทปราสาทพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียงก็เป็นที่น่าสนใจได้ง่ายเพราะกัมพูชาต้องการให้นำข้อพิพาทไปสู่การพิจารณาของศาลโลก ซึ่งเป็นวิธีแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับแนวคิดประเทศตะวันตกหลายจุด หลายกลุ่มการเมืองจึงกระจัดกระจายไม่อยู่ในทิศทางเดียวกัน การปฏิรูปหรือการ

ปรับปรุงการดำเนินการด้านการปฏิบัติการสารสนเทศของไทยจึงจำเป็นต้องมีของเขตกว้างขวาง และมีมาตรการที่ต้องปฏิบัติจำนวนมาก

การศึกษาวิจัยนี้ได้เสนอแนะยุทธศาสตร์ 4 ประการเพื่อปฏิรูปการปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทยในภาวะปกติ คือ 1) ยุทธศาสตร์เชิงรุกและสร้างภูมิคุ้มกัน 2) ยุทธศาสตร์แก้ไขและวางรากฐาน 3) ยุทธศาสตร์เชิงรับและ 4) ยุทธศาสตร์ตั้งรับและรुकกลับ ในภาวะปกติ จะต้องมีกรปฏิรูปการเสริมสร้างอำนาจละมุนเพื่อวางรากฐานความรู้สึที่ดีของประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านและเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเสริมสร้างความร่วมมืออนุภูมิภาคที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับกัมพูชาและลาวที่อาจเรียก CALATHAI ตามแนวคิด Funcrionalism สำหรับภาวะไม่ปกติวิกฤติหรือภาวะปัญหา เฉพาะหน้าซึ่งจะใช้ได้กับทุกประเทศไม่เฉพาะแต่ประเทศเพื่อนบ้านจำเป็นต้องมีการปฏิบัติการสารสนเทศที่ครอบคลุมทั้งการตอบโต้แบบนอกแบบหรือกึ่งในแบบกึ่งนอกแบบ มีการแบ่งหน้าที่และความรับของหน่วยปฏิบัติอย่างชัดเจน ข้อเสนอแนะที่สำคัญที่ไทยควรริบดำเนินการคือการจัดตั้งองค์กรปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Suthorities) เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคข่าวสารสารสนเทศและเพื่อบูรณาการณ การปฏิบัติการสารสนเทศของหน่วยงานไทยให้มีเอกภาพและสามารถตอบโต้ความท้าทายด้านการปฏิบัติการสารสนเทศทุกด้านจากทุกแหล่งอย่างทันทั่วถึง

ระศักดิ์ ปฎิมาประกร (2557) การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทย ภายใต้กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบทประชาคม การเมืองและความมั่นคงอาเซียน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีระบบดำเนินการตั้งแต่ช่วงเวลา พ.ศ.2555 จนถึง พ.ศ.2557 โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กร “อาเซียน” และการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 : การเมืองและความมั่นคงอาเซียนแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะต่อการบริหารจัดการความมั่นคง

1) เพื่อศึกษาภาพรวมทางยุทธศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยสภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ขีดความสามารถของกองทัพไทย และนโยบายความมั่นคงของชาติที่ส่งผลต่อกระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทยในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

จากการศึกษาในส่วนนโยบายความมั่นคงในระดับชาติได้ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (2556-2560) เป็นเนื้อหาในการบริหารจัดการชายแดนโดยใช้แนวคิดของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือในการประเมินจะพบว่า ยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีเป้าหมายในการบริหารจัดการชายแดนโดยกองทัพไทยก็คือ

- 1) มีแผนงานป้องกันเพื่อจัดระเบียบชายแดน
- 2) มีระบบหมู่บ้านเข้มแข็งให้เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดชายแดน
- 3) เสริมสร้างระบบป้องกันชายแดน ชายฝั่งทะเลและเกาะแก่งเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการฝึกอบรมกำลังประชาชนของกระทรวงมหาดไทย กองบัญชาการกองทัพไทยและเหล่าทัพ
- 4) มีระบบการแจ้งเตือนและระบบเฝ้าตรวจทางบกและทางทะเลในลักษณะเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน
- 5) มีระบบสื่อสารให้พร้อมใช้งานควบคู่กับการเสริมความรู้ของเจ้าหน้าที่ต่างๆ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน
- 6) พัฒนาระบบการสัญจรข้ามแดนทั้งทางบกและทางทะเลให้สามารถป้องกันการลักลอบเข้าเมืองและปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ
- 7) จัดระเบียบพื้นที่ที่มีเงื่อนไขของปัญหาความมั่นคงหรือควบคุมการใช้พื้นที่ที่มีปัญหาเขตแดนเพื่อลดการเผชิญหน้าหรือการกระทบกระทั่งกับคู่กรณีทั้ง 7 ประการ ถือได้ว่าเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายทางยุทธศาสตร์

จากการวิเคราะห์นโยบายความมั่นคงในระดับชาติ พบว่าการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนมีประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนจะประกอบด้วย

- 1) ปัญหาภัยคุกคามตามแบบ โดยเฉพาะภัยคุกคามทางทหารที่มีสาเหตุมาจากความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนและการแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ทับซ้อนอย่างไรก็ตามความขัดแย้งซึ่งนำไปสู่การใช้มาตรการทางทหารต่อกันนั้นจะอยู่ในวงจำกัดทั้งนี้ก็เนื่องด้วยการเข้าสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีเป็นสำคัญ
- 2) ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบ ตั้งแต่ปัญหาการค้าอาวุธเถื่อนซึ่งเชื่อมโยงกับปัญหาการค้ายาเสพติดและการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าก็จะเป็นปัญหาสำคัญรวมถึงปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ผู้หนีภัยจากการสู้รบที่ตกค้างอยู่ในประเทศไทย ปัญหาการกวาดซื้อที่ดินตามแนวชายแดนของนายทุนทั้งไทยและต่างชาติ นอกจากนี้แล้วปัญหาจากภัยธรรมชาติกำลังทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นรวมถึงปัญหาใหม่ คือความมั่นคงทางไซเบอร์ก็กำลังเป็นปัญหาใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อบริหารจัดการชายแดนในอนาคตเมื่อประเทศไทยต้องเข้าสู่ประเทศการเมืองและความมั่นคงอาเซียน
- 3) การบริหารจัดการภาครัฐอย่างบูรณาการร่วมกันของส่วนต่างๆ ในหาร่างระบบการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนก็นับได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งทั้งนี้หากมีการวางระบบที่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อเตรียมความพร้อมของประเทศไทยรวมถึงกองทัพในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยเฉพาะในเสาหลักเมืองและความมั่นคง

จากประเด็นสำคัญทั้งสามประการเมื่อนำไปตรวจสอบภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ พบว่ามีอุปสรรคต่อการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทยภายใต้กระบวนการที่มั่นคงใหม่ในบริบทประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ได้แก่

1) กระทบกระทั่งตามแนวชายแดนด้วยกองกำลังทหารอันเนื่องมาจากเส้นเขตแดนระหว่างประเทศยังมีความไม่ชัดเจน

2) การค้าอาวุธเถื่อน

3) แรงงานเถื่อนลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

4) ผู้หนีภัยจากการสู้รบที่ตกค้างในประเทศไทยจำนวนมาก

5) การกว้านซื้อที่ดินตามแนวชายแดนของนายทุนทั้งในประเทศและต่างชาติ

6) ภัยธรรมชาติ

7) ความมั่นคงทางไซเบอร์

ในขณะที่ส่วนของโอกาสนั้น นับว่าเป็นช่วงที่ประเทศไทยจะได้มีการปรับการบริหารจัดการภาครัฐอย่างบูรณาการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะมิติการเมืองและความมั่นคงอาเซียนซึ่งจะส่งผลต่อการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทย

นอกจากนี้เมื่อมีการประเมินขีดความสามารถทางทหารของกองทัพไทยพบว่า

1) กองทัพไทยมีความเข้มแข็งกว่าประเทศเพื่อนบ้านทั้งกำลังพลและยุทธโศปกรณ์

2) กองทัพไทยยังมีกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านในหลายระดับตั้งแต่ระดับกระทรวงกลาโหม กองบัญชาการกองทัพไทย และกองกำลังในพื้นที่ตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

นอกจากนี้ยังมีจุดอ่อนของกองทัพไทยก็คือ

1) การไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของไทยเองได้ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย รวมถึงความชัดเจนในการออกแบบยุทธศาสตร์สำหรับการบริหารจัดการชายแดนของกองทัพไทย

2) ภูมิประเทศตามแนวชายแดนเป็นพื้นที่ที่ยากลำบากต่อการปฏิบัติงาน

3) กองทัพยังขาดแคลนยุทธโศปกรณ์พิเศษที่จะใช้ในการเผชิญภัยคุกคามไม่ตามแบบ โดยเฉพาะปัญหาขบวนการค้ายาเสพติดติดตามแนวชายแดน

4) กองทัพยังขาดกฎหมายที่จะใช้รองรับต่อการบริหารจัดการชายแดนภายใต้กระบวนการที่มั่นคงใหม่และเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะในมิติการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ยิ่งไปกว่านั้นที่สำคัญอีกประการที่ยังเป็นจุดอ่อนก็คือ กำลังพลของกองทัพไทยที่ปฏิบัติงานตามแนวชายแดนยังขาดความรู้ในเรื่องภาษาทั้งภาษาประเทศเพื่อน

บ้านและภาษาอังกฤษที่จะใช้สื่อสารกับกำลังพลของกองทัพและหน่วยงานต่างๆของประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อประเทศไทยต้องเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รวมกับความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณี กับอัตลักษณ์ของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะชุมชนตามแนวชายแดน

ทั้งนี้การประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (2556-2560) การประเมินสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์รวมถึงการประเมินขีดความสามารถของกองทัพไทยถึงได้ว่าเป็นภาพรวมทางยุทธศาสตร์ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทย ภายใต้กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบทประชาคมการเมืองและความมั่นคงชายแดนอาเซียน ซึ่งภาพรวมดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อการออกแบบยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชายแดนของกองทัพไทยทั้งในส่วนของการเตรียมกำลังและการใช้กำลัง โดยกองทัพไทยต้องเตรียมการให้พร้อมก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558

ผลจากการศึกษาพบว่า ภาพรวมทางยุทธศาสตร์ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนด ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชายแดนของกองทัพไทยภายใต้กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบททางการเมืองและความมั่นคงอาเซียนทั้งนี้แนวคิดหลักในการกำหนดยุทธศาสตร์นั้นจะต้องอาศัยโอกาสในการลดอุปสรรครวมถึงนำจุดแข็งที่มีอยู่มาชดเชยจุดอ่อน นอกจากนี้การกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์นั้นจะต้องอาศัยทิศทางของนโยบายความมั่นคงในระดับชาติเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ของกองทัพไทย

2) เพื่อศึกษาการออกแบบแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการชายแดนภายใต้กระบวนการทัศน์ใหม่ของกองทัพไทยเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

จากการศึกษาในการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนคือการทำให้กองทัพมีความพร้อมต่อการเผชิญภัยคุกคามได้อย่างเป็นองค์รวม ซึ่งหมายถึงต้องมีความพร้อมต่อการเผชิญภัยคุกคามได้ทุกรูปแบบ จากวิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้นได้นำไปสู่การกำหนดพันธกิจของกองทัพไทยได้แก่การเตรียมกำลังและการใช้กำลัง

ผลจากการศึกษาพบว่า ต้องสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ภายในประเทศให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นก่อน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนสามารถเผชิญภัยคุกคามได้ทุกรูปแบบ

3) เพื่อศึกษาโครงสร้างการจัดกองกำลังป้องกันชายแดนภายใต้แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชายแดนของกองทัพไทยในบริบทของกระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน

จากการศึกษาพบว่าโครงสร้างของกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน (กอ.นชท.) เป็นโครงสร้างที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการชายแดน เนื่องจากมีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติตามนโยบายด้านความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และมาเลเซีย และงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้เกิดความมั่นคงและเสถียรภาพในพื้นที่ชายแดน โดยมีผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและยังมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการคณะทำงาน และเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยเหลือให้การปฏิบัติงานตามนโยบายเป็นไปด้วยดี นอกจากนี้ยังมีหน้าที่อำนาจการประสานงานกำกับดูแลควบคุม และสั่งการการปฏิบัติของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในสายงานกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นไปตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญทุกส่วนราชการทุกกระทรวง ทบวง กรม ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต้องให้การสนับสนุน ร่วมมือปฏิบัติตามคำสั่ง คำชี้แจง และคำของผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งนี้ กอ.นชท. เป็นองค์กรที่มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 260/2544 เรื่องแต่งตั้งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน รองรับการดำเนินงาน ดังนั้น โครงสร้างของ กอ.นชท. จึงเป็น โครงสร้างที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบศูนย์บริหารจัดการความมั่นคงชายแดนได้

ผลการศึกษาโครงสร้างการจกคองกำลังป้องกันชายแดนต้องใช้หลักการปฏิบัติร่วมซึ่งมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

ร่วมคิด : หน่วยงานต่างๆ ต้องตระหนักร่วมกันถึงประเด็นเรื่องความมั่นคงที่ไม่ใช่เรื่องที่กองทัพมีส่วนรับผิดชอบเพียงองค์กรเดียว ภาคส่วนอื่นๆ ล้วนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อความมั่นคงของประเทศโดยเฉพาะความมั่นคงที่เป็นองค์กรร่วม ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงความรับผิดชอบที่มีต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติโดยรวมจึงเป็นภาระหน้าที่ของทุกภาคส่วน

ร่วมวางแผน : การระดมความคิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการเป็นระบบโดยมีหน่วยงานจากภาครัฐ กองทัพรวมทั้งภาคประชาสังคมหรือประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมจะทำให้การบริหารจัดการมีความสมบูรณ์และตอบสนองต่อปัญหาในพื้นที่อย่างแท้จริง

ร่วมปฏิบัติ : หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่อย่างแท้จริงตามกฎหมายต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมทั้งภาคเอกชนและภาคประชาสังคมต้องให้ความร่วมมือภายใต้กรอบกฎหมายและแผนงานที่กำหนด

ร่วมประเมินผล : ภาคส่วนต่างๆ จะต้องมีแผนงานในการติดตามประเมินผลความคืบหน้าในแต่ละด้านร่วมกันและต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ร่วมรับผิดชอบ : การบริหารจัดการความมั่นคงต้องสามารถทำให้ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบและสามารถทำงานร่วมกันเพื่อนำไปสู่การรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ

จากหลักปฏิบัติงานร่วมกันดังกล่าวมานี้หากผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทยทั้งที่เป็นผู้ปฏิบัติหลักซึ่งเป็นส่วนที่กองทัพรับผิดชอบโดยตรงและภาคส่วนอื่นๆ ที่เข้ามาสนับสนุนได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการบูรณาการร่วมกันก็จะทำให้เกิดประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น

บทสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการมาประยุกต์ใช้เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านการเมืองและความมั่นคง โดยการศึกษาวิจัย 3 ประการ

1) ภาพรวมทางยุทธศาสตร์ พบว่า นโยบายความมั่นคงในระดับชาติกองทัพไทยรับผิดชอบจัดระเบียบความมั่นคงชายแดนนับเป็นโอกาสที่ดีทุกภาคส่วนได้ให้ความสำคัญกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเกิดการบูรณาการร่วมได้ดียิ่งขึ้น แต่ยังมีอุปสรรคจากภัยคุกคามทั้งตามแบบและไม่ตามแบบ ซึ่งจุดแข็งของกองทัพไทยเป็นกองทัพชั้นนำกองทัพหนึ่งของอาเซียนทั้งกำลังพลและยุทธโปกรณ์และมีกลไกความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน จุดอ่อนยังขาดกฎหมายรองรับและขาดแคลนยุทธโปกรณ์ที่เหมาะสมรวมถึงการเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการบริหารจัดการความมั่นคง

2) ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการชายแดนของกองทัพไทยต้องมีวิสัยทัศน์มีความพร้อมในการเผชิญภัยคุกคามทุกรูปแบบ และมีพันธกิจรองรับทั้งการเตรียมกำลังและการใช้กำลัง

3) โครงสร้างกองกำลังป้องกันชายแดนของกองทัพไทยที่เหมาะสมคือตัวแบบ Matrix organization โดยใช้พันธกิจการใช้กำลังเป็นโครงสร้างหลักในแนวตั้งให้กองทัพไทยรับผิดชอบและใช้ปัญหาเฉพาะตามแนวชายแดนในด้านต่างๆ กำหนดหน่วยงานเพิ่มเติมบูรณาการเป็นโครงสร้างแนวนอน

ควรมีสุนัยอำนาจการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่อาเซียน โดยระดับชาติมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานเพื่อเตรียมความพร้อมและกำหนดยุทธศาสตร์และมีสุนัยอำนาจการเตรียมความพร้อมด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นองค์กรรองระดับชาติและเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนควรปรับรวมกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน (กอ.นชท.) กับกองกำลังป้องกันชายแดน “สุนัยอำนาจการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดน” โดยปรับข้อกฎหมายระเบียบคำสั่งเดิมที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

อย่างไรก็ตามตัวแบบที่ได้นำเสนอในงานวิจัยนี้เป็นเพียงแนวคิดขั้นต้น เพื่อเป็นพื้นที่ให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาพัฒนาต่อยอดปรับปรุงต่อไป ทั้งนี้มิใช่เพื่อผลประโยชน์ของประเทศ

ไทยเท่านั้นแต่รวมถึงผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งเป็นผลประโยชน์ของภูมิภาคโดยรวมอีกด้วย

ประพันธ์ นีกรกระโทก (2557) ศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงประมาณดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกการจัดทำองค์กรชุมชนสนทนากลุ่มแบบไม่มีส่วนร่วมและการใช้แบบสอบถามโดยใช้แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและองค์กรชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักกรรมตามแนวพุทธ จากการศึกษาพบว่า

1) เพื่อศึกษาสภาพทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

จากการศึกษาพบว่า ด้านความไว้วางใจเป็นการขอคำปรึกษาจากสมาชิกภายในชุมชนการขอคำปรึกษาจากพระสงฆ์ ด้านการเงินโดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน นำเอาความเชี่ยวชาญด้านการบริหารธุรกิจ เช่น การผลิต การตลาด การเงินมาส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนในหมู่บ้านเมืองคกรที่สามารถให้ความช่วยเหลือด้านการเงินยามฉุกเฉินได้ ด้านธรรมชาติมีการนำป่าไม้ในชุมชนมีแหล่งน้ำให้ชาวบ้านดำรงชีวิต มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ใช้พอเพียงสำหรับใช้ทำการเกษตร ด้านบุคคลเป็นการนำเอาองค์ความรู้ของบุคคลที่ได้จากการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ การประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวในชุมชนได้รับการดูแลสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจอย่างทั่วถึง ด้านการให้ความรู้มีการพัฒนาเรียนรู้ทั้งในระบบนอกระบบการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตการสร้างความสุขและความพอดีในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเพิ่มในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตที่หลากหลายด้าน โครงสร้างพื้นฐานมีการนำโครงสร้างพื้นฐานมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมที่ชุมชนต้องการได้กำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลที่ไฟฟ้าครอบคลุมทั่วทั้งหมู่บ้านโทรศัพท์สาธารณะมีความสมบูรณ์พร้อมใช้งาน

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่หนึ่ง มีการนำทุนทางสังคมมาใช้ควบคู่กับการจัดการความรู้สู่ชุมชนมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยทุนทางสังคมที่ถูกนำมาใช้ได้แก่ความไว้วางใจระหว่างบุคคลผู้เป็นต้นคิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าทามโดยรอบชุมชน และใช้ทุนทางความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาทบทวนสร้างกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าทามพร้อมกับการใช้ทุนทางการเงินซึ่งภายหลังการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าทามเกิดการสร้างเงินสร้างรายได้กลับสู่ชุมชน

2) ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนพึ่งพาตนเอง และความรู้ชุมชนที่เกิดขึ้น หลังจากมีการจัดการความรู้ชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่สอง ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยวิธีการสร้างความรู้ให้เพื่อนหรือสมาชิกได้รับรู้เป้าหมายที่สมาชิกในชุมชนจะนำไปใช้พึ่งพาอาศัยอย่างยั่งยืนมีการทบทวนองค์ความรู้ให้เพื่อนหรือสมาชิกได้รับรู้เป้าหมายที่สมาชิกในชุมชนหรือสมาชิกผู้เป็นแกนนำได้ถ่ายทอดประสบการณ์สู่สมาชิกและอาจมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานภายนอกและบูรณาการกับองค์ความรู้ที่ได้จากหน่วยงานภายนอกเข้ามาพัฒนากิจกรรมขององค์กรชุมชน และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ต่อยอดจากการมีสถานที่ เช่น จัดทำระบบบัญชีจัดทำฐานข้อมูลในการฝากการออม การกู้ยืมสมาชิก การบริหารจัดการ การจัดการเรียนสำหรับให้สมาชิกได้เข้ามาเรียนรู้ในรูปแบบการศึกษาในระบบ และนอกระบบตามอัธยาศัย เป็นต้น การจัดเก็บความรู้มีวิธีการจัดเก็บความรู้ไว้ในตัวบุคคล โดยจัดเก็บข้อมูลไว้ที่บุคคลที่เป็นแกนนำมีประสบการณ์ตรง จัดเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลเครื่องคอมพิวเตอร์ภายในสำนักงาน รวมถึงสถานที่ตั้งขององค์กรหรือหน่วยงาน และจัดเก็บในรูปแบบของเอกสารเพื่อให้ง่ายต่อการทบทวนความรู้ นำองค์ความรู้มาปรับปรุงประยุกต์ใช้

การแบ่งปันความรู้โดยเริ่มจากการทบทวนมองประเด็นปัญหาความต้องการความเดือดร้อน ความยากจน ความต้องการในการพัฒนาชุมชน โดยเริ่มจากการส่งเสริมและสร้างจิตสำนึก และรณรงค์ให้สมาชิกเข้ามาเรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาหรือแนวทางการพัฒนาที่องค์กรชุมชนได้จัดตั้งขึ้น อันนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งการส่งเสริมกิจกรรมที่สำคัญของกลุ่มเชื่อมโยงองค์ความรู้ในลักษณะภาคีเครือข่ายในชุมชน แบ่งปันความรู้จะต้องประสานหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความรู้เสริมในสิ่งที่ชุมชนขาดหาย สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนอื่นๆ ในลักษณะของการแบ่งปันประสบการณ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์ตลอดจนสนับสนุนให้สมาชิกอื่นๆ ได้เข้ามาเรียนรู้กับองค์กรชุมชนอื่น นำองค์ความรู้มาแบ่งปันในชุมชนให้เกิดการบูรณาการ

ส่วนด้านการประยุกต์ใช้ความรู้หรือวิธีการนำความรู้จากประสบการณ์จากผู้ที่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรชุมชน รวมถึงการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อต่อยอดตามที่องค์กรชุมชนต้องการพัฒนา มีการจัดทำระบบการบริหารจัดการ การจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปแบบชุมชนต่างๆ ให้ช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนที่เดือดร้อนในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความมั่นคง การอยู่ร่วมกันของชุมชนอาจต้องมีการประยุกต์ใช้ความรู้เฉพาะด้านของผู้นำองค์กรชุมชนที่มีทักษะพิเศษ เช่น ด้านการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยี การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้เฉพาะด้านและมีเฉพาะในชุมชน

3) นำเสนอรูปแบบบูรณาการทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

การศึกษาพบว่านำทุนทางสังคมมาใช้ควบคู่กับการจัดการความรู้สู่ชุมชนในลักษณะค่อยเป็นค่อยไประหว่างบุคคลให้มีความไว้วางใจกันก่อนแล้วจึงการประกอบอาชีพให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจควบคู่ไปกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อขออาชีพในชุมชนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รับผิดชอบการถ่ายทอดประสบการณ์ที่เข้ามาในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่สามมีการนำทุนทางสังคมมาใช้ควบคู่กับการจัดการความรู้สู่ชุมชนมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปโดยทุนทางสังคมที่ถูกนำมาใช้ได้แก่ความไว้วางใจระหว่างบุคคลผู้เป็นต้นคิดและใช้ทุนทางความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาทบทวนสร้างกิจกรรมพร้อมกับการใช้ทุนทางการเงินซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างเงินรายได้กลับเข้าสู่ชุมชน

รูปแบบทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนลักษณะสร้างเครือข่ายในชุมชนดังทุนทางสังคมมาสร้างความมั่นคงในอาชีพ สร้างภาวะผู้นำในชุมชนการถ่ายทอดประสบการณ์การบริหารขยายเป็นเครือข่าย การดึงทุนทางสังคมควบคู่ไปกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เสริมบทบาทผู้นำในองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามแบบของผู้นำเป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของประชาชน

รูปแบบทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชน ลักษณะสร้างการยอมรับและไว้วางใจของประชาชนมีการระดมทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาพัฒนาต่อขออาชีพในชุมชนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และสร้างผลงานให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนเกิดการยอมรับผลงานให้ผลงานองค์กรชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้รับฟังการถ่ายทอดประสบการณ์

พิศาล มุกดาร์ศมิ และปิยะพงษ์ บุญบงก์ (2551, บทคัดย่อ) ทุนทางสังคม (Social Capital) : การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง กรณีศึกษา จ.มหาสารคาม ขอนแก่น และร้อยเอ็ด การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ในภาพรวมสรุปว่าทุนทางสังคมในสังคมเมืองของอีสาน ในมิติความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน (Sense of belonging) และความรู้สึกมีพันธะร่วมกัน (Sense of mutual obligation) ยังคงมีอยู่มาก ในขณะที่ในมิติระบบความสัมพันธ์ ค่านิยมที่มีร่วมกัน ความคาดหวังในกันและกัน และความรู้สึกไว้นือเชื่อใจ ก่อนข้างจะมีความซำรุดหรือถูกบั่นทอนลงไปมาก อาทิ 52.5 สะท้อนว่าความใกล้ชิดหรือแน่นแฟ้นระหว่างคนในชุมชนมีค่อนข้างน้อย ร้อยละ 53.5 สะท้อนว่าการปรากฏอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านในหมู่เยาวชนภายในชุมชนมีค่อนข้างน้อย ร้อยละ 51.1 เชื่อมั่นว่าคนในชุมชนจะสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ภายในชุมชนได้ค่อนข้างน้อย ร้อยละ 69.3 เชื่อว่าอัตราการก่ออาชญากรรมภายในชุมชนจะเพิ่มขึ้น หากชุมชนตกอยู่ในสภาวะข้าวยากหมากแพง และร้อยละ 77 สะท้อนว่าจะโบกรถขอโดยสารไปกับคนแปลกหน้าเมื่อจำเป็นเท่านั้น

ส่วนทุนทางสังคมในสังคมชนบทอีสาน ในมิติระบบความสัมพันธ์ ค่านิยมที่มีร่วมกัน ความคาดหวังในกันและกัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและความรู้สึกมีพันธะร่วมกัน ยังคงมีอยู่มาก ในขณะที่ในมิติความรู้สึกไว้นั้นเชื่อใจกันค่อนข้างจะมีความซำหูดหรือถูกบั่นทอนลงไปมาก อาทิ ร้อยละ 72.7 มีความเชื่อว่าจะมีการกักตุนข้าวเพื่อเก็งกำไรในช่วงของภาวะราคาข้าวในตลาดสูงขึ้น ร้อยละ 61.7 สะท้อนว่าไม่สามารถให้ความไว้วางใจบุคคลอื่นในชุมชนมาดูแลไร่นา สวน หรือทรัพย์สินของตนเองได้ ร้อยละ 57.4 มีความเชื่อว่าการก่ออาชญากรรมภายในชุมชนจะเพิ่มขึ้นหากชุมชนตกอยู่ในสภาวะข้าวยากหมากแพง และที่น่าตกที่สุดคือกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 43.4 ได้สะท้อนว่าหากมีปัญหาขัดแย้งกับตำรวจจะมีความรู้สึกหวาดระแวงว่าจะถูกกลั่นแกล้งหรือถูกทำร้าย

ทั้งนี้พบว่าเงื่อนไขและการเปลี่ยนแปลงหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับสถานะทุนทางสังคมในอีสานทั้งในชุมชนเมืองและในชุมชนชนบท โดยเงื่อนไขทั้งหลายเหล่านั้น คือ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา สถานภาพ และขนาดของครัวเรือน ในขณะที่ในส่วนของการเปลี่ยนแปลง มีสองมิติคือ มิติเศรษฐกิจและมิติการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมิติเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องพันกับการเปลี่ยนแปลงของทุนทางสังคม ครอบคลุมถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยการผลิต วิธีการผลิต วิธีการตลาด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้ซื้อ และผู้บริโภค หนี้สินและรายได้การกลายเป็นเมือง และการเป็นชายขอบ (ทางเศรษฐกิจ) ส่วนการเปลี่ยนแปลงมิติการเมืองที่เกี่ยวข้องพันกับการเปลี่ยนแปลงของทุนทางสังคม ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการกระจายอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น นโยบายของรัฐวัฒนธรรมทางการเมือง (ของผู้คน) ความเป็นปัจเจกชนนิยม กระแสประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมขบวนการรากหญ้า การเคลื่อนไหวทางสังคม ท้องถิ่นภักดี กระแสการพัฒนาแบบยั่งยืน/พึ่งตนเอง/พอเพียง และระบบการจัดการภายในชุมชน

อนึ่งสำหรับการรื้อฟื้นทุนทางสังคมให้กลับคืนมาและ/ หรือการส่งเสริมให้มีศักยภาพในการพัฒนาในชุมชนนั้น สามารถพิจารณาและเรียนรู้ผ่านตัวอย่างที่ดีของการสร้างสมและใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมในสังคมอีสาน กรณี จังหวัดมหาสารคาม ขอนแก่น และร้อยเอ็ดได้ ดังนี้คือการสร้างประกันภัยชีวิตเกษตรกรด้วยการทำเกษตรแบบผสมผสานและการทำเกษตรแบบประณีต การทำเกษตรอนุรักษ์ และการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การทำเกษตรกรรมในเมือง การสร้างตัวแบบนิคมเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง การจัดการน้ำแบบชาวบ้าน การจัดการป่าแบบ

ชาวบ้าน การจัดสวัสดิการชุมชนผ่านการตั้งกลุ่มวิ่ว กลุ่มควาย การกลับมาไถนาของคุณควาย การ
ประมุลปุยของกลุ่มมูลวัว การสร้างระบบความมั่นคงทางอาหารผ่านธนาคารข้าว การแลกเปลี่ยน
สินค้า และตลาดเกษตรอินทรีย์ชุมชน การเติมมูลค่าเพิ่มให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างภูมิคุ้มกัน
ชุมชนด้วยโฉนดชุมชนเพื่ออยู่อาศัยและทำกินอย่างยั่งยืน และการเติบโตของเครือข่ายทางสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องทุนทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงชายแดน: กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านชะบารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้มและหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี) เพื่อศึกษาถึงบทบาททุนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา และศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาของทุนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา โดยผู้ศึกษาใช้วิธีดำเนินการวิจัยด้วยวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีแนวทางวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ได้แก่ การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขอบเขตของการวิจัยในขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาคือ หมู่บ้านในตำบลสะตอนและตำบลทุ่งขนาน จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านชะบารี ตำบลทุ่งขนาน และหมู่บ้านสวนส้ม หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตด้านประชากรเป็นการศึกษาจากการสัมภาษณ์ และให้ทำแบบสอบถามกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเคยปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบัน และประชาชนใน 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ หมู่บ้านชะบารี ตั้งอยู่ตำบลทุ่งขนาน และหมู่บ้านสวนส้ม หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ทหาร อาสาสมัครชายแดน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เคยหรือกำลังปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ 3 หมู่บ้านชายแดน และประชาชนใน 3 หมู่บ้านชายแดน และทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจงจากกลุ่มประชากร จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีทั้งสิ้น จำนวน 15 คน โดยแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

- กลุ่มทหาร จำนวน 3 คน

- กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน
- กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน
- กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 3คน
- ครูในพื้นที่ จำนวน 3 คน
- ผู้นำทางศาสนา 1 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มาจากการคัดเลือก แบบเฉพาะเจาะจง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเกี่ยวข้องกับประเด็นของการศึกษาวิจัยและความสมัครใจในการให้สัมภาษณ์ มีดังนี้

- 1) กลุ่มทหาร จำนวน 3 คน ได้แก่
 - (1) น.อ. ไมตรี บุตรมี
 - (2) น.ต. วิรัตน์ เผ่าฉนวน
 - (3) ร.อ. บุญธรรม เจริญสุข
- 2) กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน ได้แก่
 - (1) นาย นันทะ สวัสดิพงษ์ ผู้ใหญ่บ้านซับตารี
 - (2) นาย ธารงณ์ แสนบุญวัง ผู้ใหญ่บ้านสวนส้ม
 - (3) นาย รังสรรค์ ทองเต็ม ผู้ใหญ่บ้านทรัพย์สมบูรณ์
- 3) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน ได้แก่
 - (1) นาย สุชิน รุดคิษฐ์ อดีตนายกอบต.สะตอน
 - (2) นาย เหล็ก จันทะวงษา อดีตกำนันตำบลสะตอน
- 4) กลุ่มประชากรในพื้นที่ 3 คน ได้แก่
 - (1) นาย กิตติศักดิ์ ช่วยยา
 - (2) นาย ธนภัทร ศรีรัตน์
 - (3) นาง ชญานิจ ชนะบุตร
- 5) ครูในพื้นที่ จำนวน 3 คน ได้แก่
 - (1) นาย ดนัย ชาติศรี ผอ.โรงเรียนสตรีวิทยาอุปถัมภ์ 2 บ้านทรัพย์สมบูรณ์
 - (2) นาย สามารถ เฉลียวลาด ผอ.โรงเรียนซับตารี บ้านซับตารี
 - (3) นาง ภัทรพร พรหมรี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสวนส้ม
- 6) ผู้นำทางศาสนา 1 คน ได้แก่
 - (1) พระอาจารย์ ดร.วิญญู หารสจิตโต ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเขาแจ่มเบง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยด้วยวิธี **เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)** โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ **แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)** ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการรวบรวมแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้อย่างอิสระในประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้คำตอบจากการสัมภาษณ์ที่ ครบถ้วน สมบูรณ์ ในการศึกษาวิจัยมากยิ่งขึ้น โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล คือ สมุดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียง ในการบันทึกข้อมูลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นประเด็นคำถามปลายเปิดที่มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับบทบาทของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในหมู่บ้านชายแดนที่ทำการศึกษาในการสร้างความมั่นคงทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ของหมู่บ้านรวมทั้งแนวทางในการส่งเสริมบทบาททุนทางสังคมในการสร้างความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นเนื้อหาที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดำเนินการเก็บข้อมูล และใช้เครื่องบันทึกเสียงและสมุดบันทึก จากนั้นนำมาถอดเทปคำสัมภาษณ์ออกเป็นตัวอักษร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมถึงได้ค้นคว้าจากสื่อออนไลน์ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากการค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ที่เสร็จเรียบร้อยแล้วมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 จัดลำดับ และเรียบเรียงข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ แยกประเภทข้อมูล ตามวัน เวลา สถานที่ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักประเด็นเนื้อหาของข้อมูลตามที่กำหนดไว้ตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การตรวจสอบข้อมูล ว่าข้อมูลที่ได้เพียงพอ ครบถ้วน สามารถตอบปัญหาการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.3 ดำเนินการเขียนบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) อย่างเป็นเหตุเป็นผลตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้เห็นบทบาทของทุน ทางสังคมในการแก้ปัญหาและสร้างความมั่นคงให้แก่หมู่บ้านในพื้นที่ชายแดน ซึ่งผู้ศึกษาเลือก 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ หมู่บ้านซบตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้มและหมู่บ้าน ทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ทูตทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงชายแดน ไทย-กัมพูชา : กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ หมู่บ้านซับตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ผู้ศึกษาได้ศึกษาในประเด็นบทบาททูตทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งทูตทางสังคมที่ศึกษามีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ความไว้วางใจ/การถือฤกษ์ของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต ผู้นำทางปัญญาที่ให้คำปรึกษาหรือช่วยแก้ไขปัญหาชีวิต ลักษณะของโครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ และบทบาทของกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่มีต่อชุมชน เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรือบทบาทของทูตทางสังคมที่มีต่อความมั่นคงของชุมชน และศึกษาปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหามูลของทูตทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคง เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และส่งเสริมให้ชุมชนมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎีในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. บทบาททูตทางสังคมในการสร้างความมั่นคงของหมู่บ้านชายแดน

ในบริบทหมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชาที่ได้มีการอพยพโยกย้ายเข้ามาในพื้นที่ก็เพื่อต้องการเข้ามาทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นส่วนใหญ่ซึ่งผู้คนที่อพยพเข้ามานั้นมาจากหลายพื้นที่แต่ส่วนใหญ่จะมาจากภาคอีสาน จึงทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วยความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่ เป็นน้อง การนับถือศาสนาพุทธ การมีวัฒนธรรม ประเพณี แบบเดียวกันเป็นส่วนใหญ่จึงทำให้การพัฒนาทูตทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ในการถือฤกษ์กัน เอื้อเพื่อ เพื่อแผ้วให้แก่กันและกัน โดยการมีความไว้วางใจกันอยู่แล้วในความเป็นเครือญาติ เพราะต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันต่างตอบแทนเกื้อหนุนกันในการดำรงชีวิตให้มีความมั่นคงปลอดภัยของตนเอง และครอบครัวที่ถือว่ามีความสำคัญในความเป็นอยู่ที่มีการย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นๆ ร่วมกัน

พร้อมกันนั้นเมื่อเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชาซึ่งเป็นการต้องการมีอำนาจของกองกำลัง เขมรแดง กองกำลังเวียดนามเหนือหรือเวียดกง และกองกำลังเวียดนามใต้ ด้วยการสนับสนุนของมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายที่มี สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต ที่แข่งขันกันสร้างฐานอำนาจทางอุดมการณ์ทางการเมืองของตนทั้งในทางทหารเพื่อแย่งชิงความได้เปรียบในการสร้างฐานอำนาจให้เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งบริบทดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ให้กับผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณดังกล่าว แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ส่งผลให้ทุนทางสังคมได้มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงด้วยเช่นกันซึ่งทุนทางสังคมเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากที่เดียวกันของผู้คนที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงทำให้มีการเกื้อกูลกันในด้านทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพราะความเป็นอยู่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของครอบครัวดังผลการศึกษาที่พบในพื้นที่หมู่บ้านชายแดนของ อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

1.1 บทบาททุนทางสังคมในการสร้างความมั่นคงทางการเมือง

ความมั่นคงทางการเมืองในส่วนที่ติดกับชายแดนเป็นภัยคุกคามมาจากคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างโลกเสรีกับโลกของสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ด้วยเหตุที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคามดังกล่าว ในช่วง พ.ศ.2517-2518 ในการแก้ปัญหาความมั่นคงจากกำลังทหารหรือการปราบปรามแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเอาชนะคอมมิวนิสต์ได้อย่างเด็ดขาดดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสนับสนุนภารกิจของทหาร โดยเฉพาะในช่วงชิงพื้นที่โดยได้มีคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2518 ภายใต้การนำของพลโทเปรมติณสูลานนท์ แม่ทัพภาคที่ 2 ได้ประกาศใช้นโยบายการเมืองนำการทหารขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อแก้ปัญหาภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์

ในส่วนพื้นที่ของหมู่บ้านที่ติดกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้านและห่างไกลจากการดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ประกอบกับการเผชิญกับลัทธิการเมืองการปกครองที่ไม่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ได้แผ่อิทธิพลในการหาแนวร่วมทางอุดมการณ์จากกลุ่มคนในพื้นที่ที่ห่างไกลจากการดูแลของภาครัฐ ซึ่งหมู่บ้านซันตารี หมู่บ้านสวนส้ม และหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี เป็น 3 หมู่บ้านที่อยู่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชาที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบกันของทั้ง 2 ฝ่าย ที่ต้องการมีอำนาจในการสร้างฐานกำลังให้กับฝ่ายของตนเองเพื่อขยายอุดมการณ์ทางการเมืองไปยังประเทศที่มีความฝักใฝ่ในลัทธิทางการเมืองของฝ่ายตน จึงส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มหาอำนาจทั้ง 2 ฝ่าย ใช้ในการสร้างฐานอำนาจทางอุดมการณ์ทางการเมืองของตนเพื่อคุ้มครองอารักขาประเทศที่ฝักใฝ่ในลัทธิทางการเมืองของตนเอง จึงส่งผลกระทบจากการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ และเสรีนิยมประชาธิปไตย ทำให้เกิด

สงครามขึ้นซึ่งความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่าง สหรัฐอเมริกา ผู้นำกลุ่มประเทศโลกเสรีประชาธิปไตย กับสหภาพโซเวียต ผู้นำกลุ่มประเทศโลกคอมมิวนิสต์ ซึ่งทั้ง 2 ฝ่าย ต่างพยายามต่อสู้แข่งขัน และคานอำนาจกันในการขยายอิทธิพล และแสวงหามิตรประเทศเข้าร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อแย่งชิงความได้เปรียบในการสร้างฐานอำนาจให้เหนือกว่าฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด

ในการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะมีสาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพโซเวียต เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ บริเวณแถบนี้โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอินโดจีน ที่มีประเทศ ลาว กัมพูชา เวียดนาม จึงทำให้เกิดสงครามขึ้นในพื้นที่แห่งนี้ แต่ที่ร้ายแรงคือการเกิดสงครามกลางเมืองของประเทศกัมพูชา เป็นการเกิดสงครามกลางเมืองที่รุนแรง และมีผู้คนเสียชีวิตเป็นจำนวนมากจากการต่อสู้เพื่อแผ่อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ และเสรีนิยมประชาธิปไตย การต่อสู้ถึงขั้นรุนแรงเมื่อกรุงพนมเปญแตก ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เพราะกองทัพเวียดนามบุกเข้าโจมตี และขับไล่กองทัพเขมรแดงถอยร่นออกไปตามทางตะวันตกของประเทศกัมพูชา และเข้ามาทางชายแดนของประเทศไทยในแถบภาคตะวันออกเฉียงใต้ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่ติดกับชายแดนไทย-กัมพูชา โดยทั้งสามหมู่บ้านก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ด้วยมีการต่อสู้ปะทะกับกองกำลังเขมรแดงของลัทธิคอมมิวนิสต์ในช่วงที่เกิดการทะลักเข้ามาของผู้คนที่อพยพมาจากชายแดนทั้งประชาชนของเขมร ทั้งกองกำลังของลัทธิคอมมิวนิสต์ปี พ.ศ. 2521 ทำให้มีการเสียชีวิตของเจ้าหน้าที่และประชาชนรวมถึงสร้างความเสียหายเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ดังกล่าวจำนวนมาก ซึ่งปรากฏดังคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“ในช่วงเหตุการณ์เขมรแดงนั้นก็มีการอพยพจากชายแดนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมากแต่ได้ให้พักอาศัยอยู่ในเขตกักกัน แต่บางคนไม่อยู่ในที่กักกันเพราะต้องการหาเสบียงในการดำรงชีวิต เพราะมีคนที่ย้ายเข้ามาเป็นจำนวนมาก และมีกองกำลังเขมรแดงที่มาอาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนด้วย จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาเพราะมีการปะทะกันของทั้งสองฝ่าย ชาวบ้านบางรายถึงกับต้องเสียชีวิตเพื่อปกป้องหมู่บ้านของตนเอง เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่อันตรายในชีวิตจึงมีการช่วยเหลือกันในความปลอดภัยด้วยการช่วยกันจัดเวรยามเฝ้าระวังหมู่บ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ ทหาร ตำรวจ โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานทหาร มีการส่งเสริมความมั่นคงชายแดน ด้วยการสร้างหลุมหลบภัยให้กับหมู่บ้าน การจัดตั้งหอกระจายข่าว เพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้กับทุกคนในหมู่บ้าน” (น.ต.วิรัตน์ เพลานวน อายุ 49 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2562)

ทางรัฐบาลในขณะนั้นต้องการแก้ปัญหาดังกล่าว จึงมีมติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2518 ด้วยการกำหนดนโยบายให้ความมั่นคงแห่งชาติ เป็นวัตถุประสงค์หลัก จึง

ได้นำนโยบาย “การเมืองนำการทหาร” ด้วยการให้ฝ่ายพลเรือน สนับสนุนภารกิจของทหาร โดยการให้ประชาชนเข้าไปอยู่ในพื้นที่เป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่กระจัดกระจาย เป็นกำลังในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ ด้วยการใช้นโยบายเป็นครั้งแรกของ พลโท เปรม ตีลสุदानนท์ แม่ทัพภาคที่ 2 (ยศในขณะนั้น) เพื่อแก้ปัญหาความมั่นคง ด้านชายแดน เพราะลำพังแต่กำลังทหารเพียงอย่างเดียวที่ใช้ในการปราบปรามนั้น ไม่สามารถเอาชนะคอมมิวนิสต์ได้ จึงต้องอาศัยการสนับสนุนของฝ่ายพลเรือนในการร่วมกันเป็นกำลังสนับสนุนภารกิจของทหาร ด้วยรัฐบาลมีเจตนาจะประสานการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ความมั่งคั่งของชาติ และความเป็นเอกภาพ ในด้านการเมืองการปกครอง ประกอบกับประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 85 ปี แต่สภาวะการณ์ทางการเมืองการปกครองตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยก็ยังไม่สามารถพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มั่นคง มีความชอบธรรม มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลได้ อย่างเป็นรูปธรรมต่อการเมืองของประเทศไทยมากนัก ยังคงมีลักษณะเป็นทวิลักษณ์ กล่าวคือ เป็นการกลับไปกลับมาของ 2 ระบอบย่อยได้แก่ ระบอบประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้ง และรัฐาธิปไตย มาจากการยึดอำนาจ จึงทำให้เกิดความสับสนทางการเมืองของประชาชนที่จะให้มีส่วนร่วมในทางการเมือง

ซึ่งแนวคิดและรูปแบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นของโลกตะวันตก ประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนี้ด้วย แต่มีลักษณะพิเศษเป็นพื้นฐานดั้งเดิมที่สำคัญที่สุดของประเทศไทยคือมี สถาบันพระมหากษัตริย์ และระบอบราชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความยั่งยืน มั่นคง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวได้อย่างดีเยี่ยมมาตลอดอย่างยาวนานซึ่งกล่าวคือ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถาบันพระมหากษัตริย์นับเป็นที่มาแห่งความชอบธรรมสูงสุดในระบอบการเมืองไทย ผ่านกระบวนการต่างๆ ทั้งที่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างเป็นทางการและเป็นประเพณี แนวทางปฏิบัติต่อกันมานับนาน จะเห็นได้ว่าในรัชสมัยที่ผ่านมา ระบอบราชาธิปไตยได้ช่วยแก้ปัญหาความมั่นคงทางการเมือง สร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศชาติ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชาติ ตลอดจนหาทางออกให้กับประเทศได้เสมอ มีธรรมเนียมประเพณีการปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงมี “ราชประชาสมาสัย” ร่วมกับประชาชน สื่อสารมวลชน นักการเมือง ทหาร ตำรวจ และข้าราชการอย่างใกล้ชิด ซึ่งพระองค์ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลให้กับประชาชนที่เป็นข้ารับใช้ในแผ่นดินให้มีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีพได้อย่างผาสุกตลอดมา

ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นขวัญและกำลังใจของคนไทยทั้งชาติ พร้อมกันนั้นสังคมไทยที่มีรากฐานวัฒนธรรมของสถาบันพระมหากษัตริย์คงอยู่อย่างยาวนานซึ่งต้องอยู่ควบคู่ไปกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ นอกจากนี้ แนวคิด วัฒนธรรม และอุปนิสัยของคนไทยก็ยังมีพื้นฐานดั้งเดิมที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองเพื่อเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยเพราะประชาชนชาวไทยเป็นทั้ง พสกนิกร ของพระมหากษัตริย์ และเป็น พลเมือง ที่ดีในระบอบประชาธิปไตยควบคู่กันตลอดมาด้วยการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองของไทย เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกภาคส่วนในประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองการเมืองด้วยตนเอง ซึ่งนอกเหนือไปจากการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเลือกตั้งเท่านั้น แต่มีส่วนร่วมด้วยการเป็นพลเมืองที่ดี มีความทุ่มเทเสียสละเพื่อส่วนรวม และบ้านเมือง ประเทศชาติ ด้วยความเหมาะสมในบทบาท และหน้าที่ของตน ส่วนทางชุมชนหมู่บ้านชายแดนก็ได้ทำตามนโยบายของรัฐที่ว่าการเมืองนำการทหาร ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ในการส่งเสริมให้ร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัย ดังปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การอพยพโยกย้ายเข้ามาประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่มาจากทางเมืองอุบล โดยการชักชวนญาติพี่น้อง ย้ายมาอยู่ด้วยกัน ทำให้มีความผูกพันกันมากในความสัมพันธ์ของเครือญาติที่เป็นสายใย จึงทำให้เกิดความไว้วางใจกันได้ง่าย มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมกันนั้นก็ให้ความร่วมมือกับทางหน่วยงานของ ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดนในการช่วยกันรักษาความมั่นคงปลอดภัยของหมู่บ้าน และชายแดน” (ร.อ.บุญธรรม เจริญสุข อายุ 56 ปี สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 14 สิงหาคม 2562)

ซึ่งทางหมู่บ้านก็ได้ร่วมเป็นหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ได้มีการร่วมออกลาดตระเวนกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่หมู่บ้านชายแดนเพื่อปกป้องประเทศชาติ และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ในการออกลาดตระเวนร่วมกับเจ้าหน้าที่นั้น ได้เกิดการปะทะกันขึ้นจึงทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งเจ้าหน้าที่ และอาสาสมัคร เพราะได้มีการปะทะกันกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ของเขมรจำนวนหลายคน โดยในวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2521 เวลาประมาณ 11.00 น. ซึ่งได้มีชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้านจำนวน 12 คน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนจำนวนหนึ่งหมู่ ด้วยการนำของร้อยตำรวจตรี สุชาติ งามสมบัติ ร่วมกันออกลาดตระเวนไปทางทิศตะวันออกของ หมู่บ้าน บริเวณ เขาปลิก และเขาน้อย ได้เกิดการปะทะกันกับกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ของเขมรจำนวน 50-60 คน หลังปะทะกันนานร่วมประมาณ 30 นาทีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ก็ได้ล่าถอยไป แต่ทำให้เจ้าหน้าที่ไทยเสียชีวิต

จำนวน 6 คน และในวันเดียวกันเวลากลางคืนผู้ก่อการร้ายก็ได้ย้อนกลับเข้ามาเผาบ้านเรือนเสียหายเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องอพยพรายจรทั้งหมดไปอยู่ที่วัดปะตง ทั้งนี้ผู้ก่อการร้ายยังได้จับตัวรายจรไปอีกจำนวน 5 คนหลังจากนั้นก็ไม่ได้รับการติดต่ออีกเลย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชายแดนได้รับความเดือดร้อนจากการปะทะกันของทั้งสองฝ่ายนำความเสียหายมาให้ครอบครัวญาติพี่น้องเป็นอย่างมาก จึงมีการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับทุกปี เป็นบุญประจำปี เป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันมีความผูกพันธำมาซึ่งความเห็นอกเห็นใจกันของผู้ที่มีการสูญเสียที่อาศัยอยู่ในบริเวณหมู่บ้านด้วยกัน

ในสงครามกลางเมืองของเขมรได้นำความเดือดร้อนมาให้ทางชายแดนไทยเราเป็นอย่างมาก เพราะกองกำลังของเขมรแดงต้องการคนเข้ามาในกองกำลังของตนให้มากขึ้นก็เข้ามากวาดต้อนเอาชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านไปเป็นกองกำลังของตนด้วยการเข้าไปบังคับเอาคนไปทั้งหมู่บ้านไปฝึกเป็นคอมมิวนิสต์จะได้เพิ่มกองกำลังของตนมากขึ้น ทำให้ผู้ที่กองกำลังของเขมรเอาไปฝึกเป็นคอมมิวนิสต์นั้น ไม่ได้กลับมาอีกเลย แต่มีเพียงคนเดียวที่หนีรอดมาได้แล้วนำความมาบอกกับผู้นำเพื่อทำการป้องกันในการรักษาดินแดนของตนเอาไว้ให้ได้ไม่ให้ตกไปเป็นของฝ่ายทางเขมร ซึ่งชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนมากจากการที่เขมรควบคุมตัวไปเพื่อปลูกฝังแนวความคิดแบบคอมมิวนิสต์นั้น ปรากฏคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“การสื่อสารในสมัยก่อนมีข้อจำกัดในหลายๆ อย่าง ทั้งการเดินทางทั้งระบบสื่อสารที่มีความล่าช้า เนื่องจากสมัยนั้นการเดินทางมักจะใช้เส้นทางที่เกี่ยวหรือรถทางลากซุงสัญจร ประกรอกกับหมู่บ้านในสมัยนั้นอยู่ห่างไกลความเจริญจากตัวเมือง จึงทำให้กองกำลังของเขมรแดงแฝงตัวเข้ามากวาดต้อนบังคับควบคุมผู้คนในหมู่บ้านไปเพื่อนำไปปลูกฝังแนวความคิดและฝึกหัดให้กลายเป็นกองกำลังของเขมรแดง” (น.อ.ไมตรี บุตรบุรี อายุ 48 ปี สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2562)

จากนโยบายของรัฐที่ว่า การเมืองนำการทหารนั้น เมื่อต้องการให้นโยบายสอดคล้องกับการกระทำจึงได้ดำเนินการโดยทางทหารได้มีการนำเอาครอบครัวจาก จังหวัดอุบลราชธานี อำเภอดงขุดม จำนวน 20 ครอบครัวเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อเป็นกันชนให้กับชายแดนในตอนนั้นตามนโยบายของรัฐบาล จากนั้นญาติพี่น้องก็ย้ายตามกันมาอีกส่วนหนึ่งซึ่งมาจากภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่ และภาคอื่นๆ ก็ย้ายตามกันลงมาเพื่อหาที่ทำกิน ด้วยญาติพี่น้องมีการบอกกล่าวและชักชวนกันมาจับจองพื้นที่ทำกินเอง ในส่วนหนึ่งที่ทางการยังไม่ได้เข้ามาจัดสรรสิทธิ์ที่ดินในการถือครองบริเวณพื้นที่นี้ ถ้าทางการจัดสรรที่ดินให้ก็จะได้ที่อยู่อาศัย และสิทธิ์ที่ดินทำกินคนละ 15 ไร่ แล้วต่อมา กรมที่ดินปฏิรูปใหม่เป็น 12 ไร่ต่อคน ในการจัดสรรที่ดิน และทำเป็นที่พักพาอาศัย ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อสนับสนุน ความมั่นคงของชาติ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี โดยการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติประสานเข้ากับแผนพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4-9

1.1.1 ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน

ในความเป็นเครือญาติอย่างเหนียวแน่นและการเป็นพวกพ้องเดียวกันของกลุ่มคนที่มาจากพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีความเป็น อัตลักษณ์ของตนเองอาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ภาครัฐได้นำคนกลุ่มนี้ให้มาอาศัยในพื้นที่ชายแดนอย่างเป็นทางการเป็นกลุ่มก้อน และขยายพื้นที่อยู่อาศัยออกไปจากการชักชวนในกลุ่มญาติ และคนรู้จักให้เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่กันอย่างเป็นทางการ ปึกแผ่นมั่นคง เพราะคนอีสานมีความอดทนจะไม่ทิ้งกันแม้ในยามทุกข์ และสุข จะดูแลซึ่งกันและกัน ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในช่วงเหตุการณ์เขมรแตก ในช่วงนั้นชาวบ้านมีความระส่ำระสายจากเหตุการณ์ไม่สงบของประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เขมร ทำให้หมู่บ้านที่ติดกับชายแดนได้รับผลกระทบไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยมีลูกปืนใหญ่มาตกที่หมู่บ้านวันละหลายร้อยลูกทำให้ชาวบ้านเกิดความกลัว หวาดผวา ไม่มีความไว้วางใจกัน มีความกังวลตลอดเวลาว่าจะไม่มีความปลอดภัยในชีวิตไม่มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะไม่แน่ใจว่าทางราชการจะให้อพยพย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่วันไหน แต่ก็มีความเชื่อมั่นในพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าพระองค์จะทรงปกป้องคุ้มครองให้พสกนิกรของพระองค์ได้อยู่เย็นเป็นสุข และเชื่อมั่นในเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ กับทั้งเชื่อมั่นในบุญบารมีของครูบาอาจารย์ 2 รูป คือ พระเดชพระคุณหลวงปู่สมชาย ฐิตวิริโย วัดเขาสุกิม ตำบลเขาบายศรี อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี และพระเดชพระคุณ ท่านครูบา คำพันธ์ุ คมภิรญาโณ ประธานสงฆ์วัดคลองแวง (วัดเขาแวงเบง) ตำบลสะตอน อำเภอดาว จังหวัดจันทบุรี ซึ่งหลวงปู่สมชายเคยปรารภว่า ให้อดทนอยู่ไปสักระยะหนึ่งก่อน อีกไม่นานเหตุการณ์ก็จะสงบลง ด้วยคนไทยก็จะไปเป็นเขมร คนเขมรก็จะมาเป็นเขมรไทย ด้วยความเชื่อมั่นในบารมีของหลวงปู่สมชาย ชาวบ้านก็ทำมาหากินไปตามปกติ คอยฟังคำสั่งจากทางเจ้าหน้าที่ทหารไทยอย่างเดียว ซึ่งมีความแตกต่างกับปัจจุบันนี้มาก ในช่วงหลังสงครามจนถึงปัจจุบันนี้ชาวบ้านมีความสงบสุขร่มเย็น โดยมีการรวมกลุ่มกันพัฒนาชุมชน มีการจัดตั้งสหกรณ์ มีการจัดตั้งธนาคารชุมชน มีการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ มีจุดผ่อนปรน มีการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา มีผลทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชุมชนของหน่วยงานทางราชการต่างๆของประเทศ” (พระอาจารย์วิษณุ หาสจิตโต อายุ 46 ปี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดคลองแวง (วัดเขาแวงเบง) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2562)

จึงทำให้ทุกระบบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ช่วยให้สามารถแก้ปัญหาของหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความมีสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มก้อนที่เหนียวแน่นในระบบวงวานเครือข่าย

1.1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักการดำรงชีพการประกอบอาชีพ การแก้ปัญหาชีวิต และการรักษาโรคนั้นมีการช่วยกันดูแลสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน ส่วนมากที่นำมาจากสมุนไพรจะนำมาทำการรักษาตามอาการของโรคหรือการได้รับพิษของสัตว์ร้าย นั้นๆ ในส่วนของพื้นที่แห่งนี้มีสมุนไพรชนิดหนึ่งที่ได้รับการเชิดชุนำมาปรุงเป็นอาหารได้สารพัด อีกทั้งมีสรรพคุณทางยาสูง ชื่อ กระจวาน เพราะเป็นสมุนไพรที่ปลูกได้เฉพาะพื้นที่แห่งนี้จึงจะมีเมล็ด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของพื้นที่นี้ กระจวาน เป็นยา และนำมาปรุงเป็นอาหารได้ เช่น ช่วยไล่หัด แก้กท้องอืด มีฤทธิ์ร้อนลดพุงได้ด้วย มีการทำเป็นชากระจวาน ส่วนเมล็ดของกระจวานเป็นเครื่องเทศชั้นดี ความเป็นอัตลักษณ์ของชาวอีสานได้มีประเพณีบุญบั้งไฟ เพราะต้องการให้มีความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งได้สืบทอดประเพณีนี้ต่อกันมา ในทางภาคอีสานจะมีประเพณีแห่งบั้งไฟช่วงก่อนเข้าพรรษา เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความรักความสามัคคีของคนในชุมชน รวมทั้งบูชาพญาแถนตามความเชื่อก่อนที่จะเข้าพรรษาหรือฤดูฝนให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลสร้างความชุ่มชื้น และบำรุงผลผลิต พืชสวน พืชไร่ให้อุดมสมบูรณ์

ความสัมพันธ์ที่คนในหมู่บ้านมีต่อกันนั้น โดยความเป็นเครือญาติพี่น้องกัน การดูแล และเอาใจใส่กันจึงมีมากเพราะทุกคนเห็นว่าเป็นครอบครัวเดียวกันต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้มีความมั่นคงปลอดภัยด้วยการถือเอาความมั่นคงปลอดภัยของหมู่บ้านญาติ พี่ น้อง เป็นหลักในการช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านด้วยกันทุกคน เพราะทุกคนเป็นกำลังสำคัญในการรักษาความมั่นคงของหมู่บ้าน สังคม และประเทศชาติ ทุกคนจึงมีความสำนึก รับผิดชอบ ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมมือในการรักษาความมั่นคง จึงทำให้เกิดความรักความสามัคคีความไว้วางใจกัน เพราะมีกิจกรรมร่วมกันทำคือรักษาความมั่นคงปลอดภัยของตนเอง และหมู่บ้าน จึงทำให้ความสัมพันธ์แนบแน่นขึ้นกว่าเดิมในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันจึงทำให้การดำเนินชีวิตต้องใช้ภูมิปัญญาในการรักษาชีวิตของตนให้อยู่รอดปลอดภัยจากกองกำลังเขมรแดง ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในช่วงที่เกิดสงครามกลางเมืองของเขมรนั้น ได้มีการเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่กี่ครัวเรือนแต่จะมีความรักกันมาก เพราะต้องพึ่งพาอาศัยกันในความเป็นอยู่ และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของครอบครัวตนเองครับ” (นายระรงค์ แสนบุญวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านสวนส้ม อายุ 51 ปี สัมภาษณ์ 14 สิงหาคม 2562)

ชาวบ้านดำรงชีพ และมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย การคมนาคมก็ไม่สะดวก เป็นถิ่นทุรกันดาร จึงทำให้การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาตนเอง การรักษาโรคต้องอาศัยยาสมุนไพร และเจ้าหน้าที่พยาบาลของหน่วยงานทหาร และตำรวจตระเวนชายแดน โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานทหาร

1.1.3 ผู้นำทางปัญญา

นำความอบอุ่นใจมาให้ ด้วยครูบาอาจารย์ได้มาเป็นขวัญ และกำลังใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวของผู้คนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำในการคิดอ่านแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เพราะบางทีในความคิดเห็นก็จะมีการขัดแย้งกันอยู่บ้าง แต่พอมีครูบาที่ เคารพ นับถือ ศรัทธา มาพูดเหตุผลให้ฟังก็หาข้อยุติในความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันได้ ครูบาอาจารย์จึงเป็นผู้นำหรือผู้ที่ชี้ทางปัญญาให้มีแสงสว่าง ไม่มีมืดมดลงเข้าไปในทางอบายมุข ยึดหลักของศีลธรรม นำมาอบรมกล่อมเกลาคิดใจของตนเองไม่ให้เียงใน อคติทั้งสี่ ด้วยมีหลักของศีลธรรมมารองรับในการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ ซึ่งท่านเป็นผู้ชี้ทางประพฤติปฏิบัติให้เกิดความสงบร่มเย็นของชุมชน ได้สอดคล้องกับ นโยบายของรัฐที่ต้องการให้ชุมชนมีความสุข พร้อมกับมีนโยบายให้ชุมชนตามชายแดนอยู่กันแบบเป็นกลุ่มก้อนเพื่อเป็นกำลังในการป้องกันประเทศไม่ให้คอมมิวนิสต์เข้ามายึดครองพื้นที่

ซึ่งประชาชนเข้ามาอาศัยอยู่ในช่วงเหตุการณ์เขมรแดง พ.ศ. 2518 มีผู้นำหมู่บ้าน เช่น นายวิเชียรฯ นายพล ฯ เป็นแกนนำชาวบ้านในการจัดเวร – ยาม รักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ต่อมา ได้มีตำรวจตระเวนชายแดน เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการในหมู่บ้าน โดยมีการจัดชุดลาดตระเวน และนำชาวบ้านร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดนช่วยกันสร้างหลุมหลบภัยขึ้นในยามที่มีการทิ้งลูกระเบิดของทางฝ่ายเขมร เพราะในการสู้รบกันของเขมรนั้น ก็มีผู้นำทางฝั่งไทยจะรู้ว่าเวลาไหนที่ทางเขมรจะมีการสู้รบกัน และจะมีการทิ้งระเบิดใส่กองกำลังที่อยู่ตามตะเข็บชายแดน ผู้นำก็แจ้งให้ชาวบ้านรู้เพื่อทำการหลบภัยอันตรายของการสู้รบกันของฝ่ายเขมร

ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ความเป็นศูนย์รวมของครูบาอาจารย์ โดยพระเจ้าคุณท่านครูบา คำพันธ์ุ คมภิรญาโณ และพระอธิการบุญธรรม สุทธิญาโณ ได้เป็นศูนย์กลางในการให้ขวัญกำลังใจ และพัฒนาความเป็นอยู่ตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้า แล้วประสานความมั่นคงด้านชายแดนให้กับเจ้าหน้าที่ที่คอยดูแลผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านให้มีความสะดวกในการปฏิบัติงาน ซึ่งขวัญและกำลังใจที่ได้จากครูบาอาจารย์ก็เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นปกติสุข ว่าจะต้องไม่มีอันตรายเกิดขึ้น แม้จะมีลูกระเบิดตกในแต่ละวันหลายร้อยลูก ก็อยู่กันได้ อย่างปกติสุข เพราะมีความเชื่อมั่น ศรัทธาในครูบาอาจารย์ว่าปลอดภัย ในการดำเนินชีวิต ทาง

หมู่บ้านก็มีการสร้างเครือข่ายกับทางการ ในการเข้าร่วมเป็น อพป. อสม. อปพร. ฯลฯ ครับ”
(นายสุชิน รุดดิษฐ์ อดีตนายก อบต. อายุ 68 ปี สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2562)

การที่ความมั่นคงชายแดนในหมู่บ้านมีความปกติสุขได้นั้น ในการดำเนินชีวิตก็ได้มีการช่วยกันหลายฝ่ายในการรักษาความมั่นคง แต่ขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด ในตอนนั้นที่มีการเกิดเหตุการณ์เขมรแตกเพราะชาวบ้านต้องการที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ และความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง เมื่อมาได้ขวัญและกำลังใจจากครูบาอาจารย์ จึงได้ตั้งหลักปักฐานสร้างที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคง แม้ว่าในช่วงที่มีการยิงกันในเขมร และมีการยิงกันในบริเวณชายแดน ซึ่งมีลูกปืน ลูกระเบิด มาตกทางฝั่งชายแดนไทยหลายร้อยลูก ผู้คนที่อาศัยอยู่ก็มีความมั่นใจว่าเหตุการณ์นี้จะสงบเป็นปกติสุขในวันข้างหน้าถึงแม้ตอนนี้จะน่ากลัว แต่เพราะว่ามีความเชื่อมั่นศรัทธาในครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นขวัญและกำลังใจให้ จึงทำการต่อสู้กับเขมรด้วยการไม่ย้ายออกจากพื้นที่ถึงแม้จะมีความรุนแรงเกิดขึ้นก็ตาม เพราะทางเขมรต้องการพื้นที่ในบริเวณชายแดนเพื่อตั้งเป็นที่มั่นในการต่อสู้ต่อไป โดยจะให้ทางผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนของประเทศไทยแห่งนี้ไปอาศัยอยู่ที่หลังเขาสอยดาว เพราะต้องการชัยภูมิแห่งนี้เป็นที่ตั้งรับเพื่อทำการสู้รบกับเขมรอีก 3 ฝ่าย ด้วยพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การที่ชาวบ้านได้ขวัญและกำลังใจจากครูบาอาจารย์เพราะท่านเมตตามาเป็นที่พึ่งให้ พอท่านมาแล้วก็มีความสุขกันถ้วนหน้า ไม่ว่าจะเป็น ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน หน่วยงานราชการทางอำเภอ ท่านบอกว่าไม่ให้แตกตื่น ให้รวมตัวกันอยู่ประจำจุดเดียวจะได้ดูแลง่าย และป้องกันภัยอันตรายได้ทั้งหมด พอตอนเช้าก็แยกย้ายกันไปทำมาหากิน ตกเย็น ก็มารวมกันตรงที่ปลอดภัย ในความเคารพนับถือของชาวบ้านนั้นทางท่านครูบาก็ได้นำวัตถุมงคลมาแจกกันตามครัวเรือนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนครับ” (นายเหล็ก จันทะวง อดีตกำนันตำบลสะตอ อายุ 80 ปี สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2562)

หลังจากมีความเชื่อมั่นในครูบาอาจารย์ ชาวบ้านก็สามารถดำรงชีวิตไปตามปกติ แล้วเหตุการณ์ก็สงบลงอย่างที่ครูบาอาจารย์บอกไว้ เมื่อสงครามสงบลง ชาวบ้านก็มีความสุขอุ่นใจเพราะได้ขวัญและกำลังใจจากครูบาอาจารย์ มีความสงบร่มเย็น มีการรวมกลุ่มกันพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาชุมชน มีการจัดตั้งสหกรณ์ เป็นหมู่บ้านชายแดนที่สงบน่าอยู่อาศัย เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยการได้นำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์มาประพฤติ มาปฏิบัติ พร้อมกับการพัฒนามารวมกัน โดยการมีน้ำใจให้ต่อกัน ตระหนักถึงปัญหาสาธารณะ ทำให้ทุกคนหันมาให้ความร่วมมือกัน หรือการที่ชุมชนมีค่านิยมที่ดีร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านเป็นไปในทางที่ดี เกิดความรักเกิดความสามัคคี

ปรองดอง และนำไปสู่ความไว้นือเชื่อใจกันระหว่างบุคคล ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในรูปของความ
ร่วมมือระหว่างบุคคล

1.1.4 ความสัมพันธ์แนวราบ (เครือข่าย/ระบบอุปถัมภ์)

ตามโครงสร้างของหมู่บ้านที่เป็นความสัมพันธ์แนวราบของญาติพี่น้องที่มีความ
ความรักในครอบครัว ผืนแผ่นดินที่อาศัย ถิ่นที่เกิดในหมู่บ้านชายแดน จึงได้มีการสมาคมเป็น
อาสาสมัครในการร่วมปกป้อง และรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้านชายแดนที่มีการต่อสู้กับฝ่าย
คอมมิวนิสต์ของเขมรที่เข้ามารุกรานในหมู่บ้านชายแดน ด้วยการช่วยกันอพยพ ผู้หญิง และเด็กให้
ออกจากหมู่บ้านไปอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัยก่อน พอเหตุการณ์สงบแล้วจึงไปปรับกลับมาอยู่ที่หมู่บ้าน
ตามเดิม และมีการรักษาเวรยามร่วมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการเฝ้าระวัง

1.1.5 กลุ่มองค์กรเครือข่าย

ในส่วนการดูแลความปลอดภัยในสมัยที่มีสงครามทางเขมรแตกนั้นก็จะมีการ
ดูแลร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดน จะเข้ามาช่วย ตอนแรกก็ยังไม่มีการทหารเข้ามา ก็จะ
ดูแลตนเอง แต่เมื่อปี พ.ศ.2521-2522 ก็จะมีตำรวจตระเวนชายแดนเข้ามา ก็จะร่วมลาดตระเวนกับ
อาสาสมัครหมู่บ้าน ชาวบ้านที่เป็นคนหนุ่มก็จะเป็นกำลัง ถือปืนลูกซองให้ในตอนนี้ออกลาดตระเวน
นั้น

ซึ่งกลุ่มองค์กรเครือข่ายทั้งข้าราชการ ทหารตำรวจ และพลเรือน ได้เป็น
กำลังในการปกป้องผืนแผ่นดินไทยด้วยความรัก ความสามัคคีรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงทำให้
เกิดความเข้มแข็งมั่งคั่งปลอดภัยขึ้นมาในหมู่บ้านชายแดนเพราะความร่วมมือกันหลายฝ่ายของกลุ่ม
องค์กรต่างๆ ทำให้เกิดความมั่นคงในชายแดน และประเทศชาติ

1.2 บทบาททุนทางสังคมในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ประชาชนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ก็มาตาม นโยบายของรัฐบาล ทางกรมที่ดินก็ได้
จัดสรรที่ดินให้อยู่อาศัยตามความต้องการของผู้ที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่ โดยการเฉลี่ยให้ตามที่กำหนด
เพื่อจะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติให้เกิดความมั่นคงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม
แห่งชาติ เป็นการขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจมีความมั่นคง ด้วยการมีทุนทางสังคมอยู่ในหมู่บ้าน ชุมชน
ของพื้นที่ ด้วยต้องการพัฒนาให้เกิดความสมดุลของเมืองกับชนบท เพราะในการพัฒนาประเทศ
ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ที่การพัฒนาประเทศไม่สมดุลจึงทำให้เกิดปัญหา ที่ว่า
รวยกระจุก จนกระจาย ก็เกิดจากการพัฒนาของเศรษฐกิจของประเทศ

ในการรักษาความมั่นคงหมู่บ้านชายแดนนั้น ความมั่นคงที่จะทำให้หมู่บ้าน
ชายแดนมีชีวิตปกติสุขมากขึ้นอีกอย่างหนึ่งก็คือความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เพราะการอพยพเข้า
มาในพื้นที่ก็เพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ เพราะฉะนั้นถ้าเศรษฐกิจมีความเจริญก้าวหน้าการพัฒนาหมู่บ้านก็

สะดวก เกิดความมั่นคงในทางด้านอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัว หมู่บ้าน ส่วนในการประกอบ
 ทำมาหาเลี้ยงชีพนั้น ชาวบ้านมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ทำมาหากินด้วยการปลูกหาอาหารกินเอง
 และส่วนที่ปลูกขายนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ มี การปลูกไร่ข้าวโพด ปลูกไร่มันสำปะหลัง ปลูกฝ้าย
 ปลูกงา ปลูกถั่วเหลือง เพราะเก็บไว้ได้นานเพื่อรอพ่อค้าเข้ามาซื้อ เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก
 และเป็นถิ่นทุรกันดาร จึงทำให้การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาตนเอง หรือใหม่ก็นำสินค้าทางการ
 เกษตรที่เก็บเกี่ยวผลผลิตเข้าไปขายที่ตัวเมือง แล้วก็ซื้อเครื่องปรุงอาหารหรือเครื่องอุปโภคบริโภคที่
 จำเป็นกลับมาจากในเมือง

1.2.1 ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน

ในความเข้มแข็งของหมู่บ้านชายแดนที่เกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะจากการรวมตัว
 กันเป็นกลุ่มเป็นก้อนเพื่อการทำงานร่วมกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างพอเพียง มีความไว้วางใจ/การ
 เกื้อกูลกัน เอื้ออาทรต่อกัน มีการร่วมกันพัฒนา ผ่านการปฏิบัติ โดยมีเป้าหมาย ที่จะทำให้ความ
 เป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีของบุคคลด้วยความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ
 เพราะความไว้วางใจกันนั้นก็จะเป็นการนำมาซึ่งการร่วมกันทำมาหากินหรือการทำธุรกิจร่วมกันจึงทำให้
 เกิดความมั่นคงขึ้นในหมู่บ้าน ชุมชน และประเทศชาติ ซึ่งในหมู่บ้านชายแดนนี้มีความเข้มแข็งของ
 หมู่ญาติในการประกอบกิจการงานจึงทำให้เศรษฐกิจเจริญขึ้นทำให้หมู่บ้านชายแดนมีความเป็นอยู่
 ที่ดีขึ้นกว่าในอดีต

ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เมื่อมีชาวบ้านเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากขึ้นจึงต้องมีการจัดตั้ง
 ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำชุมชนขึ้นมาเพื่อเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อมีชาวบ้านเพิ่มขึ้นก็ได้มีการนำ
 การค้าขายเข้ามา จากที่จะต้องเข้าไปหาซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคในเมือง ก็ไม่ต้องไปเพราะเริ่มมี
 การค้าขายใกล้บ้านมากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีความไว้วางใจกันนั้นก็จะเป็นการนำมาซึ่งการร่วมกันทำมาหากิน
 หรือการทำธุรกิจร่วมกันจึงทำให้เกิดความมั่นคงขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งในหมู่บ้านชายแดนนี้มีความ
 เข้มแข็งของหมู่ญาติในการประกอบกิจการงานจึงทำให้เศรษฐกิจเจริญขึ้นทำให้หมู่บ้านชายแดนมี
 ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าในอดีต” (นางสมจิตร จึงตระกูล สมาชิกสภาจังหวัด อายุ 50 ปี สัมภาษณ์ 19
 กรกฎาคม 2562)

ก่อนที่จะเกิดสงครามได้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจในการนำมาเลี้ยงชีพของตน
 แต่ในช่วงที่หลังสงครามสงบลงแล้วการปลูกพืชเศรษฐกิจก็ยังคงอยู่ แต่ก็เริ่มมีการนำการค้าที่มีการ
 ลงทุนเข้ามาประกอบอาชีพในหมู่บ้าน ด้วยผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเป็น นายช่างที่มีฝีมือในการ
 ประกอบกิจการทำ เฟอร์นิเจอร์ไม้ที่มีชื่อเสียงมาก จึงทำให้ธุรกิจนี้เจริญรุ่งเรือง อยู่ได้ซึกพักหนึ่ง
 แต่พอทาง เขมรไม่ให้มีการนำไม้ออกจากประเทศ เพราะองค์การสิ่งแวดล้อมของโลกมีการ

ประท้วงไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า แล้วทางชาวบ้านก็เปลี่ยนมาประกอบอาชีพทำการเกษตรเหมือนเดิม โดยมีการปลูก ลำไย และกล้วยไข่ ที่เป็นพืชผลที่ทำการส่งออกขายไปให้กับต่างประเทศ เป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ทำให้ปัญหาการประกอบอาชีพของชาวบ้านผ่อนคลายลงไปได้บ้าง

1.2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เนื่องจากมีชายแดนติดต่อกันของฝั่งไทยและฝั่งเขมรจึงได้มีการทำการค้าเกิดขึ้นในหมู่บ้านโดยทางฝั่งไทยสั่งซื้อ น้ำผึ้งป่าของทางเขมร จึงเป็นจุดที่ค้าขายมาจนถึงปัจจุบันตรงจุดผ่อนปรนของหมู่บ้านมีบ้านซับริ บ้านสวนส้ม ที่ทำการค้าขายระหว่างชายแดนไทย-เขมร จึงทำให้การค้าขายติดต่อกันของทั้งสองประเทศทางชายแดนมีความเจริญเติบโตขึ้นมา การที่ความมั่นคงชายแดนในหมู่บ้านมีความเป็นปกติสุขทำให้การดำเนินชีวิตในด้านการประกอบอาชีพก็มีความสะดวกทั้งความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งทำรายได้ให้กับหมู่บ้านชายแดนเป็นจำนวนมาก พร้อมกันนั้นก็ปลูกพืชเศรษฐกิจไปด้วยกัน ในการประกอบทำมาหาเลี้ยงชีพตอนแรกที่ย้ายเข้ามาอยู่การปลูกพืชจะได้ผลผลิตมากเพราะฝนตกต้องตามฤดูกาลจึงทำการปลูกพืชเศรษฐกิจได้ผลดี ต่อมาเมื่อญาติทางภาคเหนือลงมาเยี่ยมจึงได้นำเอา การปลูกลำไย มาสอนให้ญาติที่อยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้านชายแดน ซึ่งทุกวันนี้ในหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้มีการปลูกลำไยแทนพืชเศรษฐกิจ และส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ย้ายตามกันลงมาจากภาคอีสาน ทำให้มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้ง แน่นแฟ้นในการช่วยกันประกอบทำมาหาเลี้ยงชีพ ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ตามที่คนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนได้เคยเล่าให้ฟัง ในสมัยนั้นการเลี้ยงชีพมักจะปลูกพืชเศรษฐกิจจำพวก ข้าวโพด มันสำปะหลัง งา ถั่วเหลืองเพราะเก็บไว้ได้นาน แต่ช่วงหลังมาผลผลิตที่มีราคาถูกลง ชาวบ้านจึงมองหาพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่ให้ผลผลิตระยะยาว ประกอบกับในเวลานั้นได้มีญาติจากทางเหนือมาเยี่ยมและแนะนำให้ทดลองปลูกลำไย ปรากฏว่าผลผลิตที่ได้มีคุณภาพที่ค่อนข้างดีและได้ราคาที่ดีกว่า จึงมีการปลูกกันแพร่หลายในหลายๆหมู่บ้านในละแวกนี้เป็นส่วนใหญ่ ครับ” (นาย ธีรสรค์ ทองเต็ม ผู้ใหญ่บ้าน บ้านทรัพย์สมบูรณ์ อายุ 41 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2562)

1.2.3 ผู้นำทางปัญญา

ได้มีการนำพาในความร่วมมือให้สำเร็จในจุดมุ่งหมายที่มีความสัมพันธ์ในการร่วมกันจัดการกับปัญหาที่บนทอนในการประกอบทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการรับฟังความคิดเห็นของผู้นำ ที่จะทำให้การร่วมมือกันในเรื่องผลประโยชน์เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย เพราะบางที่ก็ต่างคนต่างย้ายมาจากต่างที่จึงทำให้มีการเกิดความขัดแย้งในผลประโยชน์อยู่บาง ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โดยคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นคนมาจากภาคอีสาน มีจังหวัด อุบลราชธานี สุรินทร์ เพชรบูรณ์ บุรีรัมย์ ความร่วมมือในหมู่บ้านในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก็จะมีไม่มาก เพราะเป็นครอบครัวเดี่ยวมีพ่อแม่ลูก ที่เป็นครอบครัวใหญ่ๆ จะมีน้อย ในการจัดกิจกรรมก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ ความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจในหมู่บ้านคุณหมอบอกว่า ส่วนมากจะเป็นนายทุนที่เข้ามาทำธุรกิจค้าไม้แปรรูปทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ซึ่งเมื่อก่อนมีชื่อเสียงไปทั่วประเทศ แต่ทุกวันนี้ไม่สามารถที่จะทำเกี่ยวกับเฟอร์นิเจอร์ไม้ได้ เพราะทางประเทศกัมพูชาปิดไม่ให้เอาไม้ออกจากประเทศกัมพูชา ตลาดค้าไม้ก็ซบเซาลงเพราะเมื่อก่อนจะมีประชากรอาศัยอยู่หมื่นกว่าคน แต่ทุกวันนี้มีผู้อาศัยอยู่แค่ห้าพันคนเพราะการปิดจุดผ่อนปรนจึงทำให้การค้าไม้ลดน้อยลงและเด็กยุคใหม่ก็ไม่สนใจทำอาชีพดั้งเดิมของครอบครัวตน ตอนนี้ก็จะนำไม้มาจากที่อื่น ต้นทุนก็เลยสูงขึ้น ส่วนการเกษตรจะให้เกิดการซื้อตัวจึงต้องมีการจ้างแรงงานกัมพูชาจะทำให้ง่ายกว่าเพราะค่าจ้างน้อยกว่ากันกับการจ้างแรงงานคนไทย ครับ” (นายกิตติศักดิ์ ช่วยยา อายุ 29 ปี หมอ รพ.ส่งเสริมสุขภาพบ้านสวนส้ม เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2562)

1.2.4 ความสัมพันธ์แนวราบ

การที่มีการย้ายเข้ามาในพื้นที่ด้วยการชักชวนของญาตินั้นก็ทำให้การประกอบทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นไปอย่างสะดวกเพราะการช่วยเหลือหนุนกัน และด้วยพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ฝนตกต้องตามฤดูกาลหรือจะว่ามีกันแค่สองฤดูก็ได้ คือฤดูร้อนกับฤดูฝน เพราะฝนตกตลอดปีหนึ่งตกถึงแปดเดือน การเพาะปลูกจึงได้ผลผลิตเต็มเม็ดเต็มหน่วยไม่ต้องลงทุนมากใช้แต่แรงของเราลงไปก็ได้ผลผลิตแล้วตามที่กำหนดไว้ ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในช่วงสมัยนั้นการทำเกษตรเราสามารถคำนวณผลผลิตต่อไร่ได้ค่อนข้างที่แน่นอน เนื่องจากฝนตกต้องตามฤดูกาลหรือเรียกง่ายๆว่า ฝนแปดแดดสี่ จึงทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่สามารถพึ่งตนเองได้ เมื่อผู้อาศัยอยู่ก่อนสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง จึงได้ทำการชักชวนญาติลงมาอยู่ด้วยเพื่อช่วยกันทำการเกษตร และจึงได้มีการจับจองที่ดินทำกินมากขึ้นเรื่อยๆ กระจุกกระจิบกัน นโยบายภาครัฐที่ต้องการให้ตามแนวชายแดนมีความเจริญเพื่อเป็นกันชนของประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์จึงได้จัดสรรที่ทำกินให้แก่หมู่บ้านที่อาศัยอยู่ และเป็นการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน อีกนัยหนึ่งเพื่อป้องกันชาวบ้านที่อาศัยอยู่จากแนวเขตทุ่งระเบิดที่กองกำลังเขมรแดงได้ทำการฝังลูกระเบิดไว้ครับ” (นาย ธรภัทร ตรีรัตน์ อายุ 44 ปี เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสอยดาว สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม)

1.2.5 กลุ่มองค์กรเครือข่าย

ทางกลุ่มขององค์กรเครือข่าย ทางอำเภอก็ได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือทางการส่งเสริมอาชีพอีกส่วนหนึ่งในความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ส่วนหน่วยงานทางทหาร ที่ปฏิบัติงานทาง

ชายแดน ก็จะมี ชุดปฏิบัติการพิเศษที่ 11 ศ ป ช ต. เข้ามาจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน หน่วยทหารพัฒนาเคลื่อนที่ 14 ดำเนินการสร้างถนน ขุดสระน้ำ การส่งเสริมการประกอบอาชีพ องค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ระบบสาธารณสุข โภค การศึกษา การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจชุมชน กองทุนหมู่บ้าน และสถาบันการเงินชุมชน การผลิตน้ำดื่มชุมชนระดับตำบล กลุ่มร้านค้าชุมชน โรงเรียนข้าวชุมชน กลุ่มการค้า และการแลกเปลี่ยนสินค้าชายแดน ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การที่จะทำให้พื้นที่ชายแดนตรงนี้มีความมั่นคงขึ้นมาได้นั้นก็มีการอาศัยความร่วมมือกันหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ทหารที่เป็นหลักในการดูแลความปลอดภัยให้ชาวบ้าน ช่วงหลังมาก็จะมี ตำรวจตระเวนชายแดนเข้ามาช่วยกันอีกแรงหนึ่งเพื่อความมั่นคงยิ่งขึ้น ส่วนการร่วมกันพัฒนาพื้นที่อีกด้านหนึ่งในการส่งเสริมอาชีพทางอำเภอก็จะเป็นผู้ที่ดูแลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” (นาย สามารถ เถลี่ยวงลาด ผอ. โรงเรียนบ้านซำตารี อายุ 59 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2562)

1.3 บทบาททุนทางสังคมในการสร้างความมั่นคงทางสังคม

ในหมู่บ้านชายแดนความสัมพันธ์ของชาวบ้านถือได้ว่าเป็นองคาพยพเดียวกันด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน/ไว้วางใจต่อกันในการร่วมมือกันช่วยงานของส่วนรวมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพราะความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวญาติพี่น้องเป็นหนึ่งเดียวมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้ง แน่นแฟ้นเพราะต้องพึ่งพากันและกันจึงทำให้เกิดความเกื้อกูลกัน และยังมีงานบุญประจำปี ขนบธรรมเนียมประเพณีชาวอีสาน มีการช่วยเหลือกัน แบ่งปันอาหาร มีการลงแขกแรงงาน ในยามเก็บเกี่ยวผลผลิต ที่ทุกวันนี้เรียกว่า “เอาแรง” ทำให้สังคมของหมู่บ้านชายแดนสงบสุขร่มเย็น นำมาซึ่งความมั่นคงเข้มแข็งของหมู่บ้านชายแดน ได้อยู่อาศัยกันอย่างมีความสุข มีความมั่นคงในหมู่บ้านชายแดน แต่เราก็ไม่ได้มีความประมาทยังคงเตรียมพร้อมในการอพยพเมื่อเกิดภัยสงครามอีกด้วย ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในการพัฒนาหมู่บ้านชายแดน และการทำกิจกรรมทุกอย่างก็ทำตามปกติให้มีความมั่นคงถาวร เจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น แต่การซ้อมอพยพเราก็ทำเพราะจะได้เกิดความปลอดภัยกับหมู่บ้านชายแดนของเราครับ” (นาย นันทะ สวัสดิ์พงษ์ ผู้ใหญ่บ้านซำตารี อายุ 49 ปี สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2562)

1.3.1 ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน

ในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง ด้วยการมีระบบความสัมพันธ์ในการร่วมกันช่วยงานพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันโดยต้องยึดโยงความสัมพันธ์นั้นด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติต่อกันด้วยการทำตาม

หลักธรรมะของพรหมวิหารสี่ ได้แก่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มาใช้ในการอยู่ร่วมกันและมีการปฏิบัติตัวกันในสังคม ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในตอนที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ใหม่นั้น ได้เกิดเหตุการณ์เขมรแตก หรือเรียกอีกอย่างว่า สงครามกลางเมืองขึ้น ทำให้มีประชาชนเขมรทะเลาะเข้ามาตามแนวตะเข็บชายแดน ไทย-กัมพูชา ได้มีประชาชนของเขมรบางส่วนเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ทางแม่กับญาติๆ ได้มีความเมตตาจึงได้ทำอาหารมาแบ่งปันให้กับชาวเขมรด้วยความเมตตาและปรานีต่อกัน” (นาง ชญานิจ ชนะบุตร อายุ 44 ปี ประธานกลุ่มแม่บ้านสตรีอาสา อำเภอสอยดาว สัมภาษณ์ 14 สิงหาคม 2562)

เพราะการที่เขมรได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ด้วยพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระเมตตาในผู้ที่อพยพเข้ามาในดินแดนของประเทศไทยให้ได้หลีกเลี่ยง จนกว่าเหตุการณ์ทางบ้านเมืองของตนจะสงบสุขจึงจะนำกลับเข้าไปสู่ประเทศของตนที่อพยพเข้ามา

1.3.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทางส่วนของหมู่บ้านก็ได้ใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการนำพาให้เกิดความมั่นคงของชาวบ้านด้วยนำเอาความสัมพันธ์ในความเป็นเครือญาติช่วยเหลือกันในการประกอบกิจการต่างๆ เช่น การทำเกษตร คือ ทำนา ทำไร่ ก็จะช่วยเหลือกันในการเก็บเกี่ยวพืชผล ให้อยู่ได้นานๆจนกว่าทางพ่อค้าจะเข้ามารับซื้อพืชผลการเกษตร แล้วทางชาวบ้านก็จะมีการเกื้อหนุนกัน ในหมู่บ้านในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความสมดุลในการใช้ประโยชน์ ร่วมกัน รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความร่วมมือในหมู่บ้านทำให้เกิดความมั่นคงทางสังคมในหมู่บ้านด้วยส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านแพทย์แผนไทย ช่วยในการดูแลสุขภาพด้วยตนเองของชาวบ้าน และสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชาวบ้านทุกช่วงวัยได้อย่างเหมาะสมทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ แล้วนำเสนอให้หมู่บ้านชายแดนเป็นหมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ความเป็นอยู่ของสังคมในหมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ที่เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาในการรักษาหมู่บ้าน

1.3.3 ผู้นำทางปัญญา

ตามทีผู้นำทางปัญญาได้จัดทำแผนการอพยพ การฝึกหมู่บ้านป้องกันตนเอง เพื่อเป็นกองกำลังป้องกันหมู่บ้าน และรายงานข่าวสารให้กับทางราชการมีหน่วยทหารพัฒนาเคลื่อนที่ 14 เข้ามาพัฒนาเส้นทางคมนาคม การสร้างโรงเรียน การส่งเสริมการประกอบอาชีพ เช่น การขุดสระน้ำ การให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ และองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาส่งเสริมให้หมู่บ้าน และสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งผู้นำ ที่มีบทบาท

ทางด้านจิตใจ เป็นผู้ที่ทำให้การช่วยเหลือพัฒนาหมู่บ้านที่เป็นหลักยึดทางใจ และเป็นທີ່ปรึกษาที่จะได้แก่ ครูบาอาจารย์ ที่เคารพรักนับถือ ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ครูบาอาจารย์ท่านเมตตาความเป็นที่พึ่งให้พอท่านมาแล้วก็มีความสุขกันถ้วนหน้า ไม่ว่าจะเป็น ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน หน่วยงานราชการทางอำเภอ ท่านบอกว่าไม่ให้แตกตื่น ให้รวมตัวกันอยู่ประจำจุดเดียวจะได้ดูแลง่าย และป้องกันภัยอันตรายได้ทั้งหมด พอตอนเช้าก็แยกย้ายกันไปทำมาหากิน ตกเย็นก็มารวมกันตรงที่ปลอดภัยในความเคารพนับถือของชาวบ้าน และท่านครูบาก็ได้นำวัตถุมงคลมาแจกกันตามครัวเรือนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านครับ” (นาย เหล็ก จันทะวง อดีตกำนันเหล็ก อายุ 80 ปี สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2562)

1.3.4 ความสัมพันธ์แนวราบ

ทำให้ความสัมพันธ์แนวราบระหว่างครอบครัวญาติพี่น้องมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานอย่างพร้อมเพรียง เพราะความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวญาติพี่น้องเป็นไปอย่างแนบแน่น กลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ย้ายตามกันลงมาจากภาคอีสาน ทำให้มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้ง แน่นแฟ้น ยังคงใช้แบบขนบธรรมเนียมประเพณีชาวอีสาน มีการช่วยเหลือกันแบ่งปันอาหาร มีการลงแขกแรงงานช่วยกัน ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ตั้งแต่ผมได้ย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่นี้ ผมได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในหลายๆหมู่บ้านรอบชายแดน มีพื้นฐานการดำรงชีวิตที่ดี มีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อมีงานก็จะร่วมใจกันทำให้งานนั้นๆรวดเร็วไปด้วยดีอย่างเช่นงานของโรงเรียนที่มีกิจกรรมร่วมกันกับผู้ปกครองอยู่เป็นประจำหรือไม่ว่าจะเป็นการทำบุญหมู่บ้าน งานทำบุญบ้าน งานแต่ง งานบวช หรือแม้กระทั่งงานศพ ผมไม่เคยเห็นที่ไหนจะร่วมแรงร่วมใจกันได้มากขนาดนี้ เพราะในพื้นที่รอบๆชายแดนมีความสามัคคีจึงทำให้มีความแน่นแฟ้น เป็นปึกแผ่นและยังได้นำเอาประเพณีทางภาคอีสานในหลายๆแบบมาใช้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย” (นาย ดนัย ชาดิศรี ผอ. โรงเรียนสตรีวิทยายุโรปถัมภ์ 2 อายุ 41 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2562)

เนื่องจากเป็นเพราะการย้ายมาจากทางภาคเดียวกันจึงทำให้สังคมความเป็นอยู่ของผู้คนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันการรวมตัวกันก็ทำได้สบายเพราะมีความเข้าใจกันอยู่แล้ว ส่วนการทำมาหากินจะมีการติดต่อกันทั้งทางฝั่งไทยและฝั่งทางเขมรได้มีการทำการค้าเกิดขึ้นโดยทางฝั่งไทยสั่งซื้อ น้ำผึ้งป่าของทางเขมร จึงเป็นจุดที่ค้าขายมาจนถึงปัจจุบัน ตรงจุดผ่อนปรนของหมู่บ้านมีบ้านซับริ บ้านสวยส้ม ที่ทำการค้าขายระหว่างชายแดนไทย-เขมร จึงทำให้การค้าขายติดต่อกันของทั้งสองประเทศทางชายแดนมีความเจริญเติบโตขึ้นมาเรื่อยๆ ในการดำรงชีวิตของชาวบ้านนั้นเมื่อเกิดความเจ็บเป็นไข้ ป่วย ก็ได้รับการรักษาจากหมอชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่

พยาบาลของหน่วยงานทหาร และตำรวจตระเวนชายแดน ที่เข้ามาปฏิบัติงานในหมู่บ้าน รับผิดชอบจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านได้รับการรักษาพยาบาล การป้องกันโรคและการรักษาอนามัยเพิ่มมากขึ้น ระบบการป้องกันตนเองของหมู่บ้าน ยังคงได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ทางหมู่บ้าน ได้ถูกจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน ป้องกันชายแดนด้วยการส่งเสริมจากหน่วยงานทหาร มีการส่งเสริมความมั่นคงชายแดน

ตามที่มีผู้นำทางปัญญาได้จัดทำแผนการอพยพ การฝึกหมู่บ้านป้องกันตนเอง เพื่อเป็นกองกำลังป้องกันหมู่บ้าน และรายงานข่าวสารให้กับทางราชการมีหน่วยทหารพัฒนาเคลื่อนที่ 14 เข้ามาพัฒนาเส้นทางคมนาคม การสร้างโรงเรียน การส่งเสริมการประกอบอาชีพ เช่น การขุดสระน้ำ การให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ และองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาส่งเสริมให้หมู่บ้าน และสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งผู้นำ ที่มีบทบาททางด้านจิตใจ เป็นผู้ทำให้การช่วยเหลือพัฒนาหมู่บ้านที่เป็นหลักยึดทางใจ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวกันได้แก่ ครูบาอาจารย์ ที่เคารพศรัทธา

1.3.5 กลุ่มองค์กรเครือข่าย

ในการปฏิบัติงานทางชายแดนกลุ่มองค์กรเครือข่าย มีบทบาทในการพัฒนา ด้านสังคม ในระบบสาธารณูปโภค และ โครงสร้างพื้นฐาน ด้วยการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจชุมชน กองทุนหมู่บ้าน สถาบันการเงินชุมชน การผลิตน้ำดื่มชุมชนซับริ กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มการค้า และการแลกเปลี่ยนสินค้าชายแดน ร่วมมือกับหน่วยงานทหาร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานทางอำเภอ ส่งเสริมการศึกษา การจัดตั้งกลุ่ม อ ส ม. ได้มีบทบาทให้คำแนะนำการรักษาสุขภาพ ดังที่ปรากฏในคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“สังคมทางชายแดนในการรวมกลุ่มก็จะทำตามผู้นำที่มีคำสั่งมา ทางชาวบ้านก็จะทำตามอย่างเคร่งครัดเพราะความมั่นคงของส่วนรวมนั้นต้องอาศัยการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนจึงจะปลอดภัย ตอนที่เขมรรบกันส่วนน้อยที่จะมีประชาชนชาวไทยได้รับบาดเจ็บเนื่องจากทางเราได้มีหน่วยงาน ที่ทำการแทรกซึมอยู่ในพื้นที่สู้รบคอยส่งข่าวให้แก่ทหารไทย ทางทหารได้มีการส่งข่าวโดยการมาแจ้งแก่ผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ ทำให้เราสามารถย้าย คนแก่ ผู้หญิง และเด็กไปหลบภัยได้ทันเวลา ภายหลังจากที่เขมรเลิกรบกัน จึงมีเหตุการณ์บาดเจ็บและตายกันมาก สืบเนื่องมาจากเขมรได้นำระเบิดต่างๆมาฝังในดินตามตะเข็บแนวชายแดน เมื่อมีประชาชนที่หาของป่า หรือเข้าไปตัดไม้ไปเหยียบกับระเบิดเข้า เพราะเหตุนี้จึงได้มีหน่วยงานเก็บกู้ระเบิดเข้ามาในพื้นที่ และได้อาศัยชาวบ้านช่วยสอดส่องเมื่อพบเจอก็ให้ทำการแจ้งกับเจ้าหน้าที่ทหารเพื่อทำการเก็บกู้ต่อไป” (นาง ภัทพร พรหมรี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสวนส้ม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2562)

การที่หมู่บ้านชายแดนได้มีการพัฒนาขึ้นมาได้นั้นก็เกิดจากการรวมพลังที่มีอยู่ในหมู่บ้านซึ่งเกิดจากการร่วมตัวของชาวบ้านเพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน บนพื้นฐานของความไว้วางใจ/เกื้อกูลกันจึงนำมาซึ่งความไว้วางใจเป็นสายใยแห่งความผูกพันด้วยปฏิสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ทางสังคมของทุนทางสังคมที่ทำให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่ของหมู่บ้านฯ

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

2.1 ปัญหาและอุปสรรค

บทบาททุนทางสังคมในการแก้ปัญหาความมั่นคงชายแดนไทย-กัมพูชาในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านฯ

ปัญหาที่เป็นอุปสรรคของทุนทางสังคม ในการแก้ปัญหาความมั่นคงชายแดนไทย-กัมพูชา ที่เป็นปัญหา และอุปสรรคใหญ่ คือ

- ปัญหายาเสพติด
- ปัญหาการโจรกรรม

ด้วยปัญหาทางหมู่บ้านชายแดน ไทย-กัมพูชานั้น ซึ่งมีพื้นที่ที่ติดต่อกัน โดยมีเส้นทางธรรมชาติอยู่เกือบตลอดเขตแดนจึงทำให้การลักลอบค้ายาเสพติดได้ง่าย ปัญหายาเสพติดได้แผ่ระบาดในหมู่บ้าน และสังคมประเทศชาติจึงต้องร่วมมือช่วยกันแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาในส่วนของความร่วมมือกันนั้น จะมีวิธีการแก้ปัญหาแบบเป็นช่วงระยะเวลา มีระยะยาว ระยะกลาง ระยะสั้น ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ในส่วนการแก้ปัญหาระยะยาวนั้นก็จะนำเด็กและเยาวชนมาอบรมบ่มนิสัยพร้อมกับการให้ความรู้ในทางศีลธรรม และให้รู้โทษของยาเสพติดว่ามีความร้ายแรงมากทำให้ไม่มีอนาคตที่ดี ซึ่งทุกฝ่ายทั้งพ่อ แม่ ครูบาอาจารย์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจึงได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นห่วงเด็กและเยาวชนจึงได้มีการนำเด็กและเยาวชนมาปลูกฝัง ฝึกฝนและปฏิบัติธรรม จึงได้นำเด็กสวดมนตร์ไหว้พระปฏิบัติธรรม ภาวนา ที่พุทธมณฑลหมู่บ้าน ทุกวันศุกร์ เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากครูบาอาจารย์ที่ให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน จึงทำให้เกิดผลได้เป็นอย่างดี ในการให้คำแนะนำสั่งสอนกับเด็กและเยาวชน ครูบาอาจารย์ก็จะมี การสอดแทรกธรรมะเข้าไปด้วย มีการสวดมนตร์ไหว้พระ เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งทุกฝ่ายก็ให้ความร่วมมือกันดี ในการอบรมนั้นก็จะเน้นพูดถึง การรักษาศีล 5 ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในชุมชน รู้จักแยกแยะถูกผิด ให้เด็กเข้าใจในสิ่งที่ควรหรือไม่ควร ให้รู้จักกาลเทศะ

การแก้ปัญหาแบบระยะกลาง อย่างเช่นสูญหายของทรัพย์สิน ได้แก้รถจักรยานยนต์ รถยนต์ และอุปกรณ์ทำสวน ลำไย หรือ ผลผลิตทำการเกษตร จำพวก ลำไย ข้าวโพด ได้มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน (ถ้ามีเหตุการณ์ต่างๆ โทรฯ หาได้ตลอด 24 ชั่วโมง) ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่เวรยาม ทหาร ที่อยู่ประจำการ

ส่วนการแก้ปัญหาในแบบระยะสั้นนั้น คือปัญหายาเสพติด ชาวบ้านทุกคนก็ช่วยกันสอดส่องบุตรหลานของตนไม่ให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการทดลองขายหรือการเสพ ชาวบ้านจะร่วมด้วยช่วยกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยการให้ความรู้ของโทษยาเสพติด ส่วนเรื่องของโรคภัย การเจ็บเป็นไข้ป่วย ก็มีการรักษาทั้งแผนไทย และแผนปัจจุบัน และเนื่องจากเมื่อก่อนมี ไข้มาลาเรีย ชุมมาก ทางหน่วยงานที่รับผิดชอบก็มีการออกมาพ่นหมอกควันไล่ยุงทุกสัปดาห์

2.2 ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข

จึงต้องส่งเสริมการศึกษาให้กับเด็ก และเยาวชนเพื่อความเจริญของหมู่บ้านสังคม และชุมชนเพราะจากความสัมพันธ์ แนวราบของครอบครัว ญาติพี่น้อง ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน สังคมชุมชนนั้นจะอยู่กัน ด้วยความรัก ความสามัคคี มีความไว้วางใจกัน การเกื้อกูลกัน แบ่งปัน และต่างตอบแทน มีการพึ่งพาอาศัยกัน ในการทำให้เกิด ความมั่นคงทางชายแดนซึ่งได้มีหลายฝ่ายช่วยกันดูแลให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น มีความมั่นคงปลอดภัย ในชีวิต และทรัพย์สิน เพราะการที่บุคคลมาร่วมกันดูแลความเป็นอยู่ ในการดำรงชีวิต ให้มีความปลอดภัย ด้วยการเป็นกำลังในการป้องกันภัยที่จะมาทำอันตรายให้กับส่วนรวม สังคมที่ตนอาศัยอยู่เป็นเสมือนองคาพยพเดียวกัน เพราะเป็น ฐานราก ของชุมชนด้วยการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเทศชาติ และประชาธิปไตย ให้มีความเข้มแข็งเพราะว่าถ้าที่ใดมีชุมชนที่ร่วมตัวกันเข้มแข็งที่นั่นก็เกิดประชาธิปไตยแล้ว ซึ่งเป็นการรวมตัวในการกระทำที่เกิดประโยชน์ร่วมกัน ให้มีคุณค่าที่เกิดร่วมกัน ในการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้วยสายใยแห่งความผูกพัน ในวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งมีความเอื้ออาทรต่อกัน เมตตาปราณี มีคุณธรรม รู้จักแบ่งปัน ต่างตอบแทน เพราะต้องพึ่งพาอาศัยกันให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต บนพื้นฐานของหลักศีลธรรมซึ่งมีอยู่ในหมู่บ้าน เพราะในส่วนของหมู่บ้านก็เป็นหมู่บ้านแห่งศีล 5 อยู่แล้ว จึงทำให้มีทุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ของบุคคล ด้วยความไว้วางใจกัน มีการดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้วย วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสนับสนุน อุดหนุนซึ่งกันและกัน ด้วยการต่างตอบแทน มีความรัก ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ต่อกัน เพื่อที่จะให้เกิดความมั่นคง ทั้งในด้านความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิต ซึ่งมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นด้วยการมีงานทำ จึงส่งผลให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น ทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จากการไว้วางใจเชื่อใจของกันและกัน ด้วยการมีวัฒนธรรมประเพณีอันเดียวกันด้วย

ความสัมพันธ์แนวราบจึงทำให้เกิดความมั่นคงขึ้นทั้งในด้านการเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การมีผู้นำที่เข้มแข็ง การมีเครือข่ายในสังคมช่วยให้การสนับสนุน ในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นมาในสังคมทั้งรูปแบบเก่า และรูปแบบใหม่ ด้วยการให้ทุนทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นประเด็นที่เป็นนามธรรมไม่อาจนับออกมาว่ามีมูลค่าเท่าใด แต่มีความรู้สึกว่ามีอยู่ในสังคม มีมากน้อยต่างกันที่เกี่ยวพันกับความรู้สึก ให้การช่วยเหลือ เกื้อกูล มีความพอใจแบ่งปัน มีคุณธรรม รู้จักแบ่งปัน จึงเป็นเสมือนธรรมชาติพื้นฐานที่มีอยู่ในหมู่บ้าน สังคมชุมชน ที่จะก่อให้เกิดเป็นการกระทำที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน มีความกระตือรือร้น มีน้ำใจ มีจิตสำนึกสาธารณะ ในการเข้ามาช่วยกันทำประโยชน์เพื่อสมาชิกส่วนรวม แล้วยังสามารถแผ่ขยายเครือข่ายออกไปได้อีกกว้างขวางในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้เป็นไปตามที่คนในหมู่บ้าน สังคมปรารถนา ว่าเป็นเสมือนสะพานเชื่อมที่จะทำให้เกิดความร่วมมือสร้างความผูกพันกระชับแน่นระหว่างกันเพิ่มขึ้น กับการมีเป้าหมายร่วมกันของสมาชิก โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะอำนวย และประสานผลประโยชน์ให้กับ หมู่บ้าน สังคม และชุมชน

บนพื้นฐานของความคาดหวังในสิ่งที่ต้องใช้ประโยชน์ร่วมกัน และค่านิยมร่วมกัน รวมทั้งการมีสำนึกในความไว้ว่างใจระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็น โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนที่ได้แสดงออกมา และส่งผลต่อกิจกรรมที่ได้กระทำทางสังคมที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลทำหน้าที่เชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และกระบวนการ ที่ประกอบด้วยระบบคิด รวมทั้งความเข้าใจอันดีระหว่างกันที่เกิดจากการเรียนรู้และความเชื่อมั่นศรัทธา ในศักยภาพได้โดยการกระทำที่ดีงาม มีความสำนึกร่วมกันที่จะก้าวไปข้างหน้าด้วยวิธีการปฏิบัติร่วมกันไป หรือมีจิตสำนึกผูกพันกันของคนในสังคมนวมทั้งการมีค่านิยมในการเคารพต่อกัน และค่านิยมต่างตอบแทนหรือแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ในความสำนึกดังกล่าวทำให้ในหมู่บ้าน สังคม ชุมชนมีวิธีปฏิบัติต่อกันด้วยความเห็นอกเห็นใจรวมทั้งการเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นค่านิยม วัฒนธรรมของความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงาม บนบรรทัดฐานของจารีตประเพณีที่ดีงาม พร้อมกับความเป็นส่วนร่วมที่มุ่งประโยชน์ต่อ หมู่บ้าน สังคม ประเทศชาติ ประชาธิปไตย ร่วมกัน

เกิดความมั่นคงขึ้นเพราะมีการจัดการกับปัญหาาร่วมกันในสังคมด้วยการใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใน หมู่บ้าน สังคม ชุมชน เพราะการที่คนมารวมกันก็เป็นการเอาความรู้มารวมกันเพื่อแก้ปัญหาของ หมู่บ้าน สังคม ด้วยการมีความสัมพันธ์ ทั้งในแนวราบ และแนวตั้ง ระหว่างบุคคล สถาบัน และหรือองค์กรต่างๆ ทั้งในรูปปัจเจก กลุ่มและเครือข่าย ด้วยวิธีคิดมาจัดการกับวิถีของความเป็นอยู่ ด้วยการให้ระบบความรู้ในการจัดการของความเป็นอยู่ ที่ต้องอาศัย

กฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้ ในรูปของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม ให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ในระบบคุณค่าทางสังคม เป็นการร้อยรัดผู้คนเข้าด้วยกัน

ที่รวมเอาผู้คนเข้าร่วมกันด้วยวัตถุประสงค์ ตามที่มีเป้าหมายของตนในการทำประโยชน์ร่วมกันซึ่งเกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำของคนในสังคม บนเครือข่ายขององค์ประกอบหลัก โดยมีลักษณะของความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา รวมทั้งมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนา หมู่บ้าน สังคมที่มีความประนีประนอมในเรื่องความคิดอุดมไปด้วยภูมิปัญญาที่สามารถปรับเปลี่ยนประยุกต์ความคิดเข้ามาร่วมกันในการสร้างหมู่บ้าน สังคม ชุมชนตามวัฒนธรรมของตนได้ง่าย โดยในครั้งแรกมีเพียงไม่กี่ ครอบครัวในการร่วมกันสร้าง แล้วขยายออกมาเป็นหลายครอบครัว หลายหลังคาเรือน เป็นสังคม ชุมชน ด้วยรุ่นลูกรุ่นหลาน รวมตัวเป็นเจ้าของในพื้นที่ที่ทำประโยชน์ร่วมกัน ในพื้นที่สาธารณะ เช่น ลำคลอง ป่าเขา หนอง บึง ด้วยการพึ่งพิงในการอาศัยซึ่งกันและกัน ในการสร้างความเป็นปึกแผ่น นำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ และประเพณี ที่ทุกคนต้องเคารพ และประพฤติในการดำรงอยู่ร่วมกัน นำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ และจารีตประเพณี ที่ทุกคนต้องเคารพ และประพฤติปฏิบัติตามระเบียบของสังคม และในขณะเดียวกันก็ช่วยป้องกัน ผืนแผ่นดิน ไม่ให้ประเทศอื่นมารุกราน หรือผู้คนภายนอกเข้ามายึดครองและครอบงำ ทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมที่ร่วมกันในงานบุญประเพณีต่างๆ เพราะงานทำบุญยังเอื้อให้ความสัมพันธ์ทางสังคม กระชับขึ้นทั้งการเกี่ยวดองเป็นเครือญาติหรือการเป็นเกลอกัน ซึ่งในความสัมพันธ์เหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับ หมู่บ้าน สังคม มีเอกราชอธิปไตย

เพราะการที่จะป้องกันเอกราชไว้ได้นั้นต้องประกอบไปด้วยหลายฝ่ายให้ความร่วมมือกันเพื่อให้เกิดความมั่นคงขึ้นในทางชายแดนไทย-กัมพูชา ด้วยการมีกำลังที่เข้มแข็งของทั้งทาง ทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน ประชาชน ชาวบ้าน เพราะประเทศชาติประกอบไปด้วย ผืนแผ่นดินกับประชาชนจึงต้องมีการพัฒนาไปด้วยกันเพื่อให้เกิดความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนใน หมู่บ้าน สังคม ชุมชน ในการป้องกันชาติให้พ้นอันตรายทั้งปวงพร้อมกับปกป้องผลประโยชน์ของชาติ ของสังคมรวมถึงความมั่นคงของประชาชน ทั้งภายในประเทศ และนอกประเทศด้วยการปลอดภัยจากการคุกคาม ถึงแม้จะเกิดความผันผวนหรือเหตุการณ์ร้ายๆ อันใดจะเกิดขึ้นมารัฐสามารถจะต่อสู้หรือป้องกันได้ ไม่ทำให้เกิดความกังวลในการดำเนินชีวิต มีความสงบสุขร่มเย็น ในชีวิต และทรัพย์สินของตนเองอย่างปลอดภัยมีความหวังและความไว้วางใจในอนาคตว่า ลูกหลานมีความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุขในชีวิต และมีความเป็นอยู่ที่มั่นคงแน่นอนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง แล้วนำมาซึ่งความ สงบสุขร่มเย็นให้กับประชาชน ในหมู่บ้าน ที่อาศัยอยู่อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ อย่างมี

ประสิทธิผล ด้วยการพัฒนาให้ทันกับความเจริญในการทำให้เกิดความมั่นคงของชายแดนไทย-กัมพูชา

ว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ โลก และ ปัญหาความมั่นคงที่เป็นภัยคุกคามต่อประชาชนในพื้นที่บริเวณชายแดนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติอย่างยั่งยืน ให้สามารถต้านทานภัยความมั่นคงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทันถ่วงที เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของพื้นที่ชายแดน และการร่วมกันพัฒนาเพื่อปกป้อง หมู่บ้าน สังคม ให้เกิดความมั่นคง ในดินแดน ความเป็นอยู่ของ ประชาชน สงบสุข รวมถึงรัฐบาล พร้อมกับการมีเอกราช และการรับรองของสังคมนานาชาติ ซึ่ง ประเทศไทยนั้นมีสถาบันทั้งสามที่เป็นรากแก้วหรือแก่นแท้ของ ความมั่นคง ได้แก่ ชาติ พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ประสานกันอยู่เป็นพลังอำนาจ และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นอย่างจริงจังในการดำเนินชีวิต

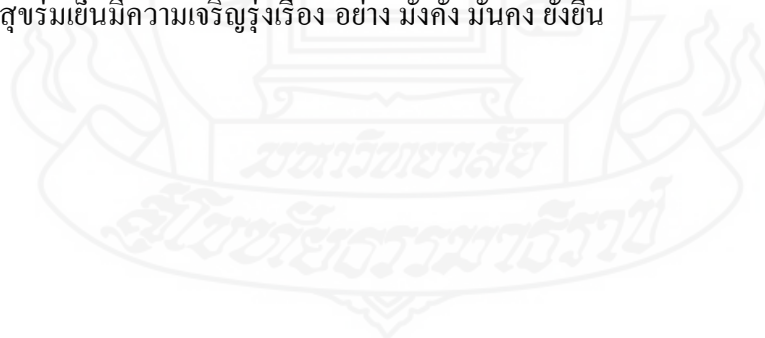
เพราะการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องเน้น คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยเน้น การพัฒนาด้วยการให้เด็กได้รับการศึกษาตามเกณฑ์ แล้วพัฒนา หมู่บ้าน สังคม ชุมชน ไปสู่ ความก้าวหน้า มีความมั่นคง ในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่ สมดุลเป็นแบบแผน และยั่งยืน แล้วส่งเสริมการค้าเสรีด้วย แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และพร้อม กันนั้นก็ส่งเสริมการค้าชายแดนของไทย-กัมพูชา ให้มีความเจริญ ก้าวหน้า มีความมั่นคง ซึ่งรัฐ ต้องการจะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นด้วยการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนา คนให้ได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด ซึ่งคนจะสามารถพัฒนา หมู่บ้าน สังคม ประเทศชาติ ไปสู่ ความก้าวหน้า ในความมั่นคง ทาง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้นั้นต้องมีการศึกษาจึงจะ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมบูรณ์ ในการดำรงชีวิต ที่ต้องใช้ทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม สาธารณะสุข เป็นกระบวนการสำคัญยิ่งใน การพิทักษ์ และพัฒนาเพื่อให้ประชากรทุกเพศทุกวัยเป็นประชากรที่มีคุณภาพมีอนามัยที่สมบูรณ์มี สุขภาพจิตที่ดี และดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไร้มลพิษเป็นกำลังสำคัญในการเสริมสร้างความ มั่นคงให้กับ หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

ส่วนทางประเทศกัมพูชา ก็ต้องมีความเข้มแข็งด้วยเช่นกัน เพราะเป็นความอยู่รอด ของทั้งสองประเทศที่ต้องมีความมั่นคง ด้วยเหตุผลว่า ประเทศไม่สามารถมั่นคงได้ด้วยตนเอง โดย ลำพังเพราะความมั่นคงครอบคลุมถึงความมั่นคงเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ หรือความมั่นคงสมบูรณ์แบบ ที่ มีความอยู่รอด ของประชาชน ความปลอดภัยของรัฐ หรือความเข้มแข็งของชาติ ของหมู่บ้าน ของ สังคม ของชุมชน ของประชาสังคมในทุกคน รวมไปถึงมีการประสานแผนงานนอกประเทศด้วย ให้มีความมั่นคง เพราะก่อนหน้านี้ที่การเกิดปัญหาที่มาจาก สงครามกลางเมืองของประเทศเพื่อน

บ้าน กัมพูชา จึงทำให้เกิดความยุ่งยากในการดำเนินชีวิต จึงได้เกิดปัญหาทั้งรูปแบบเก่า กับปัญหา รูปแบบใหม่ ขึ้นมาทางชายแดน ไทย-กัมพูชา ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนใน

หมู่บ้าน สังคม ชุมชน และประเทศโดยรวม แต่ปัจจุบันปัญหามีความซับซ้อน และหลากหลายส่งผลกระทบต่อ ความมั่นคงของประชาชนในพื้นที่ชายแดน ไทย-กัมพูชา ด้วยการ จัดระบบป้องกันความมั่นคงให้ครอบคลุมพื้นที่ดำเนินการจัดระเบียบชุมชน และเสริมสร้างระบบ หมู่บ้านเข้มแข็ง ซึ่งทุกวันนี้ก็มีการซ้อมในการอพยพเมื่อเกิดภัยสงคราม โดยมุ่งเสริมความเข้มแข็ง ของระบบหมู่บ้านอาสาพัฒนา และป้องกันตนเอง (อ พ ป) และพัฒนากลไกของหมู่บ้านทั่วไปใน การรักษาความมั่นคง ฝึกอบรมกำลังประชาชนเพื่อความมั่นคงให้มีความพร้อม และสามารถ ป้องกันแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ในระดับชุมชน และหมู่บ้าน จัดให้มีระบบการแจ้งเตือน และระบบ ฝ้าตรวจทั้งบริเวณช่องทางสัญจรข้ามแดน และช่องทางทางธรรมชาติ เพื่อความปลอดภัยให้กับคน ในหมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

พร้อมกันนั้นก็เน้นในการแก้ปัญหาทั้งใน ระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และ พัฒนาพื้นที่ชายแดนให้มีความเจริญ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ด้วยการประสาน แผนงานในทุกระดับเพราะในส่วนการพัฒนาให้มีคุณภาพนั้น ขึ้นพื้นฐานต้องพัฒนาการศึกษา ให้กับเด็ก และเยาวชนในพื้นที่ให้มีจิตสำนึกด้านความมั่นคง ทุกภาคส่วนเข้าใจในความร่วมมือด้าน ความมั่นคงประสานงานกันในทุกระดับ ทั้งใน หมู่บ้าน สังคม ชุมชน ประชาสังคม ประสานงาน กันระหว่างชายแดนไทย-กัมพูชา กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่รับผิดชอบในความปลอดภัย ของ ประชาชน และดูแลทรัพย์สินของประชาชนร่วมกัน ให้มีความปลอดภัย พัฒนาพื้นที่ชายแดนให้มี ความสงบสุขร่วมเย็นมีความเจริญรุ่งเรือง อย่าง มั่งคั่ง มั่นคง ยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

ผลการศึกษาทุนทางสังคมของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม และ หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี) ได้แก่ ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำทางปัญญา โครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ และ กลุ่มองค์กรเครือข่าย พบว่า ทุนทางสังคมมีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหา ด้านความมั่นคงบริเวณชายแดน โดยเป็นตัวขับเคลื่อน

ผลจากการศึกษาทุนทางสังคม ที่มีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาความมั่นคงบริเวณชายแดน ในพื้นที่ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา นั้น ได้ศึกษาทุนทางสังคม ได้แก่ ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำทางปัญญา โครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ และกลุ่มองค์กรเครือข่าย ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยพบว่าทุนทางสังคมมีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาความมั่นคง ดังนี้

ในความไว้วางใจกัน/การเกื้อกูลกัน นั้นส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน ทำให้มีความสัมพันธ์กันลึกซึ้ง แน่นแฟ้น ยังคงใช้แบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณีชาวอีสาน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันอาหาร การให้ความช่วยเหลือในการช่วยแรงงาน (การลงแขก) หรือการช่วยแรงงานที่อยู่ในไร่หรือสวน แต่ถ้าเมื่อใดที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นมาในหมู่บ้าน ก็จะมีการจัดเวรยามเฝ้าระวังหมู่บ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ ทหาร ตำรวจ ชาวบ้านบางรายถึงกับต้องเสียชีวิตเพื่อปกป้องหมู่บ้านของตนเอง จากความไม่สงบของชายแดนที่เกิดสงครามกลางเมืองของประเทศกัมพูชา และในระยะแรกหลังสงครามสงบลง ยังคงมีการปล้นสะดมจากกลุ่มโจรเขมร การเสียชีวิตจากการเหยียบกับระเบิด เมื่อเข้าไปทำไร่ ล่าสัตว์ หาของป่า ต่อมาได้มีส่วนราชการเข้ามาส่งเสริมอาชีพ และความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยการจัดสรรที่ดินให้เป็นที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินจึงทำให้เริ่มมีราษฎรจากถิ่นฐานอื่นย้ายถิ่นฐานเข้ามา แต่การอยู่ร่วมกันของชาวบ้านก็ยังคงมีความเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน เนื่องจากที่ดินทำกินมีราคาถูกจึงทำให้มีกลุ่มนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินเป็นจำนวนมากหมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้น ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นจากการย้ายเข้ามาจากหลายพื้นที่ที่มีที่มาจาก จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดสระบุรี

จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดสกลนคร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น จึงทำให้มีหลากหลายภาษา และวัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบ่งเป็นกลุ่มๆ (ที่มีพื้นเพวัฒนธรรมเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน) ลักษณะต่างกลุ่มต่างอยู่ ชาวบ้านเริ่มมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมใหม่ๆที่เข้ามา ทำให้วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเริ่มจางหายไปบ้างแต่ชาวบ้านที่เป็นผู้ใหญ่ที่ยังคงพยายามรักษาวัฒนธรรมประเพณีเอาไว้ การช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกัน และกันลดลง ยังคงเหลือเฉพาะกลุ่มที่เป็นญาติที่น้องกันเท่านั้น ทูตทางแรงงาน ไม่มีแต่ใช้เงินเป็นค่าจ้างแทน การทำงานเป็นส่วนรวมชาวบ้านยังคงให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีอยู่เพราะมีความต้องการให้สังคมมีความสงบสุขกันทุกคน

เพราะด้วยความผลักดันทางเศรษฐกิจชาวบ้านที่ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ที่ได้ดำรงชีพ และมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ปลูกอาหารกินเอง ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ปลูกฝ้าย ปลูกยาง เพราะเก็บไว้ได้นานเพื่อรอพ่อค้าเข้ามาซื้อ เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก และเป็นถิ่นทุรกันดาร จึงทำให้การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาตนเอง การรักษาโรคต้องอาศัยหมอชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่พยาบาลของหน่วยงานทหาร และตำรวจตระเวนชายแดน ที่เข้ามาปฏิบัติงานในหมู่บ้าน การหลบภัยสงครามโดยหมู่บ้าน ได้ถูกจัดตั้งเป็น หมู่บ้านป้องกันชายแดน โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานทหาร มีการส่งเสริมความมั่นคงชายแดนโดยการสร้างหลุมหลบภัย การจัดเวรยาม การจัดตั้งหอกระจายข่าว การส่งเสริมให้ชาวบ้านดำเนินชีวิตตามเหตุการณ์ของบ้านเมืองเพื่อพึ่งพาตนเองให้ปลอดภัย ต่อมาการคมนาคมเริ่มสะดวกขึ้นทำให้การติดต่อไปมาระหว่างหมู่บ้าน/ชุมชน มีความสะดวกสบายมากขึ้นจึงได้มีการสร้างถนนเพื่อรับซื้อพืชไร่จากชาวบ้าน พร้อมกันนั้นทางราชการได้เปิดจุดผ่อนปรนทางการค้า ชาวบ้านบางส่วนได้หันไปประกอบอาชีพค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวกัมพูชา โดยนำเข้าไม้เข้ามาจากประเทศกัมพูชา เพื่อทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ แต่ต่อมากลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก (ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า) ทางการกัมพูชาจึงไม่อนุญาตให้นำไม้ออกนอกประเทศชาวบ้านส่วนใหญ่ได้หยุดกิจการ และหันไปประกอบอาชีพทำไร่ แต่ก็ยังมีชาวบ้านประกอบอาชีพทำไม้เฟอร์นิเจอร์อยู่บ้าง โดยนำเข้าไม้เข้ามาจากประเทศลาว และรับซื้อไม้ในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งทำให้ต้นทุนมีราคาแพงขึ้นมากทำให้การประกอบธุรกิจด้านนี้พัฒนาได้ไม่สะดวก เพราะต้นทุนสูง ชาวบ้านจึงได้ประกอบอาชีพด้วยการปลูก มันสำปะหลัง ข้าวโพด ลำไย และกล้วยไข่

ด้านการรักษาโรคจะมีทั้งแพทย์แผนไทยที่มีการรักษาจากสมุนไพรที่ วัดเขาเจ็บบง และแพทย์แผนปัจจุบัน ด้วยมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และมีกลุ่ม อสม. เป็นผู้คอยช่วยเหลือเบื้องต้น หากป่วยหรือบาดเจ็บมีอาการรุนแรงจะถูกนำตัวส่งไปรักษาตัวที่ โรงพยาบาลสอยดาว ที่อยู่ตัวอำเภอ แต่เมื่อชาวบ้านได้รับอันตรายจากสัตว์ร้ายต่างๆก็จะมีสมุนไพรในการรักษาจาก ท่าน

ครูบา ที่อยู่ วัดเขาเจ็บบง เป็นส่วนใหญ่หรือมียาสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ ในปัจจุบันนี้เพราะเป็นแพทย์ทางเลือกที่ได้รับการยอมรับ

ด้านการหลบภัยมีหน่วยงานทหารเข้ามาจัดตั้งเป็นหมู่บ้านป้องกันชายแดน เพื่อให้คนในชุมชนชายแดนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ไม่ละทิ้งถิ่นฐาน ให้มีเครือข่ายระหว่างประชาชน ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ มูลนิธิ และทุกภาคส่วนในสังคม กับฝ่ายทหาร และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องเพื่อรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน และหลบภัย จึงได้ทำการฝึกทำแผนอพยพ เพื่อความปลอดภัยตนเองมีผู้นำหมู่บ้าน เป็นแกนนำชาวบ้าน ในการจัดเวร-ยาม รักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ต่อมา มี ตำรวจตระเวนชายแดน ทหาร เข้ามาจัดระบบ และเวรยามเพื่อเป็นกองกำลังป้องกัน และรายงานข่าวสารให้กับทางราชการมีหน่วยงานทหารพัฒนาเคลื่อนที่ที่ 14 เข้ามาพัฒนาเส้นทางคมนาคม

ด้านการศึกษาในการสร้างโรงเรียน เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2514 เป็นต้นมา มีประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวภาคอีสาน ได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอสอยดาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ส่วนใหญ่ จะถูกผลักดันทางด้านเศรษฐกิจให้เข้าอาศัยอยู่ตามพื้นที่ชายแดน ปัญหาที่สำคัญ คือ บรรดาบุตรหลานของเขาเหล่านั้น มักจะไม่จบจบการศึกษาภาคบังคับ และได้รับความลำบากเป็นอย่างมากในการที่จะส่งลูกหลานไปเล่าเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากในบริเวณพื้นที่มี โรงเรียนบ้านทรัพย์เจริญ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น ซึ่งอยู่ห่างไกลมาก เส้นทางในการเดินทางไปโรงเรียนทุรกันดารมาก ทางพระเดชพระคุณท่านครูบาจึงได้จัดตั้งโรงเรียนสตรีวิทยาอุบลรัตน์ 2 ขึ้นมาเพื่อให้บุตรหลาน ได้มีที่เรียนหนังสือใกล้ๆบ้านขึ้นมา ด้วยพระเดชพระคุณท่านครูบาคำพันธ์ คมภิญญา โณ ประธานสงฆ์วัดเขาเจ็บบงพร้อมกับท่านครูบาบุญธรรม สุทธิญา โณ มีบทบาทเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และเป็นที่ปรึกษาด้านการพัฒนาให้กับหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน มีบทบาทให้ข้อมูลข่าวสารแก่หมู่บ้าน และเป็นผู้ประสานงานกับส่วนราชการในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และเป็นที่พึ่งให้กับทุกฝ่ายจึงมีความแนบแน่นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน

2. อภิปรายผล

จากการไปสัมภาษณ์ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ในการศึกษาทุนทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงชายแดนไทย-กัมพูชา : กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว

จังหวัดจันทบุรี) ผู้ศึกษาได้ศึกษาบทบาททุนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา พร้อมกับการศึกษาปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะแนวทางไขปัญหาของทุนทางสังคมในการส่งเสริมความมั่นคงของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งได้ศึกษาถึงความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน ว่าที่ทั้ง 3 หมู่บ้านชายแดนที่ตั้งอยู่ได้นั้นว่ามี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเป็นผู้นำทางปัญญา จากโครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ และจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของกลุ่มองค์กรเครือข่าย สนับสนุนไปพร้อม ๆ กันให้เกิดความสัมพันธ์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการไปสัมภาษณ์ผู้ที่อาศัยอยู่ใน 3 หมู่บ้าน มีดังนี้

ใน 3 หมู่บ้านมีความไว้วางใจกันได้นั้นเป็นเพราะความเป็นญาติกันมาก่อนจึงได้มีการเกื้อกูลกัน และอีกประการคือที่ต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนมานั้นก็ต้องการที่จะหาที่พึ่งให้กับครอบครัวของตนเอง และอีกอย่างการที่ต้องการให้ได้รับความปลอดภัยในตนเองและทรัพย์สินของตนจึงต้องรวมกันเป็นกลุ่มในเครือญาติของตนก่อนเพื่อจะได้ไม่ต้องกังวล ไม่ต้องกลัวความไม่ปลอดภัย

ในความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคม ของหมู่บ้านซับตารี ต.ทุ่งขนาน อ.สอยดาว จันทบุรี ในความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกันจะเป็นประเพณีแบบอีสาน ทำให้มีความสัมพันธ์กันลึกซึ้งแน่นแฟ้น ยังคงใช้แบบขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ชาวอีสาน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันอาหาร การลงแขกแรงงาน เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นมาในหมู่บ้าน มีการจัดเวรยามเฝ้าระวังหมู่บ้านร่วมกับ เจ้าหน้าที่ ทหาร ตำรวจ ชาวบ้านบางรายถึงกับต้องเสียชีวิตเพื่อปกป้องหมู่บ้านตนเอง ที่ว่าแบ่งปันอาหารนั้นมีการแบ่งกันตลอดในระหว่างครัวเรือน แต่ทุกวันนี้ด้วยการมีภารกิจที่รีบเร่งต้องแข่งกับเวลาจึงต้องรีบให้ทันกับการงานจึงต้องรีบกินรีบไปทำงานของตนให้เรียบร้อย

แต่ในบ้านสวนส้มที่มีความเป็นอยู่เหมือนในเมืองเพราะผู้ที่เข้าประกอบการในการลงทุนนั้นจะเป็นนักธุรกิจก็จะทำแต่ธุรกิจของตนให้สำเร็จ จึงไม่มีเวลาให้ความสำคัญกับส่วนรวม ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกันก็จะมีเฉพาะที่เป็นคนที่สนิทกันเพราะจะเป็นครอบครัวที่เล็กมีแค่ พ่อ แม่ ลูก ส่วนมากที่ย้ายมาจากอีสานที่เป็นกลุ่มใหญ่ก็มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นปกติ

มีความไว้วางใจกันอยู่แต่เฉพาะ ในกลุ่มของตนทำให้มีวัฒนธรรม ภาษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลาย จึงทำให้มีความสัมพันธ์แบ่งเป็นกลุ่มๆ เฉพาะคนที่มาจากพื้นเพเดียวกัน ความสามัคคีของหมู่บ้านขึ้นอยู่กับผู้นำหมู่บ้าน หากผู้นำเข้มแข็ง หมู่บ้านจะมีความสามัคคี ร่วมมือกันทำงาน การประกอบอาชีพต่างคนต่างประกอบอาชีพ

ส่วนทุนทางสังคมในหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์นั้นจะเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นฐานมาจาก เช่น อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และกาฬสินธุ์ จึงมีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ทำให้

ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่น มีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ต่อมาหมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้น มีวัฒนธรรมใหม่ๆเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ความสัมพันธ์อันดีลดลงไป สังคมเริ่มแข่งขันกันมากขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ การช่วยเหลือด้านแรงงานเริ่มหมดไป ส่วนใหญ่เป็นการตอบแทนด้วยเงิน

ทำให้มีความต้องการ หลักการดำรงชีพการประกอบอาชีพ การแก้ปัญหาชีวิต การรักษาโรคหรือบาดเจ็บจากสงคราม การรักษาสุขภาพ การหลบภัย ซึ่งต้องมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแล ในส่วนของ 3 หมู่บ้านซึ่งบ้านซำตารีนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีผู้นำหมู่บ้าน เช่น นายวิเชียร นายพล ฯ เป็นแกนนำชาวบ้านในการจัดเวร – ยาม รักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ต่อมา มี ตำรวจตระเวนชายแดน เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการในหมู่บ้าน ได้นำชาวบ้านรักษาความปลอดภัย โดยการจัดชุดลาดตระเวนในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน มีหน่วยงานทหารเข้ามาจัดระบบและจัดระเบียบหมู่บ้าน การจัดทำแผนอพยพ การฝึกหมู่บ้านป้องกันตนเองเพื่อเป็นกองกำลังป้องกันหมู่บ้านและรายงานข่าวสารให้กับทางราชการมีหน่วยทหารพัฒนาเคลื่อนที่ที่ 14 เข้ามาพัฒนาเส้นทางคมนาคม การสร้างโรงเรียน การส่งเสริมการประกอบอาชีพ การให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ และองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาส่งเสริมให้หมู่บ้านมีส่วนร่วมและสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ในปัจจุบันนี้ทางผู้ใหญ่บ้านซำตารีว่าก็มีการซ่อมแซมอยู่เมื่อเกิดสงคราม

ส่วนในหมู่บ้านในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน ผู้นำหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชุดรักษาความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้าน จะมีบทบาทในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร การเข้าเวร-ยามเพื่อรักษาความปลอดภัยให้กับหมู่บ้านเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่สงบเกิดขึ้น การประกอบอาชีพหลังสงครามสงบลงหนึ่งในนั้นมี ช่างพวง เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาความรู้ในด้านทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ มีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้เช่น กรอบนาฬิกา ถังไม้มั่งคด แก้ว ใต๊ะไม้ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะ

ชุมชนจะต้องสร้างมาตรการควบคุมป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันเพื่อให้เกิดความมั่นคง ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามนโยบายของรัฐหรือแนวทางที่ส่งเสริมความมั่นคงในชุมชน ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันจากคนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องสามารถให้ข้อมูลที่ครบถ้วน และทั่วถึงรวมทั้งช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีทั้งระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน และระหว่างคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความไว้วางใจกันช่วยเหลือกันมีความรักความสามัคคีต่อกัน ร่วมกันทำกิจกรรมของส่วนรวมให้สำเร็จอย่างพร้อมเพรียง ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นคง และพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ต่อไป

รวมทั้งชาวบ้าน และบุคลากรของหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในชุมชนต้องช่วยกันประสานงาน และหาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาในปัจจุบันพร้อมนวัตกรรมใหม่ๆที่จะต้องแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น (อย่างโรคระบาดไวรัสโคโรนา COVID- 19 ที่เกิดขึ้นในวันนี้) และสิ่งที่สำคัญ คือความถูกต้องของการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะส่งผลถึงแนวคิด ค่านิยม ทศนคติ ของชุมชนจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และรากเหง้าที่แท้จริงของตน ดังนั้น เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นจึงควรมีการส่งเสริม และสร้างการตระหนักรู้ถึงคุณ และโทษของการเข้าถึงระบบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องด้วย

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันปลูกฝังให้เด็ก และเยาวชนในชุมชนมี คุณธรรมจริยธรรม รู้จักแยกแยะผิดถูกให้เขาเข้าใจอะไรควรไม่ควร ให้รู้จักกาลเทศะ เป็นคนดีของสังคม ประเทศชาติ

3.1 ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไข

ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน ในระยะแรกหลังสงครามสงบลง ยังคงมีการปล้นสะดมจากกลุ่มโจรเขมร การเสียชีวิตจากการเหยียบกับระเบิด เมื่อเข้าไปทำไร่ ล่าสัตว์ หาของป่า ต่อมาได้มีส่วนราชการเข้ามาส่งเสริมอาชีพและความเป็นอยู่ของชาวบ้านโดยการจัดสรรที่ดินให้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน จึงทำให้เริ่มมีราษฎรจากถิ่นฐานอื่นย้ายถิ่นฐานเข้ามา แต่การอยู่ร่วมกันของชาวบ้านก็ยังคงมีความเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน เนื่องจากที่ดินทำกินมีราคาถูกจึงทำให้มีกลุ่มนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินเป็นจำนวนมากหมู่บ้านขยายใหญ่ขึ้น ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น ชาวบ้านเริ่มมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามา ทำให้ประเพณีดั้งเดิมเริ่มจางหายไปบ้างแต่ชาวบ้านที่เป็นผู้ใหญ่ที่ยังคงพยายามรักษาวัฒนธรรมประเพณีเอาไว้ การช่วยเหลือและแบ่งปันซึ่งกันและกันลดลง ยังคงเหลือเฉพาะกลุ่มที่เป็นญาติพี่น้องกันเท่านั้น ทูตทางแรงงานไม่มีแต่ใช้เงินเป็นค่าจ้างแทน

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น หลักการดำรงชีพการประกอบอาชีพ การแก้ปัญหาชีวิต การรักษาโรคหรือบาดเจ็บจากสงคราม การรักษาสุขภาพ การหลบภัยนั้น

ในช่วงเหตุการณ์เขมรแดง พ.ศ. 2518 ชาวบ้านดำรงชีพและมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ปลูกอาหารกินเอง ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ปลูกฝ้าย ปลูกยาง เพราะเก็บไว้ได้นานเพื่อรอพ่อค้าเข้ามาซื้อ เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกและเป็นถิ่นทุรกันดาร จึงทำให้การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาตนเอง การรักษาโรคต้องอาศัยหมอชาวบ้านและเจ้าหน้าที่พยาบาลของ

หน่วยงานทหาร และตำรวจตระเวนชายแดน ที่เข้ามาปฏิบัติงานในหมู่บ้าน การหลบภัยสงคราม โดยหมู่บ้านได้ถูกจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน ป้องกันชายแดน โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานทหาร มีการส่งเสริมความมั่นคงชายแดนโดยการสร้างหลุมหลบภัย การจัดเวรยาม การจัดตั้งหอกระจายข่าว การส่งเสริมให้ชาวบ้านดำเนินชีวิตตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพึ่งพาตนเอง

ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบันประชาชนเริ่มเข้ามาอาศัยเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น การประกอบอาชีพเริ่มปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพด มีการสร้างลานมันเพื่อรับซื้อพืชไร่จากชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเลิกปลูกฝ้ายและงา เมื่อทางราชการเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านซันตารี ทำให้ชาวบ้านบางส่วนหันไปประกอบอาชีพค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวกัมพูชา การคมนาคมเริ่มสะดวกขึ้นทำให้การติดต่อไปมาระหว่างหมู่บ้าน/ชุมชน มีความสะดวกสบาย มีการสร้าง รพ.ส่งเสริมสุขภาพตำบล การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) ทำให้ชาวบ้านได้รับการรักษาพยาบาล การป้องกันโรคและการรักษาอนามัยเพิ่มมากขึ้น ระบบการป้องกันตนเองของหมู่บ้าน ยังคงได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ

2) *ผู้นำทางปัญญา* ในช่วงเหตุการณ์เขมรแดง พ.ศ. 2518 มีผู้นำหมู่บ้าน เช่น นายวิเชียรฯ นายพล ฯ เป็นแกนนำชาวบ้านในการจัดเวร – ยาม รักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ต่อมา มีตำรวจตระเวนชายแดน เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการในหมู่บ้าน ได้นำชาวบ้านรักษาความปลอดภัย โดยการจัดชุดลาดตระเวน

ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน มีหน่วยงานทหารเข้ามาจัดระบบและจัดระเบียบหมู่บ้าน การจัดทำแผนอพยพ การฝึกหมู่บ้านป้องกันตนเองเพื่อเป็นกองกำลังป้องกันหมู่บ้านและรายงานข่าวสารให้กับทางราชการมีหน่วยทหารพัฒนาเคลื่อนที่ที่ 14 เข้ามาพัฒนาเส้นทางคมนาคม การสร้างโรงเรียน การส่งเสริมการประกอบอาชีพ เช่น การขุดสระน้ำ การให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ และองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาส่งเสริมให้หมู่บ้านมีส่วนร่วมและสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา

3) *โครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ* ในช่วงเหตุการณ์เขมรแดง พ.ศ. 2518 ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวญาติพี่น้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี ร่วมมือกันทำงานให้กับหมู่บ้าน

ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน หมู่บ้านขยายตัวมากขึ้น ชาวบ้านมีความหลากหลาย ประกอบกับการพัฒนาการของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทำให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันลดน้อยลง ชาวบ้านเริ่มใช้เงินเป็นค่าจ้าง ความเป็นอยู่อันญาติมิตรจะเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่เป็นญาติพี่น้องกันเท่านั้น ความขัดแย้งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นของกลุ่มบุคคลเล็ก ๆ

4) กลุ่มองค์กรเครือข่าย ในช่วงเหตุการณ์เขมรแดง พ.ศ.2518 ไม่มีกลุ่มองค์กรใดๆ เข้ามามีส่วนร่วม หรือช่วยเหลือใดๆ นอกจาก หน่วยงานทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ที่เข้ามาดูแลความเป็นอยู่ การรักษาโรค การสร้างเส้นทางคมนาคม และการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน

ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานทหาร ยังคงเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนเช่น ชุดปฏิบัติการพิเศษที่ 11 ศปชค. เข้ามาจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน หน่วยงานพัฒนาเคลื่อนที่ 14 ดำเนินการสร้างถนน จุดสระน้ำ การส่งเสริมการประกอบอาชีพ องค์กรบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทให้การพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ระบบสาธารณสุขไปรษณีย์ การศึกษา จัดตั้งกลุ่ม อ ส ม. ให้มีบทบาทการให้คำแนะนำการรักษาสุขภาพและการป้องกันรักษาขั้นพื้นฐาน การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจชุมชน กองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชนการผลิตน้ำดื่มชุมชนระดับตรี กลุ่มร้านค้าชุมชน โรงเรียนข้าวชุมชน กลุ่มการค้าและแลกเปลี่ยนสินค้าชายแดน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ครองธรรม ธรรมรัฐ. (2551). การใช้กฎหมายความมั่นคงของรัฐกับอำนาจการตรวจสอบของศาล. พ.ศ.2551. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/admincourt_journal/everyorganization/4.pdf
- คณะกรรมการบริหารงานอำเภอสอยดาว (2560). แผนพัฒนาอำเภอ 4 ปี (พ.ศ.2561-2564) ฉบับบททวน อ.สอยดาว จ.จันทบุรี. สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER30/DRAWER077/GENERAL/DATA0000/00000019.PDF>
- จิราพร งามเลิศสุกร และคณะ. (2551). บุคคลสองสัญชาติ : ผลกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-มาเลเซีย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เจษฎา มีบุญลือ. (2553). เปิดเส้นทางขบวนการลักลอบของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย : เอกสารศึกษาเฉพาะกรณี. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ชาติรี เจริญศิริ. (2543). “โครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วน 19 ล้าน น่านได้เรียนรู้อะไร” ในเอกสารการเรียนรู้ลำดับที่ 1. น่าน: สำนักงานกองทุนชุมชนจังหวัดน่าน มูลนิธิอภัยเมืองน่าน.
- ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร. (2557). การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทย ภาคใต้ กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบทประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีนิพนธ์ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2557). การปกครองท้องถิ่น. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประพันธ์ นีกกระโทก. (2557). ทูทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์. (2561). หน่วยที่ 13 “การวิเคราะห์การเมืองตามแนวประชาสังคมกับชุมชนนิยม”. ในเอกสารสอนชุดนักวิชาการวิเคราะห์การเมือง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- รวุฒิ โรมรัตนพันธ์. (2551). ทูทางสังคม กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พีชิกส์เซ็นเตอร์.

- _____ (2548). *ทุนทางสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- วุฒิชชาติ ทอนศรี. (2557). “ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เข้มกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยชุมชน”. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์* 9(1) (มกราคม-มิถุนายน): 93-103.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2563). *การบริหารจัดการชายแดนเพื่อรองรับการเป็นประชาคม*. (พ.ศ.2559-2560). สืบค้นจาก <https://www.sscthailand.org>” นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ.
- สมเกียรติ อธิปรัชญา และคณะ. (2558). *การประเมินผล และวิเคราะห์บทบาทของการดำเนินนโยบายทางการทูต กับการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศ ต่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ*. (พ.ศ.2556-2560). สืบค้นจาก http://www.nsc.go.th/?page_id=452
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2559). *รายงานวิชาการ เรื่องบทบาททุนทางสังคมกับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน เอกสารฉบับที่. 001/49*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานสภาความมั่นคง. (2558). *จุดสารความมั่นคงสำนักงานสภาความมั่นคง*. ฉบับที่ 1/2558 เดือนกรกฎาคม-กันยายน 2558. สืบค้นจาก <http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2018/10/.pdf>

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยธรรมมาภิบาล

ภาคผนวก ก

ข้อมูลพื้นฐานของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

ข้อมูลพื้นฐานของ 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านซับริ

หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านเขตชายแดนไทย กัมพูชา มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานราวปี พ.ศ. 2518 โดยคุณตาหวัง และคุณตาจง ย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภอพิบูลมังสาหารและเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี และต่อมามีการย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดอุบลราชธานีมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านสืบเชื้อสายมาจากทางภาคอีสาน ชื่อหมู่บ้านซับริ เพราะบริเวณหมู่บ้านมีตาน้ำซึ่งภาษาถิ่นจะเรียกว่า ซับ และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ตาน้ำหรือซับมีชื่อว่าตารี จึงเป็นที่มาของคำว่าหมู่บ้านซับริ ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ยังคงความเป็นชาวอีสาน ไม่ว่าจะเป็นอาหารการกินหรืองานประเพณีต่าง ๆ เช่น การสวดช่าชะหรือการแห่บั้งไฟ เป็นต้น

สถานที่สำคัญ ตลาดชายแดนซับริ เมื่อปีพ.ศ.2514ก่อนจะเป็นตลาดซับริทั่วบริเวณตลาดคือจุดพักไม้ก่อไม้สัมปทานจากรัฐบาลกัมพูชาส่งต่อโรงงานแปรรูปในไทย แต่เมื่อสหประชาชาติและนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคัดค้านการตัดไม้จากกัมพูชา จึงทำให้สิ้นสุดการทำไม้บริเวณชายแดนต่อมาตลาดการค้าชายแดนจึงขยายเต็มตัวในปีพ.ศ.2538หลังสงครามสงบลงเริ่มมีชาวกัมพูชาอพยพเข้ามาหากินและทำการค้าขาย เล็ก ๆ น้อย ๆ ร่วมกับคนไทย โดยนำสัตว์ป่า ของป่า สมุนไพร กับของที่หามาได้จากป่า เช่น น้ำผึ้งป่า มาค้าขายในแนวชายแดนหมู่บ้านซับริ และนี่ก็คือจุดเริ่มต้นของตลาดซับริ จากร้านค้าของคนไทย และคนกัมพูชาที่มีเพียงไม่กี่ร้านก็ค่อยๆ เติบโตขึ้นเป็นร้านค้าเกือบ 100 ร้าน และทำให้ตลาดแห่งนี้กลายเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนรายได้ระหว่างสองประเทศ ปัจจุบันเป็นจุดผ่อนปรนบ้านซับริ ชาวกัมพูชายังคงข้ามแดนเข้ามาซื้อสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค เสื้อผ้า ของใช้ อาหาร ผลไม้ เป็นต้น และยังคงเดินทางเข้ามารับจ้างเป็นแรงงานตามสวนผลไม้ในพื้นที่อำเภอสอยดาวอีกด้วย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านซับริ เป็นหมู่บ้านติดกับชายแดนไทย-กัมพูชา ตั้งอยู่ในเขตตำบลทุ่งขนาน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

หมู่บ้านซับริ มีพรมแดนติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆถึง 4 หมู่บ้าน คือ

1. ทิศเหนือ ติดกับตำบลทุ่งขนาน
2. ทิศใต้ ประเทศกัมพูชา
3. ทิศตะวันออก ติดกับหมู่บ้านสวนส้ม
4. ทิศตะวันตก บ้านเตาถ่าน

บ้านซับริมี 498 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,643 คน

เพศชายจำนวน 787 เพศหญิง จำนวน 823 คน

(สำรวจเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2560)

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านสวนส้ม

เดิมทีบริเวณนี้เป็นพื้นที่ทำสวนส้มโอของ นายสมพงษ์ ณ บางช้าง มาก่อนหลังจากนั้นก็มีการรวบรวมกลุ่มชาวบ้านที่กระจัดกระจายอยู่บริเวณนั้นเพื่อก่อตั้งเป็นหมู่บ้านเขตป้องกันตัวเองชายแดนจันทบุรี เพื่อความมั่นคง ในปีพ.ศ. ๒๕๒๕ – ๒๕๒๖ จึงตั้งชื่อว่า “บ้านสวนส้ม” ซึ่งในอดีตนั้นมีสงครามระหว่างเวียดนามและเขมรแดง หลังจากสงครามเริ่มสงบจึงมีการประกาศเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า และเริ่มทำการค้าไม้ระหว่างไทยและกัมพูชาตลาดการค้าไม้ในสมัยนั้นได้รับความนิยมมากจึงทำให้ช่างไม้จากทั้งทางภาคเหนือและอีสานย้ายถิ่นฐานเข้ามาในบ้านสวนส้มจนเป็นชุมชนอุตสาหกรรมงานไม้และเฟอร์นิเจอร์

สถานที่สำคัญของหมู่บ้านสวนส้ม ตลาดเฟอร์นิเจอร์ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักว่าตลาดสวนส้มส่วนใหญ่ได้รับการสืบทอดฝีมือช่าง ตั้งแต่โบราณจากรุ่นสู่รุ่น นิยมแปรรูปไม้ทุกชนิดเพื่อสร้างเป็นเฟอร์นิเจอร์ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง เช่น ตู้ โต๊ะ เตียง บานประตู และของที่ระลึกขนาดเล็กสวนกล้วยไข่ ๑,๐๐๐ ไร่ เป็นการรวมพื้นที่ของชาวบ้านที่ปลูกกล้วยไข่เหมือนกันจัดเป็นวิสาหกิจของชาวบ้านในชุมชนที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวได้ และเพิ่มเติมนกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จีรโด รถซาเล้ง และรถอีแต๊ก

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านสวนส้ม มี 894 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,408 คน

เพศชายจำนวน 990 เพศหญิง จำนวน 958 คน

(สำรวจเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2560) เป็นหมู่บ้านติดกับชายแดนไทย-กัมพูชา ตั้งอยู่ในเขตตำบลสะตอง อำเภอสะอายดาว จังหวัดจันทบุรี

หมู่บ้านนี้มีพรมแดนติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆถึง 4 หมู่บ้าน คือ

1. ทิศเหนือ ติดกับ บ้านซันตารี
2. ทิศใต้ ตำบลหนองตาก
3. ทิศตะวันออก ติดกับ ประเทศกัมพูชา
4. ทิศตะวันตก บ้านทรัพย์สมบูรณ์

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์

เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2510 ได้มีครอบครัวของคุณปู่สอน และคุณย่าปุ่น ทองโกฏิ ซึ่งได้ย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มแรกได้มาอาศัยอยู่ที่บ้านสะตอง มีบ้านใกล้เรือนเคียงทั้งหมด 5 หลังคาเรือน และต่อมาก็ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านซันตารัฐ หมู่ที่ 1 ได้ชื่อว่าหมู่บ้านซันตารัฐ ก็เนื่องจากว่า มีนายพรานคนหนึ่งชื่อ “ตาซุ่ม” ได้เข้ามาล่าสัตว์ในบริเวณหมู่บ้าน

แห่งนี้ และได้ล้มป่วยลงและเป็นไข้ป่าตายในที่สุด ณ บริเวณคลองที่เป็นน้ำซับ ชาวบ้านเรียกว่า “คลองเบง” ขยายปูนจึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ตามนามของนายพรานว่า “ซับตาซุ่ม” (คำว่า ซับ คงจะเอามาจากที่คลองเบงมีน้ำซับไหลอยู่) ตลอด และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นทรัพย์สมบูรณ์

สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์มีลักษณะเป็นที่ราบใกล้เชิงเขา มีดินเหนียวปนหิน พื้นที่ดินเป็นบาดาล ถนนเป็นดินลูกรัง มีคลองผ่านหมู่บ้าน 3 สาย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ เป็นหมู่บ้านใกล้ชายแดน ไทย-กัมพูชา ซึ่งห่างจากชายแดน ประมาณ 8-10 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี พื้นที่โดยรวมของหมู่บ้านประมาณ 3,911

ลักษณะของอากาศมี 3 ฤดูกาล ดังนี้

1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงปลายเดือนพฤษภาคม
2. ฤดูฝน จะเริ่มประมาณปลายเดือนพฤษภา หรือต้นเดือนมิถุนายน ไปจนถึงเดือนตุลาคม
3. ฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงสิ้นเดือนมกราคม

อาณาเขตของหมู่บ้าน

หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ มีพรมแดนติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆถึง 4 หมู่บ้าน คือ

1. ทิศเหนือ ติดกับหมู่บ้านซันตารี และหมู่บ้านกลุ่มสุวรรณ
2. ทิศใต้ ติดกับหมู่บ้านคลองแจง
3. ทิศตะวันออก ติดกับหมู่บ้านสวนส้ม
4. ทิศตะวันตก ติดกับวัดเขาแจงเบง

จำนวนประชากร

บ้านทรัพย์สมบูรณ์มี 268 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,087 คน

เพศชายจำนวน 533 เพศหญิง จำนวน 554 คน

(สำรวจเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560)

การคมนาคม

ถนนกลางหมู่บ้าน เป็นถนนลาดยาง สร้างโดย สปก.

ถนนตามซอยเข้าตามหมู่บ้าน ยังเป็นถนนลูกรังอยู่และมีหลุมมีบ่ออยู่ในบางแห่ง

การศึกษา

ประชาชนในหมู่บ้าน ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษากันเป็นส่วนใหญ่ ในระดับอุดมศึกษา มีไม่มากนัก

เศรษฐกิจ

ลักษณะเศรษฐกิจในหมู่บ้าน คือชาวบ้านประกอบอาชีพทำไร่ เช่นทำไร่ข้าวโพด ทำไร่มันสำปะหลัง ปลูกผักและผลไม้ เป็นต้น

การเมืองและการปกครอง

บ้านทรัพย์สมบูรณ์ มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านจำนวน 1 ท่าน และช่วยๆ อีก 2 ท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของหมู่บ้านเช่น ในการปกครองหมู่บ้าน ให้มีความสงบสุขเรียบร้อยของหมู่บ้าน ให้คำปรึกษาแก่ลูกบ้านในด้านต่างๆและงานอื่นๆและมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอีก๒ท่านเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลและพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆเช่นจัดหางบประมาณมาพัฒนาการศึกษา การจัดหา น้ำ การดูแลถนนหนทาง การพัฒนาสตรี เด็ก และ ผู้สูงอายุ รวมทั้งคนพิการคุ้มครองบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในตำบลและหมู่บ้าน

ประเพณีและวัฒนธรรม

ก็มีการจัดงานตามประเพณีของไทยเราโดยเฉพาะประเพณีในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ก็จะมีพิธีแห่เทียนเพื่อนำไปถวายวัดเพราะวัดเป็นสถานที่สำคัญในการพัฒนาคนในหมู่บ้านให้มีจิตใจที่สะอาด มีศีล มีธรรมประจำใจ มีความสามัคคีปรองดองกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันประเพณีในวันสงกรานต์ก็จะมีการรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ หรือประเพณีในการแต่งงาน ก็จะมีนิมนต์ครูบาอาจารย์มาให้โอวาทแก่เจ้าบ่าวเจ้าสาวตามประเพณีของไทยเราวันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันออกพรรษา ก็จะมีพิธีเวียนเทียนที่วัดเขาแจ่มเบง เป็นต้น

ทุกวันศุกร์จะมีการสวดมนต์เย็นที่พุทธมณฑลหมู่บ้านของ ชาวชน และเด็กๆที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน หรือละแวกหมู่บ้านที่ใกล้เคียงเพื่อเป็นการอบรมขัดเกลาจิตใจให้เป็นคนดีของชาติและบ้านเมือง

ด้านสาธารณสุข

ที่หมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้คอยแนะนำเกี่ยวกับการใช้ยา เมื่อหากประชาชนในหมู่บ้าน เกิดการเจ็บป่วย ถ้ามีอาการป่วยรุนแรงมาก ก็จะเป็นผู้ช่วยประสานงานกับทางสถานีอนามัยใกล้หมู่บ้านและโรงพยาบาลต่อไป

สถานที่อีกแห่งหนึ่งก็คือ ที่วัดเขาแจ่มเบง ก็จะมีศูนย์พัฒนาแพทย์แผนไทย มีการรักษาโรคต่างๆ ด้วยยาสมุนไพรให้กับผู้ที่เจ็บป่วย เพราะเป็นการรักษาแบบองค์รวมที่ทางการแพทย์ยอมรับ

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน 3 หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา

โครงการวิจัยเรื่อง ทูตทางสังคมกับการแก้ปัญหาด้านความมั่นคงชายแดน: กรณีศึกษา 3 หมู่บ้านชายแดน ไทย-กัมพูชา (หมู่บ้านซันตารี ตำบลทุ่งขนาน หมู่บ้านสวนส้ม และหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตำบลสะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี)

1. ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล..... อายุ.....ปี เพศ..... อาชีพ.....
ตำแหน่ง..... ตั้งกัก.....
ที่อยู่-หมู่บ้าน.....ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

2. โปรดให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทูตทางสังคมในการเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนชายแดนไทย - กัมพูชา ทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม

1) ความไว้วางใจ/การเกื้อกูลกัน การช่วยเหลือกันภายในชุมชนเป็นอย่างไร ความแตกต่างในอดีตกับปัจจุบันในช่วงเหตุการณ์เขมรแตก พ. 2521 ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น หลักการดำรงชีพการประกอบอาชีพ การแก้ปัญหาชีวิต การรักษาโรคหรือบาดเจ็บจากสงคราม การรักษาสุขภาพ การหลบภัยในช่วงเหตุการณ์เขมรแตก พ.2521 ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน

3) ผู้นำทางปัญญา มีผู้นำทางปัญญาหรือไม่ (พระสงฆ์ ผู้นำทหาร ผู้นำหมู่บ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาความรู้) และมีบทบาทอย่างไร เช่น การให้ความช่วยเหลือ การแจ้งข่าวเหตุการณ์ความไม่สงบ การเรียกรวมพลเพื่อหลบภัยเมื่อเกิดสงคราม การให้ความรู้ในการปฏิบัติตนให้ปลอดภัย การรักษาสุขภาพจิตใจ และการดำรงชีพเมื่อเกิดสงครามในช่วงเหตุการณ์เขมรแตก พ.ศ.2521 ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน

4) โครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ เป็นอย่างไร เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวญาติพี่น้องเป็นอย่างไร มีการช่วยเหลือกัน สามัคคีกันร่วมกันทำงานอย่างพร้อมเพรียงหรือไม่ หรือมีการไม่ยุ่งเกี่ยวกับต่างคนต่างอยู่ต่างประกอบอาชีพหรือไม่ หรือมีการขัดแย้งกัน ลักษณะความสัมพันธ์เหล่านี้มีมากน้อยเพียงใดในช่วงเหตุการณ์เขมรแตก พ.ศ. 2521 ในช่วงเวลาหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน

5) กลุ่มองค์กรเครือข่าย มีกลุ่มองค์กรหรือไม่ มีกลุ่มองค์กรอะไรบ้างเข้ามา (ทหาร ตำรวจ วัดหรือคณะสงฆ์หรือหน่วยงานศาสนา หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานภาคเอกชน บริษัทห้างร้าน ชุมชนจากพื้นที่อื่น) และมีบทบาทอย่างไร เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ให้วัตถุสิ่งของยังชีพ ยารักษาโรคอุปกรณ์ทางการแพทย์ ให้ที่อยู่อาศัย ที่หลบภัย การให้ความรู้ในการ

ภาคผนวก ค

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์

ลำดับ/ ชื่อ- นามสกุล	อายุ/ปี	ตำแหน่ง	สังกัด	สัมภาษณ์ (ว/ด/ป)
1) น.อ.ไมตรี บุตรบุรี	48	หน.ชค.ทพ.นย 2	กรม.ทพ.นย. กองทัพเรือ	18 สิงหาคม 2562
2) ร.อ.บุญธรรม เจริญสุข	56	ผช.ร้อย.ทบ.นย.524 ชค.นย. 2	ชค.ทบ.นย.2 ฉก. ทบ.นย.2	14 สิงหาคม 2562
3) น.อ.วิรัตน์ เพลื่อนวน	49	หน.สคป.ขว.กปช.จต.	นย.ทร.	14 สิงหาคม 2562
4) นางสมจิต จิงตระกูล	50	สมาชิกสภาจังหวัด	กระทรวงมหาดไทย	19 กรกฎาคม 2562
5) พระวิษณุ หาญจิตโต	46	รองเจ้าอาวาส วัดเขาแจงบึง	วัดเขาแจงบึง	14 สิงหาคม 2562
6) นายเหล็ก จันทร์วงษา	81	อดีตกำนันตำบลสะตอน	ฝ่ายปกครองอำเภอ สอยดาว	18 สิงหาคม 2562
7) นายนันทะ สวัสดิ์พงษ์	49	ผู้ใหญ่บ้านบ้านซำตารี	ฝ่ายปกครองอำเภอ สอยดาว	18 สิงหาคม 2562
8) นายระรงค์ แสนบุญวัง	51	ผู้ใหญ่บ้านบ้านสวนส้ม	ฝ่ายปกครองอำเภอ สอยดาว	14 สิงหาคม 2562
9) นายรังสรรค์ ทองเต็ม	41	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านทรัพย์สมบูรณ์	ฝ่ายปกครองอำเภอ สอยดาว	14 สิงหาคม 2562
10) นายสามารถ เฉลียวฉลาด	59	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	สพป.จบ.เขต9	14 สิงหาคม 2562
11) นาย คณัย ชาติศรี	41	ผอ.โรงเรียนสตรีวิทยา อุบลรัตน์	สพป.จบ.	16 สิงหาคม 2562
12) นาง กัทรพร พรหมวี	54	ครู คศ.3	สพป.จบ.เขต2	19 สิงหาคม 2562
13) นาย ธนภัทร ศรีรัตน์	44	จพ.คอมพิวเตอร์	รพ.สอยดาว	18 สิงหาคม 2562
14) นายกิตติศักดิ์ ช่วยยา	29	นวก.สธ.3	รพ.สต.บ.สวนส้ม	19 กรกฎาคม 2562
15) นายสุชิน รุดคิษฐ์	68	อดีตนายกอบต.สะตอน	ฝ่ายปกครองท้องถิ่น	19 กรกฎาคม 2562

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวกาดฎา สุนทร
วัน เดือน ปีเกิด	24 กันยายน พ.ศ. 2517
สถานที่เกิด	อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต (แขนงวิชาทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2542 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาการเมืองการปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2563
สถานที่ทำงาน	ศูนย์แพทย์แผนไทยคัมภีร์ญาณ
ตำแหน่ง	เภสัชกร , เวชกร

